

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Навчальний практикум

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2021

УДК 346
Г 72

*Рекомендовано до друку Науково-методичною
радою Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 20.04.2021 року)*

Рецензенти:

Алексєєнко І. Г. – канд. юрид. наук, д-р політ. наук, проф., завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара;

Парусніков Ю. Б. – голова Центрального апеляційного господарського суду.

Колектив авторів:

канд. юрид. наук **Резворович К. Р.**; д-р юрид. наук, проф. **Юнін О. С.**; канд. юрид. наук, доц. **Юніна М. П.**; канд. юрид. наук, доц. **Круглова О. О.**; канд. юрид. наук **Ярошенко А. С.**, **Нагорна О. О.**

Г 72 **Господарське право** : навч. практикум / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С. та ін.] – Дніпро: Видавець Біла К. О., 2021. – 507 с.

ISBN 978-617-645-435-9

Навчальний практикум підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Господарське право» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та на основі положень Господарського кодексу України. Практикум призначений для відпрацювання та закріплення знань, які здобувачі вищої освіти отримали під час теоретичного вивчення матеріалів навчальної дисципліни «Господарське права України».

Практикум розраховано на здобувачів вищої освіти та викладачів закладів вищої освіти, які можуть використовувати навчальне видання як робочий зошит.

УДК 346

ISBN 978-617-645-435-9

© Колектив авторів, 2021

ЗМІСТ:

ЗМІСТ:	3
ПЕРЕДМОВА	8
Тема 1. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ЗАКОНОДАВСТВО	14
1.1. Методичні рекомендації.....	14
1.2. Глосарій до теми.....	18
1.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	20
1.4. Тестові завдання до теми.....	26
1.5. Практичні завдання до теми.....	31
1.6. Ситуативні задачі до теми.....	37
1.7. Рекомендована література до теми.....	45
ТЕМА 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ	47
2.1. Методичні рекомендації.....	47
2.2. Глосарій до теми.....	51
2.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	53
2.4. Тестові завдання до теми.....	59
2.5. Практичні завдання до теми.....	64
2.6. Ситуативні задачі до теми.....	70
2.7. Рекомендована література до теми.....	79
Тема 3. ЮРИДИЧНІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ Й ЗАХИСТУ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	81
3.1. Методичні рекомендації.....	81
3.2. Глосарій до теми.....	85
3.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	87
3.4. Тестові завдання до теми.....	94
3.5. Практичні завдання до теми.....	98
3.6. Ситуативні задачі до теми.....	104
3.7. Рекомендована література до теми.....	112

Тема 4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ

ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	114
4.1. Методичні рекомендації.....	114
4.2. Глосарій до теми.....	118
4.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	120
4.4. Тестові завдання до теми.....	127
4.5. Практичні завдання до теми.....	131
4.6. Ситуативні задачі до теми.....	137
4.7. Рекомендована література до теми.....	144

Тема 5. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ ВИДІВ СУБ'ЄКТІВ

ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	146
5.1. Методичні рекомендації.....	146
5.2. Глосарій до теми.....	148
5.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	151
5.4. Тестові завдання до теми.....	158
5.5. Практичні завдання до теми.....	162
5.6. Ситуативні задачі до теми.....	167
5.7. Рекомендована література до теми.....	175

Тема 6. МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....

ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	176
6.1. Методичні рекомендації.....	176
6.2. Глосарій до теми.....	179
6.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	181
6.4. Тестові завдання до теми.....	188
6.5. Практичні завдання до теми.....	193
6.6. Ситуативні задачі до теми.....	198
6.7. Рекомендована література до теми.....	206

Тема 7. ГОСПОДАРСЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ.....

ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	207
7.1. Методичні рекомендації.....	207
7.2. Глосарій до теми.....	215
7.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	217

7.4. Тестові завдання до теми.....	223
7.5. Практичні завдання до теми.....	228
7.6. Ситуативні задачі до теми.....	234
7.7. Рекомендована література до теми.....	242
Тема 8. ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР	244
8.1. Методичні рекомендації.....	244
8.2. Глосарій до теми.....	248
8.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	250
8.4. Тестові завдання до теми.....	256
8.5. Практичні завдання до теми.....	260
8.6. Ситуативні задачі до теми.....	266
8.7. Рекомендована література до теми.....	273
Тема 9. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ .	275
9.1. Методичні рекомендації.....	275
9.2. Глосарій до теми.....	279
9.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	281
9.4. Тестові завдання до теми.....	288
9.5. Практичні завдання до теми.....	293
9.6. Ситуативні задачі до теми.....	298
9.7. Рекомендована література до теми.....	305
Тема 10. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА	306
10.1. Методичні рекомендації	306
10.2. Глосарій до теми.....	311
10.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	313
10.4. Тестові завдання до теми.....	320
10.5. Практичні завдання до теми	325
10.6. Ситуативні задачі до теми.....	330
10.7. Рекомендована література до теми.....	338
Тема 11. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-	
ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	339

11.1. Методичні рекомендації.....	339
11.2. Глосарій до теми.....	343
11.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	345
11.4. Тестові завдання до теми.....	352
11.5. Практичні завдання до теми.....	356
11.6. Ситуативні задачі до теми.....	361
11.7. Рекомендована література до теми.....	368
Тема 12. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	370
12.1. Методичні рекомендації.....	370
12.2. Глосарій до теми.....	374
12.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	376
12.4. Тестові завдання до теми.....	383
12.5. Практичні завдання до теми.....	387
12.6. Ситуативні задачі до теми.....	393
12.7. Рекомендована література до теми.....	401
Тема 13. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН	403
13.1. Методичні рекомендації.....	403
13.2. Глосарій до теми.....	408
13.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	410
13.4. Тестові завдання до теми.....	418
13.5. Практичні завдання до теми.....	422
13.6. Ситуативні задачі до теми.....	428
13.7. Рекомендована література до теми.....	438
Тема 14. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	439
14.1. Методичні рекомендації.....	439
14.2. Глосарій до теми.....	444
14.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	446
14.4. Тестові завдання до теми.....	453

14.5. Практичні завдання до теми.....	457
14.6. Ситуативні задачі до теми.....	463
14.7. Рекомендована література до теми.....	470
Тема 15. ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СПОЖИВАЧІВ.....	471
15.1. Методичні рекомендації.....	471
15.2. Глосарій до теми.....	475
15.3. Питання для самостійного опрацювання до теми	477
15.4. Тестові завдання до теми.....	484
15.5. Практичні завдання до теми.....	491
15.6. Ситуативні задачі до теми.....	496
15.7. Рекомендована література до теми.....	505
Авторський колектив.....	506

ПЕРЕДМОВА

У процесі вивчення дисципліни «Господарське право» здобувачі вищої освіти повинні набути теоретичних знань у галузі правового забезпечення господарської діяльності організацій усіх організаційно-правових форм.

Перехід до ринкової економіки диктує підвищення вимог до рівня підготовки здобувачі вищої освіти за навчальною дисципліною «Господарське право». Основне завдання вивчення навчальної дисципліни полягає в тому, щоб забезпечити підготовку фахівця, який володіє знаннями відповідно до потреб правозастосовної практики. Здобувачі вищої освіти повинні вивчити основи господарського права, а також навчитися правильно тлумачити міжнародні акти, закони, інші нормативно-правові акти в галузі правового регулювання господарської діяльності організації, правового регулювання фінансування, реалізації товарів, робіт та послуг, інвестування та зовнішньоекономічної діяльності. Через деякий час саме нинішні здобувачі вищої освіти будуть учасниками господарських правовідносин. І при необхідності вони зможуть не тільки вміло організувати або перевірити господарську діяльність організації, а й захищати права та законні інтереси громадян.

Розвиток ринкових відносин, інтеграція іноземних, переважно європейських, моделей та форм ведення бізнесу в українську економіку породили виникнення принципово нових підгалузей, інститутів і правових категорій господарського права. Зокрема, сформувалися такі підгалузі господарського права, як інвестиційне, корпоративне, конкурентне, енергетичне право та інші. Науково розробляються та законодавчо закріплюються нові правові категорії «корпорація» «корпоративні права», «корпоративний договір», «бенефіціарний власник», «корпоративний звичай», «корпоративний кодекс» та багато інших. Освоюються нові напрямки бізнесу, в тому числі інтернет-торгівля, енергетичний сектор відновлюваних джерел енергії, екологічне підприємництво, бізнес-медіація та багато інших. Їх

адаптація в українську економіку стала завданням перед законодавцем та науковим співтовариством.

Проведена реформа української судової системи, в результаті якої ліквідовано Вищий господарський суд України, а питання здійснення правосуддя, віднесені до його відання, передані Верховному Суду. Традиційна позитивістська точка зору про невизнання судової практики або численного судового прецеденту з однотипних справ перестала витримувати критику. Звичайною справою стає повсякденне використання актів Конституційного Суду України та постанов Верховного Суду вченими-правознавцями, практикуючими юристами, працівниками державних органів влади та органів місцевого самоврядування.

Доцільно виділити загальну та особливу частини системи господарського права. Загальну частину складають наступні норми, що визначають загальні положення про суб'єктів економічної діяльності; форми підприємництва (індивідуальна і колективна; державно-приватне партнерство та інші) та вимоги, що пред'являються до економічної діяльності; правовий режим майна суб'єктів економічної діяльності; приватизація державних та комунальних підприємств; господарсько-правові зобов'язання, в тому числі господарські договори; відповідальність у господарських відносинах; розрахунки у господарській діяльності; форми правового регулювання економічної діяльності: державне регулювання (антимонопольне, технічне, валютне, тарифне, цінове тощо) та саморегулювання; державна підтримка підприємництва (малий та середній бізнес, гарантії та пільги у господарській діяльності тощо); особливі економічні зони та зони територіального розвитку; правові основи обліку та звітності результатів господарської діяльності (порядок, принципи та форма ведення бухгалтерського та податкового обліку та звітності); організація правової роботи у суб'єкта підприємництва.

Особлива частина присвячена правовому регулюванню окремих сфер господарської діяльності (з урахуванням статусу учасників ринку та правового режиму здійснення конкретного виду діяльності). Зокрема, виділяються

діяльність в галузі промислового виробництва (видобуток корисних копалин, обробне виробництво, забезпечення електричною енергією, газом водопостачання, водовідведення, організація збору та утилізації відходів, а також ліквідація забруднень), інвестиційна, будівельна, інноваційна, транспортна, фінансова (в тому числі кредитна), зовнішньоекономічна, торгова, сільськогосподарська, аудиторська, оціночна, діяльність в галузі зв'язку, автомобіле - та суднобудування, а також в інших сферах економіки.

Норми міжнародного права поділяються на:

- 1) такі, що регулюють економічну діяльність господарюючих суб'єктів;
- 2) норми, що визначають правове становище міжнародних організацій.

Залежно від предмета регулювання – господарсько-правових відносин норми міжнародного права поділяються на регулюючі окремі види господарської діяльності та загальні питання контролю та координації торгівлі.

Зазначені норми права закріплюються в наступних формах: загальновизнані принципи міжнародного права, загальновизнані норми міжнародного права, міжнародні договори та міжнародні звичаї. Відзначимо нормативні властивості окремих рішень та розпоряджень органів міжнародних організацій, як п'яту форму джерел міжнародного права.

Загальновизнаними принципами міжнародного права вважаються основоположні імперативні норми міжнародного права, прийняті та визнані міжнародним співтовариством, відхилення від яких неприпустимо. Під загальновизнаною нормою міжнародного права слід розуміти правило поведінки, що приймається та визнається міжнародним співтовариством держав в цілому в якості юридично обов'язкового.

Серед загальновизнаних норм міжнародного права варто виокремити такі міжнародно-торгові норми, як свобода переміщення товарів та свобода конкуренції; визнання припинив існування відділення (філії, представництва) корпорації в країні у разі припинення діяльності корпорації в країні її місця реєстрації (інкорпорації).

На сьогоднішній день головне завдання держави полягає в створенні, шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів умов, що забезпечують максимальну економічну свободу господарської діяльності, що передбачає, природно, і повну економічну, правову та іншу відповідальність за результати такої діяльності. Іншими словами, держава повинна встановити «правила гри» на ринку, а в більш широкому плані, – правила здійснення господарської діяльності.

Проте така свобода не є абстрактною, що не відчуває на собі ніякого впливу стихійної анархії людської діяльності в сфері економіки. Ринок функціонує абсолютно вільно, але в рамках, норм встановлених державою. Відмова від адміністративно-командних методів управління не означає заперечення державного впливу на ринкові відносини, зокрема господарські, але не тільки економічними методами. Від елементів прямого адміністративного впливу теж повністю відмовитися не вдасться.

У сучасних промислово розвинених країнах не зустрічається ні чисто командних економік, де все, від виробництва до розподілу, керується державою, ні чисто ринкових, де держава взагалі не втручається в процеси виробництва та розподілу. Сучасна ринкова економіка – це змішана економіка, в якій виробництво розвивається під впливом власних ринкових сил, що спрямовують господарську активність виробників, а держава регулює цей процес, встановлюючи правову структуру бізнесу та контролюючи її дотримання, здійснює різні соціальні та політичні програми.

Держава, враховуючи об'єктивні економічні закони, характер та наслідки їх дії, встановлює на законодавчому рівні:

- 1) правові вимоги до підприємців та інших учасників господарських відносин;
- 2) основні правила господарської діяльності;
- 3) запроваджує юридичну відповідальність за недотримання встановлених правил.

Істотно важливим є створення відповідного правового середовища, настрою в суспільстві щодо неминучості, необхідності ринкових відносин, бо, як показав весь період розвитку суспільства, заснованого на приватній власності, альтернативи ринку немає.

Особливо варто відзначити про функції, що виконуються ринком в економіці індустріально розвинених країн. У вітчизняній правовій літературі це питання досі не отримало необхідного висвітлення (дослідження). Аналізуючи практику ринкових відносин, дослідження економістів, можна виділити наступні функції ринку:

- 1) визнання суспільного характеру праці та продукту (опосередкованого, що отримав реалізацію на ринку), що виражається у визначенні ринкової ціни;
- 2) збалансування економіки країни, регулятора виробництва та економічних пропорцій (становлення нормальних пропорцій між галузями), що досягається на основі інформації, що надходить з ринку;
- 3) відмова від директивного (в колишньому розумінні) планування та заміна його аналізом динаміки розвитку попиту та пропозиції, з тенденцією купівельних переваг;
- 4) задоволення потреб споживача.

Виходячи з цього, слід зробити висновок, що в цілому господарські відносини єдині, незважаючи на регулювання їх нормами різних галузей права. Вони займають самостійну нішу, що обумовлено індивідуальним предметом, методом та цілями правового регулювання.

З метою підвищення ефективності навчального процесу навчальний практикум «Господарське право» розроблено у вигляді робочого зошиту. Перебудова вищої школи вимагає всебічної активізації розумової діяльності здобувачів вищої освіти, максимального включення їх у різноманітні види роботи. Сучасна модель навчального процесу у закладах вищої освіти ґрунтується на компетентнісному підході. Робочий зошит у системі засобів навчання займає важливе місце і значення: виконує дидактичні функції, є носієм інформації, сприяє формуванню в здобувачів системи знань, умінь і

навичок та їх застосуванню у практичній діяльності. Такий засіб навчання дозволяє доповнити та конкретизувати основний навчальний матеріал підручників та навчальних посібників з дисципліни «Господарське право».

Даний навчальний практикум «Господарське право» покликаний допомогти здобувачам вищої освіти у вивченні навчальної дисципліни «Господарське право» та підготовці до успішної здачі заліку. Навчальний практикум містить методичні рекомендації до вивчення кожної теми, передбаченої тематичним планом, глосарій, питання для самостійного опрацювання теми, тестові завдання, практичні завдання, ситуативні задачі, а також перелік рекомендованої літератури.

Навчальний практикум «Господарське право» розроблено у відповідності до робочої програми навчальної дисципліни «Господарське право». Навчальний практикум буде корисним курсантам, студентам, викладачам університетів та інших навчальних закладів, а також широкому колу осіб, які цікавляться господарським правом.

ТЕМА 1. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ЗАКОНОДАВСТВО

1.1. Методичні рекомендації

Перша тема *«Господарське право та законодавство»* є вступною темою до вивчення навчальної дисципліни. Під час засвоєння матеріалів даної теми здобувачі вищої освіти, по-перше, повинні надати комплексну характеристику, усвідомити значення та визначити співвідношення таких понять, як *«господарське право»* та *«господарське законодавство»*. Важливо звернути увагу на те, що дефініція *«господарське право»* має декілька значень: *«господарське право як галузь права»*, *«господарське право як галузь законодавства»*, *«господарське право як наука»* та *«господарське право як навчальна дисципліна»*.

Господарське право як галузь права являє собою систему правових норм, що регулюють відносини в сфері організації та з приводу безпосереднього здійснення господарської діяльності або

управління нею із застосуванням різних методів правового регулювання. Особливу увагу слід звернути на те, що господарське право є комплексною галуззю права, що поєднує приватноправові та публічно-правові відносини.

Господарське право як галузь законодавства є системною сукупністю правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері управління економікою, виробництвом, реалізацією продукції, а також виконання робіт, наданні послуг та отримання прибутків. Систему господарського законодавства складає достатньо велика кількість нормативно-правових актів, що регулюють господарські правовідносини.

Господарське право як наука вивчає історію становлення та розвитку механізму правового регулювання господарських відносин, основні тенденції розвитку господарського законодавства,

дослідження закономірностей, тенденцій, прогалин та колізій в ньому з метою визначення шляхів вдосконалення чинного законодавства та правозастосовчої практики шляхом використання історичного, евристичного, формально юридичного, порівняльно-правового наукових методів, а також методів аналізу та синтезу.

Господарське право як навчальна дисципліна являє собою сукупність знань і навичок правового регулювання господарської діяльності та використання відповідних правових норм у практиці господарювання при здійсненні професійної юридичної діяльності. Здобувачі вищої освіти повинні усвідомити, що навчальна дисципліна «Господарське право» базується на надбаннях науки господарського права та передбачає аналіз і вивчення основних засад правового регулювання господарських відносин і практики застосування актів господарського законодавства.

Для того, щоб комплексно

підійти до розкриття змісту поняття «господарське право», необхідно проаналізувати основні критерії цієї галузі права, а саме предмет та методи правового регулювання.

Відповідно до ст. 1 Господарського кодексу України **предметом правового регулювання господарського права є господарські правовідносини**, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Здобувачі вищої освіти повинні звернути особливу увагу на те, що до виникнення чисельних методів правового регулювання господарських правовідносин призвело поєднання у таких відносинах організаційних і майнових елементів та приватних і публічних інтересів. **Методи господарського права** являють собою сукупність прийомів, засобів та способів регулюючого впливу норм господарського права на господарську діяльність господарюючих суб'єктів.

Розрізняють чотири основні методи правового регулювання господарських правовідносин, до яких належать: 1) *метод приписів*, що передбачає право прийняття юридично значущих рішень органом господарського управління (власником майна) щодо підпорядкованого йому суб'єкта; 2) *метод автономних рішень* полягає у праві прийняття суб'єктами господарювання самостійних (але в межах своєї компетенції) юридично значущих рішень й передбачає обов'язок усіх інших суб'єктів не перешкоджати прийняттю та виконанню цих рішень; 3) *метод координації* забезпечує прийняття юридично значущих рішень за компромісною згодою сторін, кожна з яких не вправі нав'язувати свої умови іншій стороні; 4) *метод рекомендацій* передбачає видання компетентними органами пропозицій, адресованих суб'єктам господарювання щодо певної (бажаної для суспільства, ефективної) поведінки (порядку дій) у сфері господарювання.

Під час вивчення даної теми,

здобувачі вищої освіти повинні розкрити зміст поняття «*господарське законодавство*», визначити предмет його правового регулювання, розібратись із структурою, складом та особливостями норм господарського законодавства.

Господарське законодавство становить собою сукупність нормативно-правових актів, а також правових норм, які регулюють правовідносини щодо здійснення господарської діяльності.

Предметом регулювання господарського законодавства є види господарської діяльності в різних сферах економіки.

Ключовою категорією для вивчення навчальної дисципліни «Господарське право» є дефініція «*господарська діяльність*». Здобувачам вищої освіти необхідно з'ясувати зміст даного поняття, а також значення господарської діяльності для розвитку суспільства та економіки країни. Потрібно визначити та дослідити ознаки господарської діяльності, а також зробити класифікацію її видів.

Законодавство України містить кілька визначень поняття «господарська діяльність», але загальноприйнятим є наступне визначення: *господарська діяльність* є діяльністю, яка пов'язана із виробництвом і реалізацією продукції, виконанням робіт і наданням послуг, а також із забезпеченням виробників необхідними ресурсами. Відповідно до статті 3 Господарського кодексу України «*господарська діяльність* – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність».

Особливу увагу потрібно приділити розмежуванню понять «*господарська діяльність*» та «*господарські відносини*». Ці поняття дуже схожі за змістом, тому що позначають конкретні поведінкові акти різних суб'єктів у сфері господарювання.

При підготовці до

семінарських занять здобувачі вищої освіти повинні дослідити, проаналізувати та вивчити ключові поняття теми, такі як: *господарське право, предмет правового регулювання господарського права, метод правового регулювання господарського права, господарське законодавство, господарська діяльність, предмет господарської діяльності, господарювання, господарські правовідносини, підприємництво, комерційна господарська діяльність, некомерційна господарська діяльність, принципи підприємництва, організаційно-господарські відносини, виробничо-господарські відносини, внутрішньо-господарські відносини, норми господарського права.*

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: 1) комплексну характеристику господарського права як науки та навчальної дисципліни; 2) предмет, методи та систему господарського права як галузі права; 3) характеристику господарського законодавства.

1.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) *Господарське право –*

2) *Суб'єкт господарського права –*

3) *Господарське законодавство –*

4) *Нормативний договір –*

5) *Господарська діяльність –*

6) *Господарювання –*

7) *Господарські правовідносини –*

8) *Підприємництво –*

9) Комерційна господарська діяльність –

10) Некомерційна господарська діяльність –

1.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Що включає в себе поняття господарського права?

2. Що є предметом правового регулювання у сфері господарювання?

3. Які існують методи правового регулювання господарських відносин?

4. Які існують принципи господарського права?

5. Які функції господарського права існують?

6. Які основні види господарської діяльності Ви знаєте?

7. Що включає в себе система господарських відносин?

8. Хто є учасниками господарських відносин?

9. Що є на меті некомерційної господарської діяльності?

10. Які принципи комерційної діяльності Ви знаєте?

11. Як Ви розумієте поняття «публічно-правове регулювання господарських відносин»?

1.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Господарське право – це...:

- а) інститут цивільного права;
- б) поєднання цивільно-правових норм, що діють у сфері господарювання;
- в) самостійна галузь права;
- г) система правових норм.

Відповідь: _____

2. Господарське законодавство – це...:

- а) система правових норм, що регулюють тільки трудові відносини;
- б) норми права, що регулюють цивільні та адміністративні відносини;
- в) система правових норм, що регулюють відносини в господарській діяльності;
- г) норми права, що регулюють різні галузі народного господарства.

Відповідь: _____

3. Господарські відносини регулюються на індивідуальному (локальному) рівні за допомогою:

- а) статутів суб'єктів підприємницької діяльності, засновницьких договорів та інших видів угод, правил внутрішнього трудового розпорядку;
- б) указів Президента;
- в) Конституції України та інших законів;
- г) міжнародних договорів.

Відповідь: _____

4. Не є учасниками господарських правовідносин:

- а) органи державної влади та органи місцевого самоврядування;
- б) підприємства, організації, установи;

- в) виробничі кооперативи;
- г) акціонерні товариства.

Відповідь: _____

5. Учасниками відносин у сфері господарювання є:

- а) політичні партії;
- б) господарські товариства;
- в) трудовий колектив;
- г) прокуратура.

Відповідь: _____

6. Сферу господарських відносин становлять:

- а) господарсько-торговельні відносини;
- б) господарсько-виробничі відносини;
- в) господарсько-споживчі відносини;
- г) організовано-господарські відносини; - органічно-господарські відносини.

Відповідь: _____

7. Що належить до принципів господарської діяльності?

- а) пріоритетний захист державою суб'єктів господарювання
- б) захист національного товаровиробника;
- в) захист права власності;
- г) розвиток економічної діяльності.

Відповідь: _____

8. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку є:

- а) підприємництвом;
- б) некомерційною господарською діяльністю;

- в) державним регулюванням економіки;
- г) менеджментом.

Відповідь: _____

9. Комерційна діяльність – це...:

- а) підгалузь господарського права;
- б) інститут підприємницького права;
- в) елемент підприємницької діяльності;
- г) окрема галузь права.

Відповідь: _____

10. Ознакою некомерційної господарської діяльності не вважається :

- а) ініціативність;
- б) спрямованість на досягнення соціальних результатів;
- в) систематичність;
- г) спрямованість на одержання прибутку;

Відповідь: _____

11. Засобами регулювання впливу держави на господарювання є:

- а) квотування, ліцензування, патентування;
- б) державне замовлення та державне завдання;
- в) регулювання цін;
- г) все вищезазначене.

Відповідь: _____

12. Закінчить фразу: «Підприємництво – це ...:

- а) безпосередня, самостійна, систематична діяльність;
- б) діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, надання послуг з метою отримання прибутку;

- в) діяльність, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності;
- г) безпосередня, самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Відповідь: _____

13. Підприємницька діяльність провадиться за принципом:

- а) «дозволено все, що не заборонено законом»;
- б) «дозволено те, що прямо передбачено законом».
- в) «дозволено те, що прямо не передбачено законом».
- г) «дозволено все, що заборонено законом»;

Відповідь: _____

14. В Україні існують:

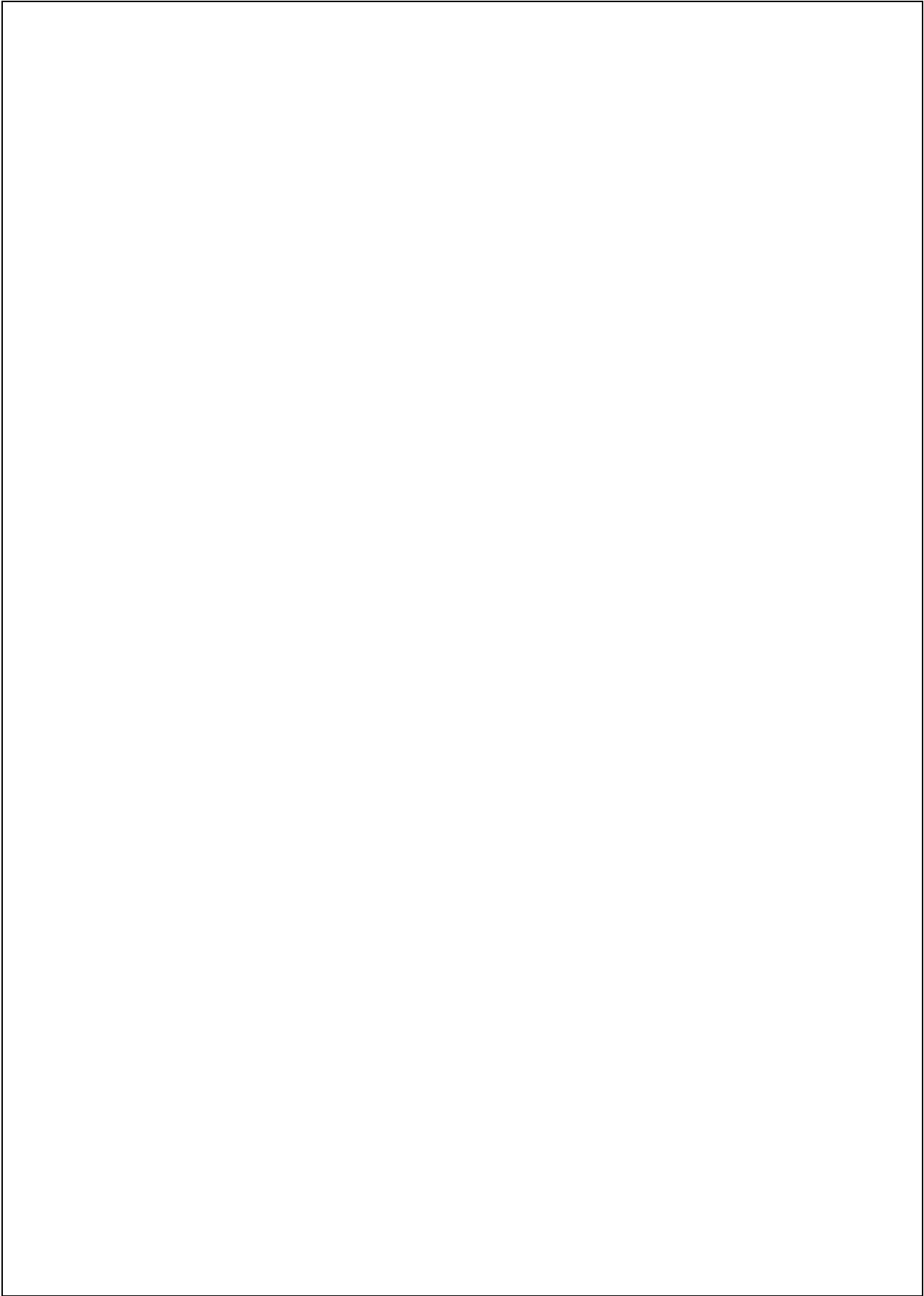
- а) чотири форми власності;
- б) три форми власності;
- в) п'ять форм власності;
- г) безліч форм власності.

Відповідь: _____

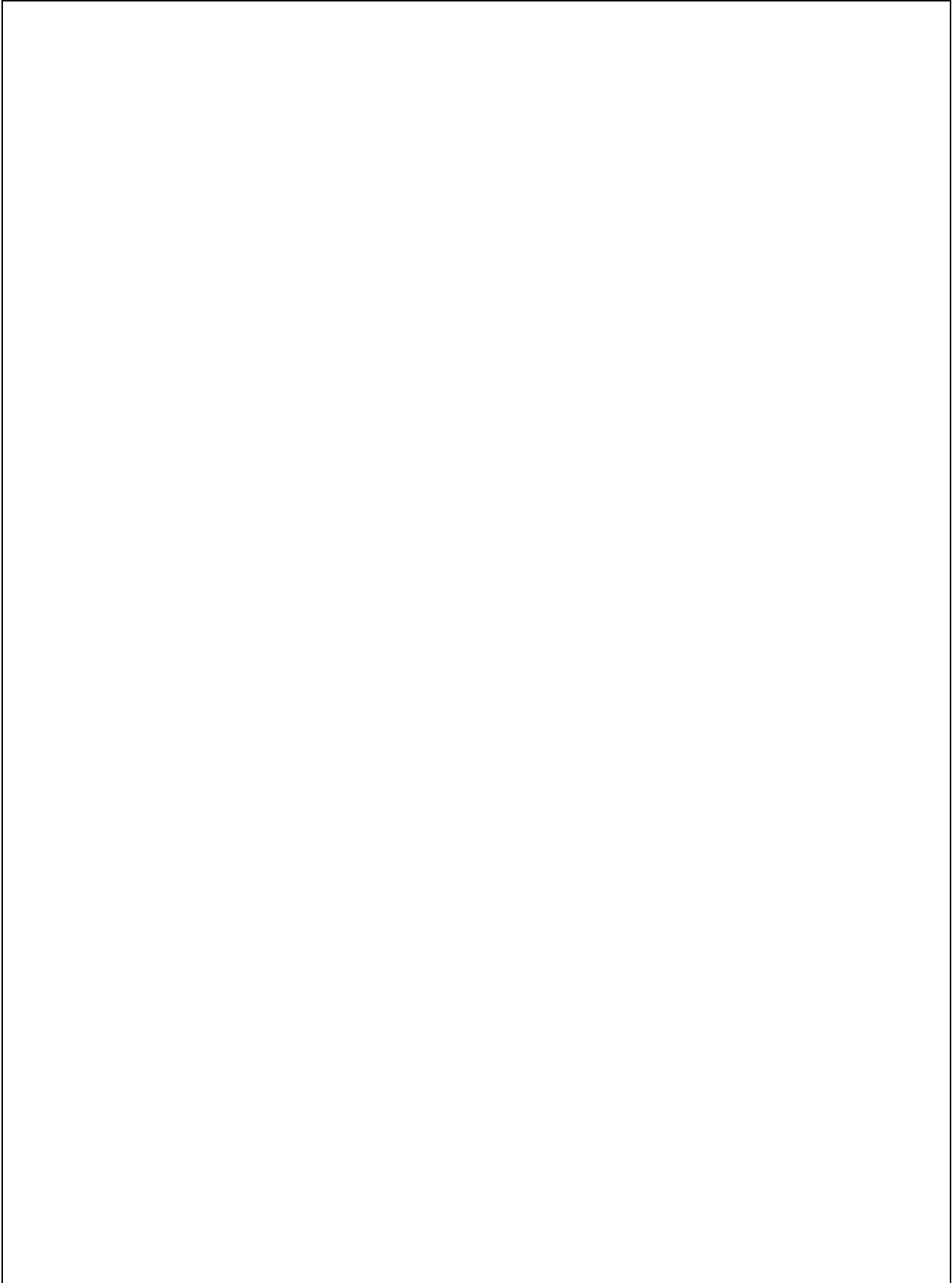
15. Залежно від форм власності розрізняють такі види підприємництва:

- а) державне;
- б) колективне;
- в) приватне;
- г) суспільне.

Відповідь: _____

2. Розробити структурно-логічну схему «Джерела господарського права».

5. Перелічити основні напрями державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні.

1.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішить задачу на надайте аргументовані відповіді на питання, посилаючись на норми чинного законодавства)

Задача № 1.

Акціонерне товариство «Укрзалізниця» подала позов до державного підприємства «Київський облавтодор», щодо стягнення заборгованості та пені за послуги перевезення вантажу щебню для будівництва доріг. Представник ДП «Київський облавтодор» подав до суду клопотання про закриття справи, так як на його думку дана справа має вирішуватись в порядку адміністративного судочинства, так як обидва підприємства мають частку державної власності у загальному капіталі підприємств.

Що таке публічне право?

Що таке приватне право?

Чим відрізняються публічно-правові та приватно-правових відносини?

Чи підлягає задоволенню клопотання відповідача?

Задача № 2.

Фізична-особа підприємець Іванов А., в порядку відшкодування збитків, завданих місцевим відділом поліції м. Київ, які були понесені внаслідок необґрунтованого здійснення арешту майна підприємця (який був знятий ухвалою слідчого судді), подав позов до Господарського суду м. Київ, про стягнення матеріальної шкоди, внаслідок неправомірних дій органів Національної Поліції.

Який статус мають фізичні особи-підприємці згідно чинного ГКУ?

Які існують шляхи вирішення справи?

Чи правильно визначено позивачем юрисдикцію суду?

Задача № 3.

Університетом «Україна», було здійснено закупку канцелярських виробів на 20 тисяч гривень у ФОП «Іванішин М.». Після поставки товару він виявився неякісним і непридатним для використання. Як наслідок, представником Університету «Україна» було подано позов про стягнення заборгованості до ФОП «Іванішин М.» до Господарського суду м. Київ.

Що ГКУ розуміє під господарською діяльністю?

В яких випадках науково-дослідні установи державної форми власності можуть стати суб'єктами господарського права?

Задача № 4.

ТОВ «Альфа-центр-плюс», було замовлено у ТОВ «Одеса вікна-експерт» послуги з миття та фарбування вікон бізнес-центру товариства в м. Одеса. Штатним майстром-малярем, Роговим С. в процесі роботи було пошкоджено рекламний банер ТОВ «Альфа-центр-плюс». ТОВ «Альфа-центр-плюс», пред'явили позов до ТОВ «Одеса вікна-експерт» про стягнення збитків.

В чому різниця між господарським та трудовим спором?

Якою є відповідальність суб'єкта господарювання щодо дій своїх працівників?

Що являє собою стягнення шкоди в порядку регресу?

Задача № 5.

ФОП «Івасюк Р.» та ФОП «Поліщук С.» уклали договір поворотної фінансової допомоги на суму один мільйон п'ятсот тисяч гривень. Коли закінчився строк повернення коштів, ФОП «Поліщук С.» запропонував ФОП

«Івасюк» здійснити повернення коштів у сумі один біткойн, який еквівалентний одному мільйону п'ятсот тисяч гривень. Головний бухгалтер Савіцина К. повідомила сторони, що не може завершити фінансову операцію з використанням криптовалюти.

Чи мають право фізичні особи-підприємці здійснювати фінансову діяльність як суб'єкт господарювання?

Що являє собою договір поворотної фінансової допомоги?

Чи можливо здійснювати фінансові розрахунки та господарські операції в Україні за допомогою криптовалюти?

1.7. Рекомендована література до теми

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Європейська Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж (Женева, 1961 р.) URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_069.
3. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, Гаага, 5 жовтня 1961 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_082.
4. Принципи міжнародних комерційних договорів (Принципи УНІДРУА) URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_920.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

7. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 No 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.
8. Подцерковний О. П. Господарське право: підручник. К: Фенікс. 2018. 616 с.
9. Чайковська В.В. Господарське право: підручник. Одеса: Фенікс. 2018. 368 с.
10. Вінник О. М. Господарське право. Курс лекцій (загальна частина). К.: Ліра-К. 2017. 240 с.
11. Кобзар Т. С., Савельєва М. О. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Господарське право». Дніпро : Видавець Біла К. О. 2017. 290 с.
12. Щербина В.С., Резнікова В.В. Актуальні проблеми господарського права: підручник. Особлива частина. К.: Ліра-К, 2018. – 672с.
13. Устименко В.А. Господарське законодавство України: перспективи модернізації на засадах сталого розвитку: монографія. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. 320 с.
14. Швидка Т.І., Кузьміна М.М. Господарське право (в схемах та таблицях): для студентів та аспірантів юрид. і екон. спец. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Юрайт, 2017. – 112С.
15. Григоренко Л.С. Господарські відносини. Законодавство. Постанови Пленуму. Узагальнення судової практики. Оглядові листи. К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 460с.
16. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
17. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. Галуцько В.В. Київ : Видавничий дім «Професіонал». 2018. 752 с.
18. Щербина В.С., Резнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

ТЕМА 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1. Методичні рекомендації

Вивчення даної теми спрямоване на визначення правових засад, на яких будується суспільний господарський порядок в економічній системі України. Для цього потрібно запам'ятати, що господарська діяльність в Україні здійснюється під впливом державного регулювання. Здобувачам вищої освіти також слід звернути увагу на причини, які зумовлюють необхідність здійснення державного впливу та керівництва у сфері господарювання. Це допоможе зрозуміти цілі, які повинна переслідувати держава, здійснюючи таке регулювання. Відповідно до ст. 5 Господарського кодексу України *суб'єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання здійснюють свою діяльність у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог законодавства.*

Також важливо приділити особливу увагу вивченню та аналізу загальних принципів господарювання в Україні. До таких принципів відносяться: 1) *свобода господарської діяльності (у межах, визначених законом); 2) рівний захист державою всіх суб'єктів господарювання; 3) вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; 4) заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у господарські правовідносини.*

Реалізація державного впливу в сфері господарювання відбувається шляхом здійснення економічної політики, яка втілюється в стратегії та тактиці. **Державна економічна політика** являє собою закріплені у відповідних економіко-правових документах цілі і завдання, що ставить перед собою держава, забезпечуючи комплексне

вирішення подвійного завдання: поєднання в економічному житті ринкових засад господарювання і соціальної спрямованості економіки, що ґрунтується на оптимальному узгодженні інтересів суб'єктів господарювання, споживачів, суспільства в цілому та його різних верств. Також дуже важливим для аналізу дослідити правові форми, в які втілюється економічна політика держави. Серед таких форм: *прогнозування і програмування, управління, контроль та нормативне регулювання*. Всі ці форми здійснюються за допомогою специфічних методів, які також потребують детального аналізу та вивчення. Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної,

соціальної, правової держави.

Також здобувачам вищої освіти потрібно дуже уважно дослідити та проаналізувати *напрями економічної політики*, що визначені державою відповідно до статті 10 Господарського кодексу України: *структурно-галузева політика, інвестиційна політика, амортизаційна політика, політика інституційних перетворень, цінова політика, антимонопольно-конкурентна політика, бюджетна політика, податкова політика, грошово-кредитна політика, валютна політика, зовнішньоекономічна політика та екологічна політика*.

Типи правового регулювання підприємницької діяльності визначені як певні особливості загального порядку правового регулювання господарської діяльності в певному конкретному випадку. Розрізняють такі типи правового регулювання господарської діяльності, як: загальний дозвіл та звільнення від заборони.

Загальний дозвіл як тип

правового регулювання господарської діяльності базується на презумпції дозволу виконувати ті чи інші дії. В основу **звільнення від заборони** покладено загальну заборону певних дій, але при цьому формується конкретне звільнення від таких дій, тобто робиться виняток із загальної заборони.

Регулювання державою економіки та господарської діяльності, зокрема, здійснюється за такими основними напрямками: вплив на підприємства, забезпечення правової бази (встановлення законних «правил гри», то регулюють відносини між учасниками бізнесу), підтримка конкуренції, у ряді випадків захист внутрішніх ринків, стимулювання нових форм бізнесу (малих підприємств, різних програм тощо) стимулювання інвестицій, підтримка розвитку окремих видів виробництв, найбільш вигідних державі, державне регулювання, метою якого є більш рівномірний розподіл ресурсів суспільства між окремими верствами населення, а також пов'язане з перерозподілом засобів в

часі (соціальний захист населення в періоди безробіття, дитинства, старості тощо). Тобто державне регулювання необхідне, з одного боку, як чинник стабільності, а з іншого – як спосіб підтримки необхідних резервів в економіці в цілому, що збільшують її гнучкість і можливість зростання.

Правовим регулюванням господарської діяльності, насамперед, є дія права на правовідносини, що виникають в процесі господарської діяльності, які через систему певних юридичних засобів розвиваються в межах, визначених відповідними нормами права.

Тому доцільним буде охарактеризувати основні засоби державного регулювання господарської діяльності. Відповідно до статті 12 Господарського кодексу України засобами державного регулювання господарської діяльності є: *державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів;*

надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій. Кожен з вказаних засобів охарактеризований у ст.ст. 12-17 Господарського кодексу України.

Досліджуючи процес правового регулювання господарської діяльності, потрібно проаналізувати стадії цього процесу, а саме: *правова регламентація господарської діяльності, виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків і реалізація відповідних прав та обов'язків.*

Здобувачам вищої освіти потрібно зробити комплексний аналіз статті 19 Господарського кодексу України, яка закріплює загальні засади державного контролю та нагляду за господарською діяльністю.

Стаття 20 Господарського кодексу України регламентує забезпечення державою захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів.

Для більш якісного опанування теми, окрему увагу варто приділити визначенню тих

чинників, які стимулюють розвиток господарської та підприємницької діяльності.

При підготовці до семінарських та практичних занять з дисципліни «Господарське право» здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: *державне регулювання; межі встановленого правового господарського порядку; основні напрями державного регулювання економіки та господарської діяльності; економічна стратегія; економічна тактика; прогнозування та планування; основні засоби державного регулювання господарської діяльності; державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.*

2.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) *Методи державного регулювання економікою –*

2) *Амортизаційна політика –*

3) *Антимонопольно-конкурентна політика –*

4) *Державне замовлення –*

5) *Бюджетна політика –*

6) *Валютна політика –*

7) *Грошово-кредитна політика –*

8) *Інвестиційна політика –*

9) *Зовнішньоекономічна політика –*

10) *Ліцензування –*

2.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Які цілі переслідує держава, здійснюючи державне керівництво і вплив на господарську діяльність?

2. Як Ви розумієте поняття «державний вплив в сфері господарювання»?

3. Що таке форми здійснення державного керівництва економікою?

4. Що закладено в конституційні основи правового господарського порядку в Україні?

5. Що містить в собі поняття «економічна стратегія»?

6. Що містить в собі поняття «стимулювання інвестицій»??

7. Що містить в собі поняття «контроль за концентрацією суб'єктів господарювання»?

8. Що є правовими підставами для ліцензування та патентування у господарській діяльності?

9. Що є на меті політики інституційних перетворень?

10. Які принципи бюджетної політики?

11. Як Ви розумієте поняття «цінова політика»?

12. Чим відрізняється ліцензія та ліцензування?

13. Які основні форми державного планування господарської діяльності в Україні Ви знаєте?

2.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. У сфері господарювання держава здійснює:

- а) довгострокову економічну політику і соціальну політику;
- б) квартальну політику;
- в) соціальну політику;
- г) поточну економічну політику.

Відповідь: _____

2. До правових форм здійснення державного керівництва економікою не належить:

- а) програмування;
- б) нормативно-правове регулювання;
- в) управління;
- г) ліцензування.

Відповідь: _____

3. Принципами державної регуляторної політики:

- а) актуальність;
- б) гуманність;
- в) гарантованість;
- г) обізнаність.

Відповідь: _____

4. Дайте визначення поняття «ліцензування»:

- а) документ державного зразка, який засвідчує право суб'єкта господарства на впровадження зазначеного виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов;

- б) зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа, яка проводить господарську діяльність, а також фізична особа, яка впровадить підприємства;
- в) видача, переоформлення та анулювання ліцензій, контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушення як ліцензійних умов так і законодавства;
- г) засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування.

Відповідь: _____

5. Засобами регулювання державного впливу в сфері господарювання є:

- а) квотування, ліцензування, патентування;
- б) державне замовлення та державне завдання;
- в) регулювання цін;
- г) підтримка конкуренції.

Відповідь: _____

6. Законодавство визначає наступні види заходів державного нагляду:

- а) планові;
- б) першочергові;
- в) невідкладні;
- г) фактичні.

Відповідь: _____

7. Що не належить до конституційних основ правового господарського порядку в Україні?

- а) непорушність права приватної власності;
- б) свобода господарського договору;
- в) забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності;

г) взаємовигідне співробітництво з іншими країнами.

Відповідь: _____

8. Які із відповідей є неправильними: «З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом ...» ?

- а) стимулюють інноваційну діяльність;
- б) надають підприємцям земельні ділянки;
- в) надають підприємцям пільги в оподаткуванні;
- г) подають підприємцям інші види допомоги.

Відповідь: _____

9. Дія законодавства про регуляторні акти не поширюється на :

- а) акти Антимонопольного комітету України;
- б) акти міністерств;
- в) акти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- г) акти Рахункової палати.

Відповідь: _____

10. До напрямів економічної політики держави відноситься:

- а) структурно-галузева політика;
- б) соціальна політика;
- в) міжнародна політика;
- г) національна політика.

Відповідь: _____

11. Невиконання приписів, розпоряджень та інших розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) тягне за собою:

- а) застосування штрафних санкцій до суб'єкта господарювання;

- б) припинення діяльності суб'єкта господарювання;
- в) ліквідацію суб'єкта господарювання;
- г) реорганізацію суб'єкта господарювання.

Відповідь: _____

12. Інформація, доступ до якої обмежено законом, одержана посадовою особою органу державного нагляду (контролю) під час здійснення державного нагляду (контролю), може використовуватися:

- а) виключно в порядку, встановленому законом;
- б) керуючись власним досвідом;
- в) керуючись внутрішнім переконанням;
- г) будь-яким чином.

Відповідь: _____

13. До основних принципів державного нагляду (контролю) не належить принцип:

- а) рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;
- б) підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади;
- в) пріоритетності здійснення заходів нагляду (контролю);
- г) гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання.

Відповідь: _____

14. Виробництво (виготовлення) або реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання можуть бути зупинені повністю або частково:

- а) виключно за рішенням суду;
- б) за рішенням Державної аудиторської служби України;
- в) за рішенням прокуратури або суду;

г) виключно за рішенням прокурора.

Відповідь: _____

15. Строк виконання заходів з відстеження результативності регуляторного акту не може бути більшим ніж?

- а) один місяць;
- б) рік;
- в) 30 робочих днів;
- г) 45 робочих днів.

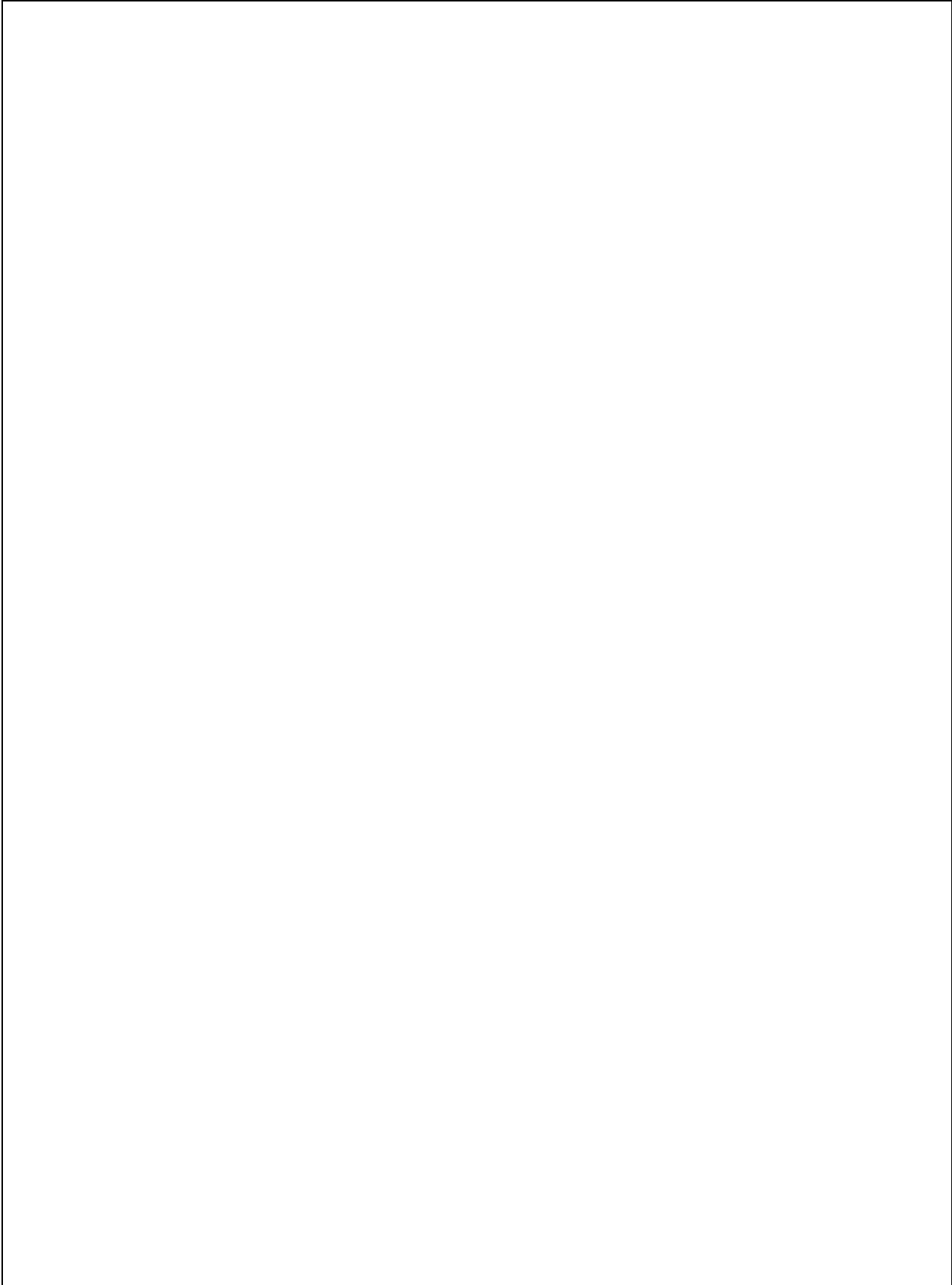
Відповідь: _____

2.5. Практичні завдання до теми

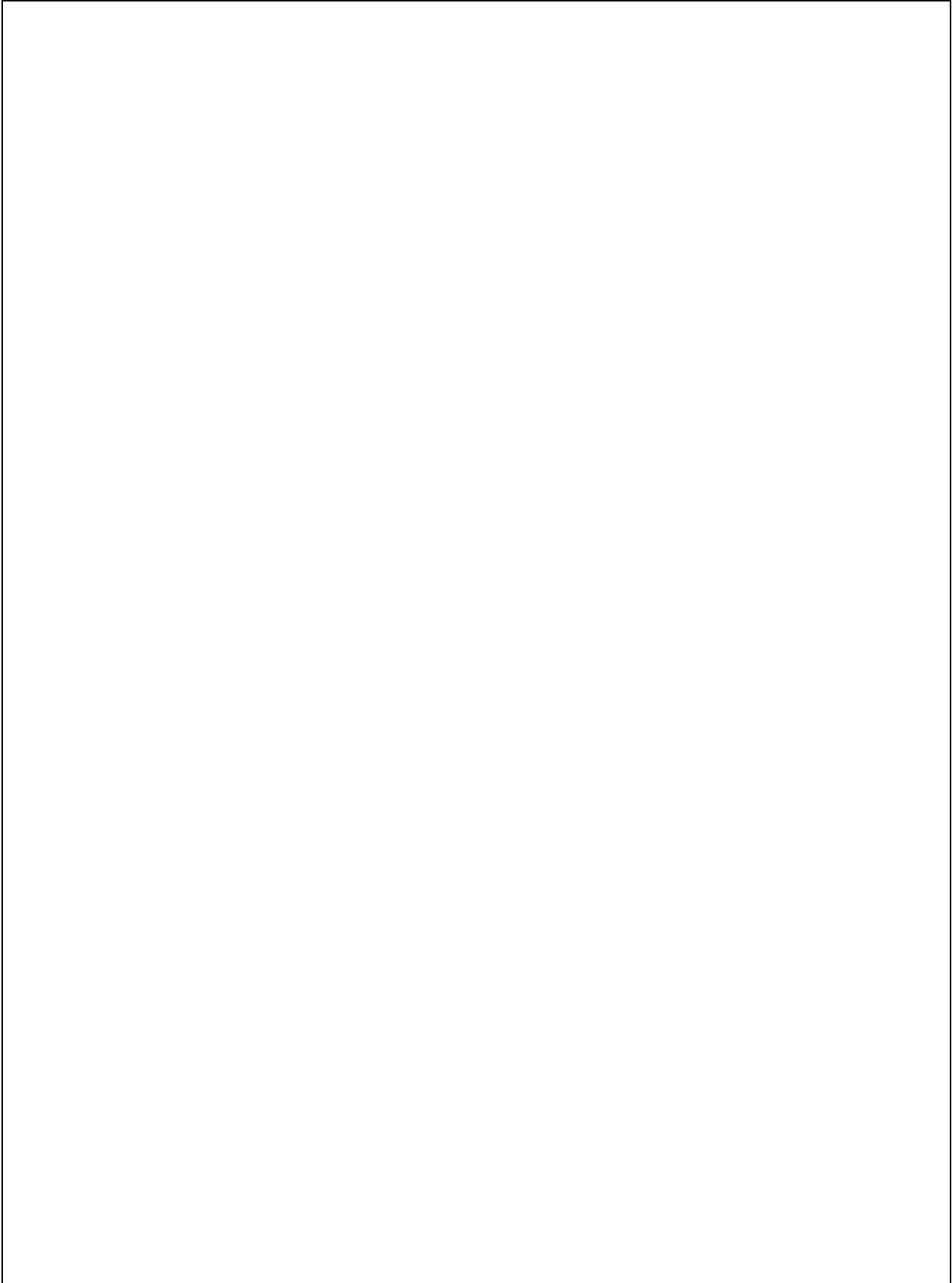
(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Надати комплексну характеристику методів державного керівництва економікою.

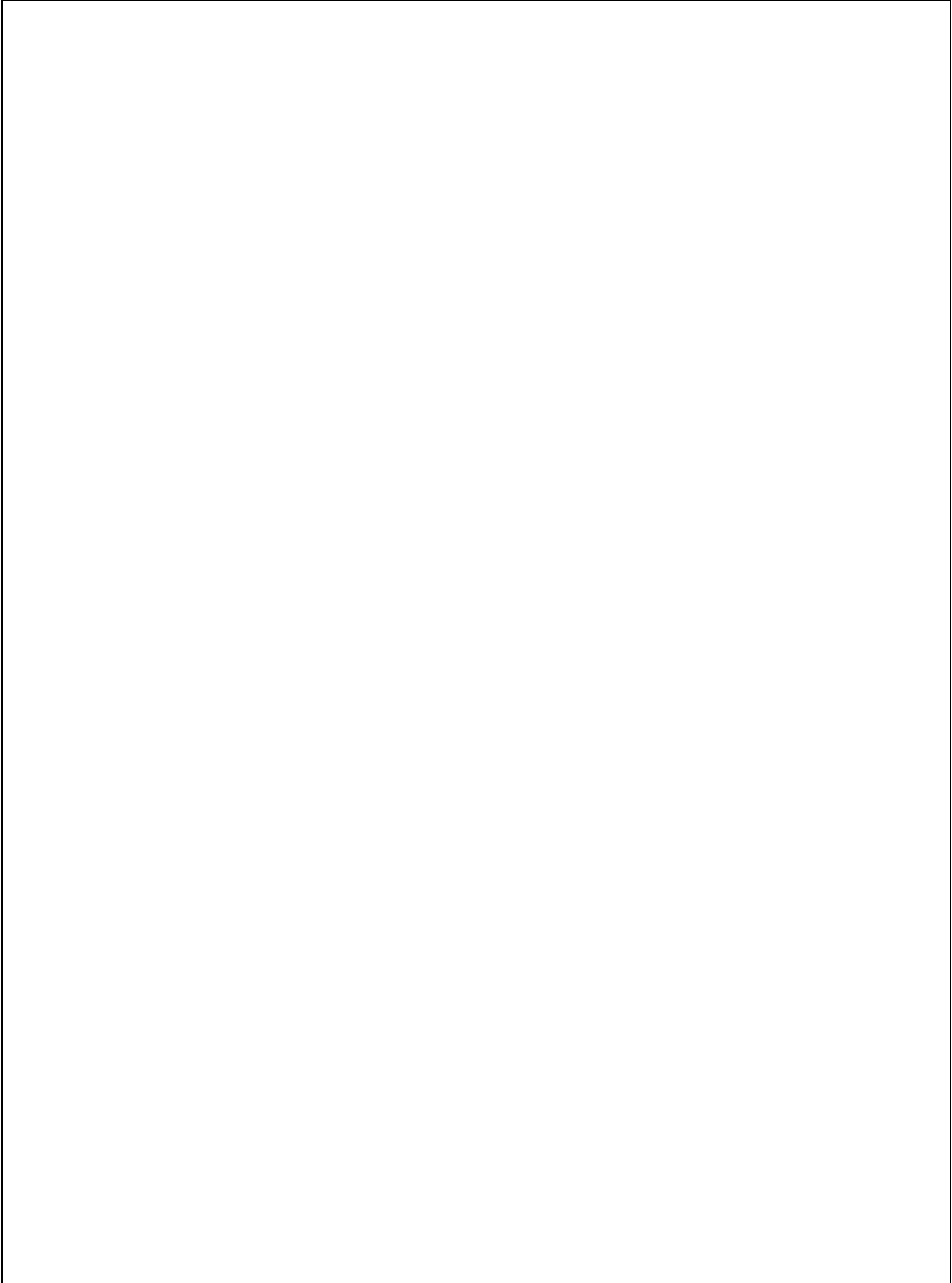
2. Розробити структурно-логічну схему правового регулювання господарської діяльності: типи, способи, механізм.

4. Розробити структурно-логічну схему «Економічна політика держави та її основні напрями»

5. Розробити структурно-логічну схему «Дозвільна система у сфері господарської діяльності».

2.6. Ситуативні задачі до теми

*(вирішіть задачу на надайте аргументовані відповіді на питання,
посилаючись на норми чинного законодавства)*

Задача № 1.

Лісопереробним підприємством ТОВ «Лістехзбут», було укладено договір на поставку лісосировини із ДП «Соснівське лісове господарство». Під час здійснення поставки, вантажний автомобіль ТОВ «Лістехзбут», внаслідок грубого порушення правил дорожнього руху, було зупинено працівниками Національної Поліції. В результаті перевірки документів на лісосировину та поверхневого огляду кузова автомобіля було встановлено, що діаметр колод лісосировини не співпадає із діаметром зазначеним в документації. Пізніше судом було встановлено, що в даному випадку ДП «Соснівське лісове господарство» продавало якісну лісосировину, по заниженим цінам, видаючи її за тонкий брус.

Які повноваження має Національна Поліція, в частині перевірки господарської діяльності підприємств?

Яка відповідальність передбачена за безоплатне вилучення прибутку?

Задача № 2.

Заводом з виробництва хімікатів ТОВ «Захід-Азот», укладено договір із утилізаційним підприємством ТОВ «Агросхов», по утилізації та захороненню хімічних відходів. Після захоронення відходів, інспекторами Державної екологічної інспекції України у ґрунті та внутрішніх водах було виявлено радіаційний фон. Після дослідження місця захоронення було виявлено, що воно відбулося із значними порушеннями, а цистерни з хімікатами містять відходи радіоактивного урану. В результаті ТОВ «Захід-Азот» подав господарський позов до ТОВ «Агросхов» щодо неналежного виконання умов договору по утилізації і захороненню хімічних відходів. ТОВ «Агросхов» пред'явило зустрічний позов, де оскаржує невідповідність предмету договору первинній документації. Після рішення господарського суду, юридичними службами підприємств (залежно від переможця) буде підготовлений позов про очищення ділової репутації.

Вирішіть справу по суті.

Задача № 3.

При здійсненні планової перевірки інспекторами Держпраці діяльності підрядника ТОВ «Харківтехбуд», було виявлено, що при здійсненні будівельних робіт на об'єкті субпідрядником ФОП «Воронов С.» не забезпечено працівників належними засобами захисту для здійснення висотних робіт на фасаді і покрівлі багатоповерхівки, що містить небезпеку для життя та здоров'я працівників. В результаті було складено відповідний акт про виявлення порушення, здійснено припис та тимчасово закрито об'єкт до усунення порушення. Відповідно, з метою якнайшвидшого вирішення ситуації, ТОВ «Харківтехбуд» в односторонньому порядку розірвало договір субпідряду

із ФОП «Воронов С.» та уклали договір із новим субпідрядником з умовою забезпечення належного рівня охорони праці на будівництві.

Які повноваження має Державна служба України з питань праці, в частині перевірки суб'єктів господарювання?

Чи правомірними були дії інспектора Держпраці щодо призупинення будівництва?

Що являє собою договір підряду і субпідряду і який обсяг юридичної відповідальності підрядника та субпідрядника в даній ситуації?

Чи правильним шляхом пішов підрядник для вирішення даної ситуації?

Задача № 4.

Острогоцька територіальна громада розмістила на своєму сайті оголошення про закупівлю 500 літрів бензину, на суму 14500 грн, для користування службовим автомобілем голови територіальної громади. В оголошенні було вказано дату, час і місце проведення конкурсу та необхідний перелік документів, необхідних для участі у конкурсі. Переможцем виявився учасник №3. Учасником №2 було подано звернення до Північно-східного офісу Держаудитслужби в особі Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Сумській області, щодо визнання договору поставки недійсним, оскільки на його думку, закупівля мала здійснюватись на електронному майданчику «Prozorro», за конкурентною процедурою.

Що таке публічні закупівлі?

Задача № 5.

Під час здійснення ремонтно-дорожніх робіт, комунальним підприємством «Ромникомунсервіс» було зі значними порушеннями здійснено ямковий ремонт асфальту вулиць міста, що призвело до руйнації ділянок ремонту вже на наступний день після виконання робіт. Сума збитків для бюджету міста склала 150 тисяч гривень.

Який статус комунальних підприємств як суб'єктів господарювання?

Хто несе відповідальність за неналежне виконання робіт по благоустрою міста в даному випадку?

2.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
2. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 23.02.2006 № 3486-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 року № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 року № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>
5. Про Перелік документів дозвільного характеру: Закон України від 19.05.2011 року № 3392-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17#Text>
6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
8. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>
9. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
10. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 № 1315- VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
11. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>
12. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>
13. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
14. Захарченко А.М. Управління об'єктами державної власності (господарсько-правові аспекти): монографія. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2017. 450 с.
15. Никитченко Н.В. Правове регулювання державного контролю у сфері господарської діяльності: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.04. К., 2015. 40 с.
16. Мілаш В.С. Господарське право: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків: Видавництво «Право», 2019. 336 с.
17. Подцерковний О. П. Господарське право: підручник. К: Фенікс. 2018. 616 с.
18. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
19. Щербина В.С., Резнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

ТЕМА 3. ЮРИДИЧНІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ Й ЗАХИСТУ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

3.1. Методичні рекомендації

Дана тема присвячена комплексному дослідженню юридичних засад обмеження монополізму і захисту від недобросовісної конкуренції. По-перше, здобувачам вищої освіти слід проаналізувати **норми чинного антимонопольно-конкурентного законодавства**, яке являє собою систему нормативно-правових актів, що спрямовані на забезпечення умов для створення та ефективного функціонування ринків товарів, послуг і фінансових коштів, а також на правове регулювання відносин, пов'язаних з монополістичною діяльністю, і припиненням недобросовісної конкуренції. До таких нормативно-правових актів належить *Закон України «Про захист економічної конкуренції»*. Також певні норми, спрямовані на заохочення конкуренції і обмеження монополістичної діяльності, містяться в *Законах України «Про захист прав споживачів», «Про*

рекламу», «Про поштовий зв'язок», «Про телекомунікації» та інших.

Здійснення *антимонопольно-конкурентної політики* сприяє розвитку змагальності у сфері господарювання. Іншими словами, держава підтримує **конкуренцію** як змагання між суб'єктами господарювання, що забезпечує даним суб'єктам, завдяки їх власним досягненням, здобуття ними певних економічних переваг. Внаслідок такої конкуренції споживачі та суб'єкти господарювання отримують можливість вибору необхідного товару. Антимонопольно-конкурентна політика держави має бути спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання. Органам державної влади, органам місцевого самоврядування та їх посадовим особам *заборонено приймати акти та вчиняти будь-які дії щодо*

усунення конкуренції. Законодавством України можуть бути встановлені винятки виключно з метою забезпечення національної безпеки та оборони, а також інших загальносуспільних інтересів.

Під час аналізу теоретичного матеріалу та нормативної бази, здобувачам вищої освіти необхідно розкрити систему органів державної влади та місцевого самоврядування, які мають певні повноваження у сфері захисту та розвитку економічної конкуренції.

Економічна конкуренція можлива лише при збалансованому поєднанні приватних інтересів її учасників і публічних інтересів.

Антимонopolне регулювання є процесом обмеження monopolної діяльності, що передбачає безпосереднє державне регулювання на конкретних monopolізованих ринках або діяльності конкретних monopolних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних та якісних показників.

Здобувачам вищої освіти слід звернути особливу увагу на можливі порушення антимонopolного

законодавства та можливі заходи впливу на його порушників, а також на заходи відповідальності, що можуть бути до них застосовані. При дослідженні теми, варто запам'ятати, що правопорушенням в сфері антимонopolно-конкурентної політики є не сам факт monopolного становища суб'єкта господарювання, але і зловживання цим становищем.

В залежності від характеру правопорушень антимонopolно-конкурентного законодавства розрізняють такі види цих правопорушень: 1) недобросовісна конкуренція; 2) антиконкурентні дії; 3) протидія антимонopolним органам.

До антиконкурентних узгоджених дій, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції відносяться: 1) *встановлення цін чи інших умов придбання або реалізації товарів;* 2) *обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними;* 3) *розподілу*

ринків чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками; 4) спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів; 5) усунення з ринку або обмеження доступу на ринок (вихід з ринку) інших суб'єктів господарювання, покупців, продавців; застосування різних умов до рівнозначних угод з іншими суб'єктами господарювання, що ставить останніх у невігідне становище в конкуренції; 6) укладення угод за умови прийняття іншими суб'єктами господарювання додаткових зобов'язань, які за своїм змістом або згідно з торговими та іншими чесними звичаями в підприємницькій діяльності не стосуються предмета цих угод; 7) суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин.

Особливої уваги потребує розгляд такого виду правопорушень

у сфері економічної конкуренції, як «недобросовісна конкуренція». **Недобросовісна конкуренція** являє собою будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям підприємницької діяльності.

Необхідним вмінням для здобувача вищої освіти є визначення суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку певних товарів, робіт, послуг. Для цього необхідно знати відповідні ознаки. Під час вивчення цього питання слід звернути увагу на правила визначення монопольного становища двох чи більше суб'єктів господарювання.

Порушення законодавства про захист економічної конкуренції тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Здобувачі вищої освіти повинні більш глибоко дослідити види санкцій, які застосовуються до суб'єктів господарювання за порушення антимонопольного законодавства. Статті 52-57 Закону України «Про захист економічної конкуренції»

визначають такі види відповідальності, як штрафи, примусовий поділ, адміністративна відповідальність посадових осіб та відшкодування збитків.

Значної уваги також потребує дослідження організаційно-правових методів боротьби з монополюними зловживаннями: 1) контроль за створення, реорганізацією, ліквідацією суб'єктів господарювання; 2) контроль за придбанням, передачею в оренду майна; 3) примусовий поділ монополюних утворень.

Вивчаючи дану тему, слід проаналізувати та надати характеристику всім вказаним видам відповідальності та підставам і порядку їх застосування.

При підготовці до семінарських та практичних занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: монополюне становище на ринку, антиконкурентні узгоджені дії, дискримінація підприємця, природна монополія, контроль за економічною концентрацією підприємців,

антимонополюне законодавство, Антимонополюний комітет, недобросовісна конкуренція, неправомірне використання ділової репутації підприємців, суб'єкт та об'єкт недобросовісної конкуренції, правила, торгові та інші чесні звичаї у підприємницькій діяльності, реклама, принципи рекламної діяльності, ознаки комерційної реклами, рекламодавець, виробник реклами, розповсюджувач реклами, споживачі реклами, підсвідома реклама, соціальна реклама, відокремлення реклами від іншої інформації, внутрішня, зовнішня реклама.

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: 1) комплексну характеристику юридичних засад обмеження монополізму й захисту від недобросовісної конкуренції.

3.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Антимонопольний комітет України –

2) Монопольне становище суб'єкта господарювання –

3) Дискримінація підприємця –

4) Природна монополія –

5) *Недобросовісна конкуренція –*

6) *Ліквідація суб'єкта господарювання –*

7) *Реорганізація суб'єкта господарювання –*

8) *Соціальна реклама –*

9) *Економічна концентрація підприємств –*

10) *Антимонопольне законодавство –*

3.3. Питання для самостійного опрацювання до теми
(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Що є правовими засадами державного регулювання економічної конкуренції?

2. Які завдання і функції виконує Антимонопольний комітет України?

3. Що являє собою обмеження монополізму у економіці?

4. Що включає в себе поняття «компетенція Антимонопольного комітету України»?

5. Яким чином здійснюється правове регулювання природних монополій?

6. Яким є порядок розгляду заяв і справ органами Антимонопольного комітету?

7. Який порядок визнання суб'єкта господарювання монополістом?

8. Які дії визнаються зловживанням монопольним становищем?

9. Що містить в собі поняття «зловживання цінового характеру»?

10. Якою є мета контролю за економічною концентрацією?

11. Якою є відповідальність за недобросовісну конкуренцію?

12. За які правопорушення антимонопольного законодавства застосовується адміністративна відповідальність?

13. До чого призводить та якою є відповідальність щодо неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці?

14. Які державні органи застосовують санкції до порушників антимонопольного законодавства України?

15. Що являє собою «дискримінація підприємця»?

3.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товарів, якщо:

- а) на цьому ринку у нього немає жодного конкурента;
- б) обмежував виробництво, ринки товарів, техніко-технологічний розвиток інвестицій або встановлював контроль над ними;
- в) спотворював результати торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів;
- г) застосовував різні умови до рівнозначних угод з іншими суб'єктами господарювання, що ставить останніх у невігідне становище в конкуренції.

Відповідь: _____

2. Порушенням законодавства про захист економічної конкуренції вважається:

- а) приховування монопольного становища;
- б) використання монопольного становища;
- в) зловживання монопольним становищем;
- г) прагнення до зайняття монопольного становища.

Відповідь: _____

3. Будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності вважаються:

- а) монопольною конкуренцією;
- б) недобросовісною діловою практикою;
- в) недобросовісною конкуренцією;
- г) несправедливою конкуренцією.

Відповідь: _____

4. Сприяти розвитку конкуренції та не вчиняти будь-яких неправомірних дій, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію зобов'язані:

- а) суб'єкти господарювання, органи влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю;
- б) виключно суб'єкти господарювання та органи влади;
- в) виключно суб'єкти господарювання;
- г) іноземні громадяни.

Відповідь: _____

5. Укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка (діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання – це:

- а) узгоджені дії;
- б) конкуренція;
- в) захист підприємництва;
- г) порушення права.

Відповідь: _____

6. Антиконтрентними узгодженими діями є узгоджені дії, які призвели або можуть призвести до:

- а) недобросовісної конкуренції;
- б) обмеження конкуренції;
- в) відсутності конкуренції;
- г) заборони конкуренції.

Відповідь: _____

7. Примусовий поділ монопольного утворення не застосовується, якщо частка внутрішнього обороту структурного підрозділу в загальному обсязі валової продукції підприємства (об'єднання) становить:

- а) менше 30%;
- б) більше 50%;
- в) більше 30%;
- г) менше 35%.

Відповідь: _____

8. За вчинення дій, визначених як зловживання монопольним становищем на підприємця накладається штраф у розмірі:

- а) до 2% виручки;
- б) до 1% виручки;
- в) до 5% виручки;
- г) до 10% виручки.

Відповідь: _____

9. З питань примусового поділу монопольних утворень та накладення штрафів приймається:

- а) ухвала;
- б) розпорядження;
- в) рішення;
- г) постанова.

Відповідь: _____

10. Монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує:

- а) 35%;
- б) 50%;
- в) 40%;

г) 60%.

Відповідь: _____

11. Концентрацією не визнається:

- а) злиття суб'єктів господарювання або приєднання одного суб'єкта господарювання до іншого;
- б) набуття безпосередньо або через інших осіб контролю одним або кількома суб'єктами господарювання над одним або кількома суб'єктами господарювання чи частинами суб'єктів господарювання;
- в) безпосереднє або опосередковане придбання, набуття у власність іншим способом чи одержання в управління часток (акцій, паїв), що забезпечує досягнення чи перевищення 25 або 50 відсотків голосів у вищому органі управління відповідного суб'єкта господарювання;
- г) набуття контролю над суб'єктом господарювання або його частиною, в тому числі завдяки праву управління та розпорядження його майном арбітражним керуючим, службовою чи посадовою особою органу державної влади.

Відповідь: _____

12. Дискредитацією господарюючого суб'єкта є поширення у будь-якій формі:

- а) нечітких відомостей;
- б) неточних відомостей;
- в) негативних відомостей;
- г) недостовірних відомостей.

Відповідь: _____

13. Неправомірними діями у конкуренції щодо комерційної таємниці визнаються її:

- а) неправомірне виявлення;
- б) неправомірне збирання;

- в) неправомірне вивчення;
- г) неправомірне ознайомлення.

Відповідь: _____

14. Дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку – це:

- а) конкуренція;
- б) зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку;
- в) забезпечення законності;
- г) господарська діяльність.

Відповідь: _____

15. Не вважаються антиконкурентними узгодженими діями:

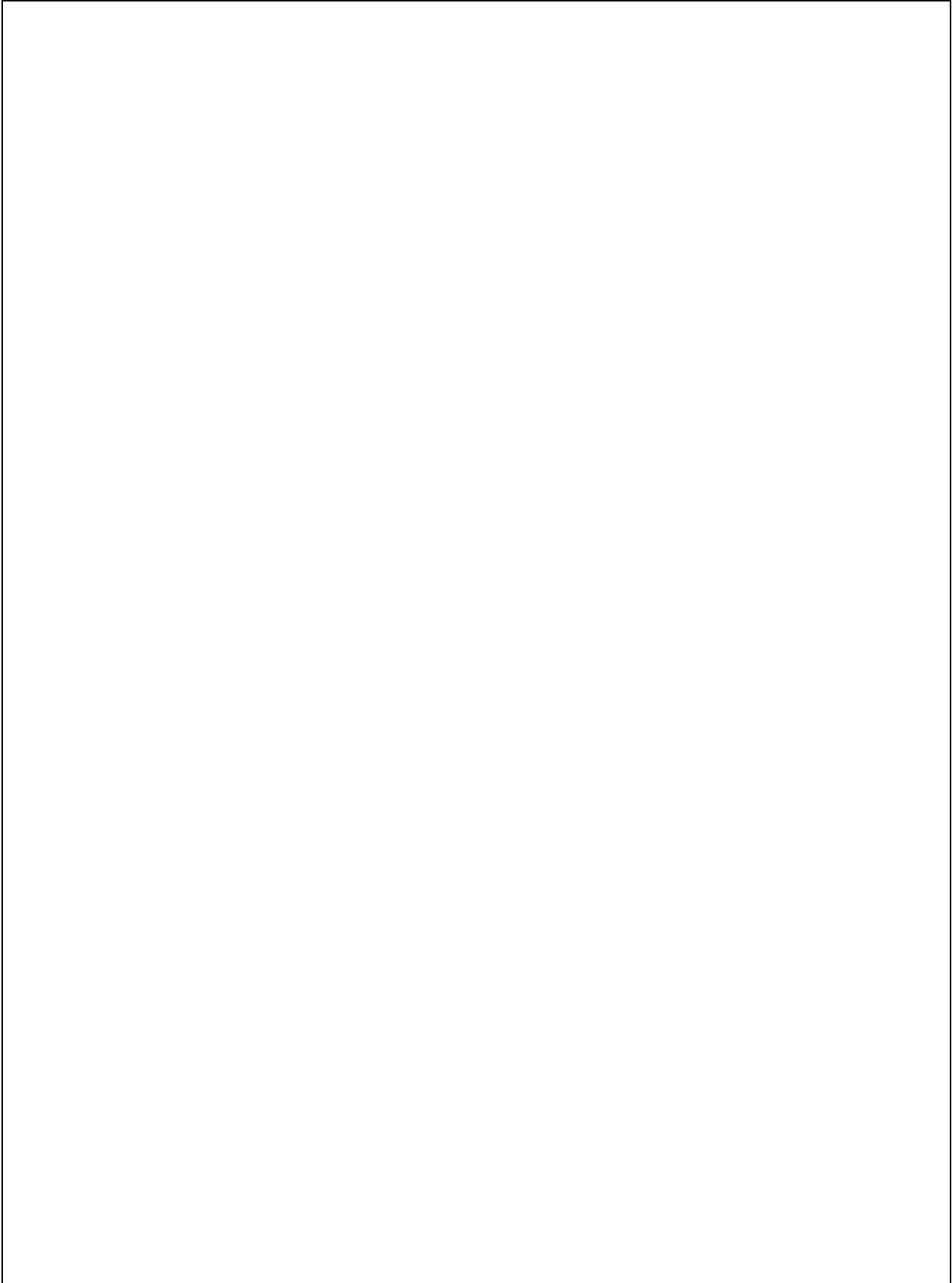
- а) самостійна цінова політика;
- б) обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними;
- в) спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів;
- г) усунення з ринку або обмеження доступу на ринок (вихід з ринку) інших суб'єктів господарювання, покупців, продавців.

Відповідь: _____

3.5. Практичні завдання до теми
(виконайте завдання у письмовому вигляді)

- 1.** *Проаналізувати правовий статус антимонопольних органів в Україні.*

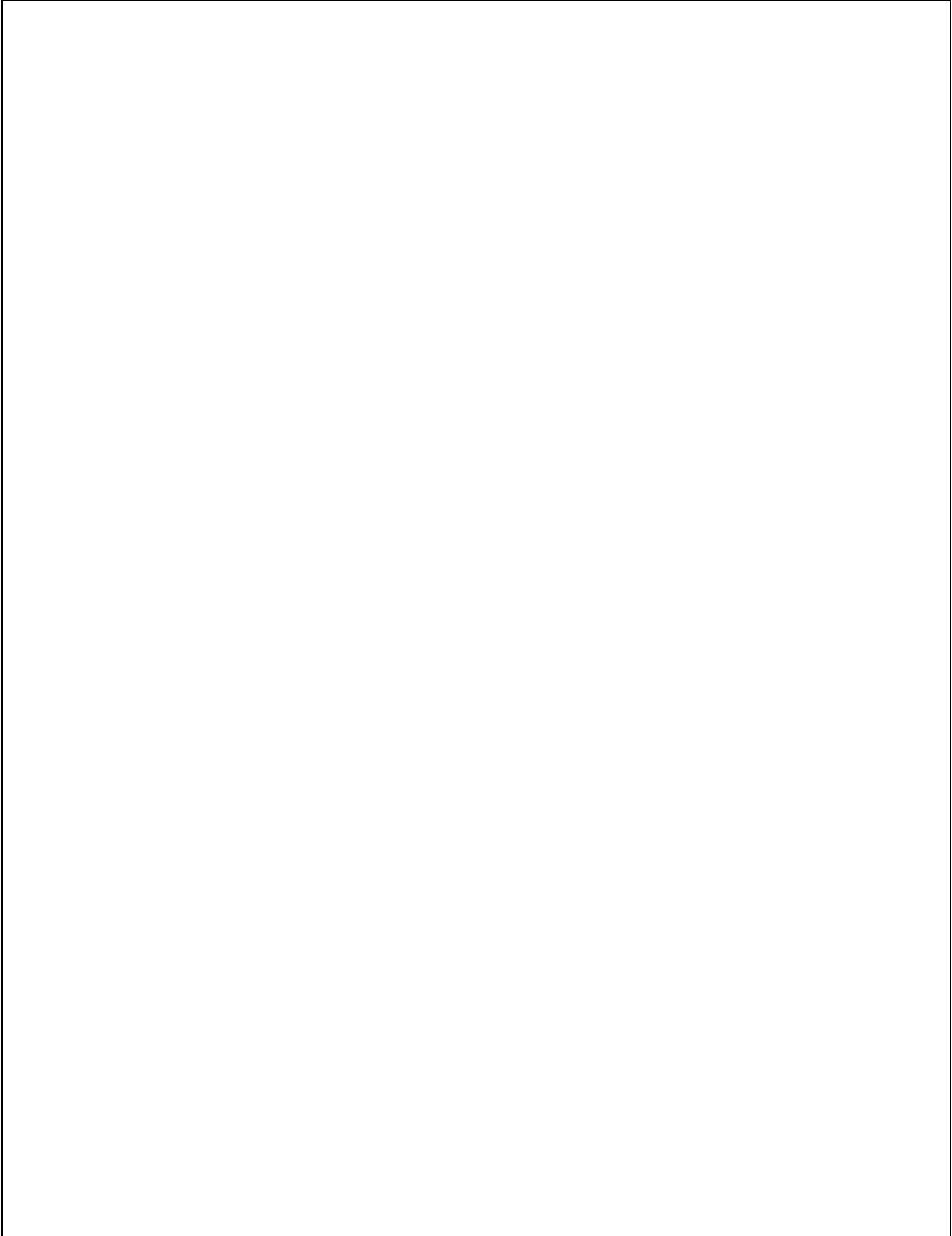
2. Розробити структурно-логічну схему «Антимонопольний комітет України та його органи».

3. Скласти порівняльну таблицю «Переваги та недоліки економічної конкуренції».

5. Розробити структурно-логічну схему «Санкції за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства».

3.6. Ситуативні задачі до теми

*(вирішіть задачу на надані аргументовані відповіді на питання,
посилаючись на норми чинного законодавства)*

Задача № 1.

ФОП «Андрощук Н.», як перевізник, на умовах взаємовигідного партнерства співпрацював із ТОВ «Морозко». Під час здійснення перевезень продукції ТОВ «Морозко», він використовував на зовнішній поверхні автомобілів символіку та рекламу морозива ТОВ «Морозко». Після закінчення строку дії договору ФОП «Андрощук» залишив маркування на автомобілях, але здійснював перевезення власної продукції. ТОВ «Морозко» склали скаргу до антимонопольного комітету, щодо неправомірного використання товарних знаків та маркування, які були ними запатентовані у встановленому законом порядку.

Що ГКУ розуміє під неправомірним використанням ділової репутації?

Чи правомірним було використання товарного знаку у даному випадку?

Задача № 2.

При процедурі публічних закупівель «Прозоро» на тендери по здійсненню капітального будівництва у Житомирській області замовником (Житомирська обласна рада) було виявлено два суб'єкта господарювання, які з'являються на всіх тендерах за 2020 рік у парі та виграють усі закупівлі по близькій до максимально вигідної для них ціни. ТОВ «Сайгабудсервіс» та ТОВ «Житомирбудтранс» по чергово програвали електронний аукціон один одному не занижуючи стартову ціну, а при наявності інших учасників одночасно вибували з аукціону, або знімали тендерну пропозицію. Виконавчим комітетом Житомирської міської ради було висловлено занепокоєння та направлено скаргу щодо можливого здійснення недобросовісної конкуренції ТОВ «Сайгабудсервіс» та ТОВ «Житомирбудтранс», яке було направлено до Антимонопольного комітету України та обласного управління Служби безпеки України.

Які повноваження щодо захисту від недобросовісної конкуренції в процесі публічних закупівель має Антимонопольний комітет України?

Які повноваження щодо захисту від недобросовісної конкуренції в процесі публічних закупівель має Служба безпеки України?

Дайте правову оцінку діям даних учасників закупівель.

Задача № 3.

За договором франчайзингу, мережа закладів харчування АТ «Ай-сі-ейс-дрім», надала згоду на використання бренду та запатентованих рецептів приготування свинини для ТОВ «Кабанос+». Після провалу рекламної кампанії і банкрутства ТОВ «Кабанос+», директор компанії, в інтерв'ю місцевій газеті, як один із аспектів невдачі стартапу вказав на те, що в рецепті кабаносів зі свинини була висока концентрація міксу дорогих фірмових спецій, що значно зависило ціну продукту для місцевого покупця, та надав їх перелік і концентрацію.

Москві, і всупереч регламенту торгів лот був знятий, а пізніше проданий ФОП «Сердюк А.» за нижчою ціною.

Дайте правову оцінку діям організатора торгів.

Чи має право ТОВ «Московський парк мистецтв» оскаржити дії організатора торгів?

Задача № 5.

Під час здійснення штатної роботи електронної системи торгів Державного Підприємства «Лісогосподарський Інноваційно-Аналітичний Цент», (ДП «ЛПАЦ»), в період проведення планового аукціону на закупівлю лісосировини Львівської області, не спрацював таймер додаткової хвилини регламенту ставок учасників. У зв'язку з чим ТОВ «Алекто», було визначено системою переможцем торгів по всім 49 лотам на купівлю деревини породи «Дуб»,. (Специфіка торгів із додатковою хвилиною електронного аукціону полягає у тому, що до її початку учасники залишаються на нульовій або базовій ставці, і не бажають підвищувати ціну на товар до отримання відомостей про ставки конкурентів. Після закінчення круга ставок, якщо є мінімум два учасника, дається ще одна хвилина і так далі, кожен раз по одній хвилині, поки не залишиться єдина і найвища ставка аукціону).

Після закінчення торгів і перевірки роботи серверу було виявлено, що відбулося стороннє втручання у систему електронних торгів, що призвело до збою системи. Відповідно, завдяки кібер-атаці ТОВ «Алекто» отримало змогу купити 49 лотів лісосировини породи «Дуб» по початковій і найнижчій, базовій ціні. За правилами електронного аукціону, електронною системою ДП «ЛПАЦ» невідкладно було сформовано і видано ТОВ «Алекто» аукціонні свідоцтва на купівлю лісосировини.

Дайте правову характеристику діям ТОВ «Алекто» та кіберзлочинця.

Чи можливо відкликати сформовані електронною системою аукціонні свідоцтва?

3.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>
5. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>
6. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку: Розпорядження Антимонопольного комітету України №49-р від 5 березня 2002 року.
7. Подцерковний О.П. Господарське право. Підручник. Видання 3-є, доповнене та перероблене. Фенікс, 2018. 616с.
8. Швидка Т.І., Кузьміна М.М. Господарське право (в схемах та таблицях): для студентів та спірантів юрид. і екон. спец. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Юрайт, 2017. 112С.
9. Бакалінська О. Доктринальні підходи до визначення поняття —недобросовісна конкуренція. Юридична Україна. 2015. № 10-12.
10. Грудницький В. Гармонізація національного законодавства про зловживання монопольним (домінуючим) становищем із правом Європейського Союзу. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 4. С. 59-63.
11. Демченко С. Ф. Актуальне дослідження проблем державного контролю за узгодженими діями суб'єктів господарювання. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2017. Вип. 77. С. 360 - 363.

12. Вінник О. М. Господарське право. Курс лекцій (загальна частина). К.: Ліра-К. 2017. 240 с.
13. Кобзар Т. С., Савельєва М. О. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Господарське право». Дніпро : Видавець Біла К. О. 2017. 290 с.
14. Шкляр С.В. Система суб'єктів контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 51. Том 2. С. 63–66.
15. Мовчан А. В. Правове регулювання захисту економічної конкуренції в умовах Європейської інтеграції. *Право.ua*. 2016. № 1. С. 127–131.
16. Ярошенко А. С., Костенко О. М. Проблеми судової практики щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді спотворення результатів тендерів. *Теоретичні та практичні проблеми застосування норм цивільного, трудового та господарського права в сучасних умовах* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 лист. 2018 р.). Дніпро: Видавець Біла К. О.. 2018. С. 90–92.
17. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
18. Щербина В.С., Резнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

ТЕМА 4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

4.1. Методичні рекомендації

Під час опрацювання даної теми здобувачам вищої освіти необхідно перш за все визначитися з поняттям «суб'єкти господарювання». Далі слід здійснити порівняльну характеристику цього поняття з наступними дефініціями: «учасники відносин у сфері господарювання», «суб'єкти господарського права».

Доктринальне визначення „суб'єкта господарського права” фактично співпадає з легальним визначенням „учасників відносин у сфері господарювання”, що міститься у ст. 2 ГК України.

Найбільшу ж і найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів господарського права складають *суб'єкти господарювання*. Тому саме їх правовому статусу в подальшому слід приділити головну увагу. Зокрема, слід зазначити, що легальне визначення поняття суб'єкта господарювання міститься у ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу

України, за якою суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Таким чином, *суб'єктами господарювання* визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Важливим є визначення видів суб'єктів господарювання.

Однак, здобувачам вищої освіти слід взяти до уваги те, що ні в сучасному національному законодавстві, ні у вітчизняній теорії юриспруденції, не існує сталої та узгодженої системи класифікації суб'єктів господарської діяльності.

Доктринальне визначення „суб'єкта господарського права” фактично співпадає з легальним визначенням „учасників відносин у сфері господарювання”, що міститься у *ст. 2 ГК України*. А, отже, усіх вищезазначених суб'єктів можна розглядати як суб'єктів господарського права.

Найбільшу ж і найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів господарського права складають суб'єкти господарювання.

Стосовно видів суб'єктів господарської діяльності також є їх перелік, вміщений у ГК (який, при цьому, не є вичерпним), ЦК України, а також різноманітні наукові підходи до їх класифікації на підставі використання різних критеріїв для їх визначення та поділу.

Відповідно до ч. 2 ст. 55 ГК України „суб'єктами

господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці”.

На теоретичному рівні немає єдності, оскільки використовуються різні критерії поділу суб'єктів господарського права й суб'єктів господарської діяльності на види. Водночас, навіть використовуючи схожі критерії для здійснення їх класифікації, певні групи та їх характеристика також відрізняються.

Таким чином, ні в сучасному національному законодавстві, ні у вітчизняній теорії юриспруденції, не існує сталої та узгодженої системи

класифікації суб'єктів господарської діяльності.

Так, за обсягом і змістом господарської правосуб'єктності суб'єкти господарського права поділяють на: суб'єктів основної (первинної) ланки господарювання, що здійснюють господарську діяльність; господарські об'єднання, що здійснюють як господарську діяльність, так і керівництво нею; органи господарського керівництва, що здійснюють переважно управління господарською діяльністю; обласні, районні ради і державні адміністрації; органи місцевого самоврядування – сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі комітети; інші суб'єкти господарського права – споживачі, громадян, громадські та інші організації тощо.

За характером здійснюваної діяльності: суб'єкти господарювання, тобто суб'єкти господарського права, які безпосередньо здійснюють господарську діяльність; суб'єкти господарського права, які здійснюють керівництво

господарською діяльністю, в т. ч. організацію такою діяльністю.

Залежно від форм власності, на базі якої вони функціонують. Згідно з цим розрізняють державні, комунальні, колективні, приватні та змішані (функціонують на базі двох або більше форм власності) суб'єкти господарського права.

За особовим складом суб'єктів господарювання поділяють на: окремих осіб – індивідуальних підприємців та об'єднання осіб – господарські організації.

При підготовці до семінарських занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: господарювання, господарська діяльність, учасники господарських відносин, суб'єкти господарської діяльності, юридична особа, фізична особа-підприємець, організаційно-правова форма, утворення суб'єкта господарювання; Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань; установчі документи, статут, установчий договір;

державна реєстрація суб'єкта господарювання, філії, представництва, припинення діяльності суб'єкта господарювання.

У результаті вивчення теми здобувачі вищої освіти мають засвоїти: характеристику правового регулювання процесів створення, діяльності, реорганізації та припинення суб'єктів господарювання. Крім того мають володіти поняттями і категоріями господарського права та законодавства; аналізувати законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, акти

застосування, а також акти тлумачення норм права та локальні правові акти, що регулюють правовідносини у сфері господарювання; використовувати теоретичні знання в юридичній практиці; мати уявлення про види та вимоги до установчих документів, що супроводжують процес створення юридичної особи; обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються у сфері правового регулювання створення, діяльності, реорганізації та припинення суб'єктів господарювання.

4.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Господарські організації –

2) Державна реєстрація суб'єктів господарювання –

3) Злиття –

4) Ліквідація суб'єкта господарювання –

5) Підстави припинення підприємства –

6) Реорганізація –

7) Статут суб'єкта господарювання –

8) Створення суб'єкта господарювання –

9) Суб'єкти господарювання –

10) Установчі документи суб'єкта господарювання –

4.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Якими ознаками характеризуються суб'єкти господарювання?

2. Які види суб'єктів господарської діяльності Вам відомі?

3. Який господарюючий суб'єкт є юридичною особою?

4. Хто такі «фізичні особи – підприємці»?

5. Які існують види відокремлених підрозділів суб'єктів господарювання? Яке їх призначення?

6. Який порядок утворення суб'єктів господарювання?

7. Що таке «установчі документи» і яке їх призначення?

8. Ким і коли здійснюється державна реєстрація суб'єктів господарської діяльності?

9. Який порядок припинення діяльності суб'єктів господарювання?

10. Який загальний порядок ліквідації суб'єктів господарювання?

11. Які види реорганізації юридичної особи Ви знаєте?

12. З якого моменту вважається, що юридична особа припинила діяльність?

13. Що включається в поняття «господарська компетенція»?

14. Яких форм власності бувають подарюючі суб'єкти?

15. Чим відрізняється статут від засновницького договору?

4.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. На підставі якого установчого документу може бути створений суб'єкт господарювання?

- а) ліцензія;
- б) патент;
- в) договір франчайзінгу;
- г) модельний статут.

Відповідь: _____

2. На які види поділяються суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів за рік:

- а) приватні та державні підприємства;
- б) комунальні, колективні та приватні підприємства;
- в) малі, середні та великі підприємства;
- г) публічні та приватні підприємства.

Відповідь: _____

3. Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань є об'єктом:

- а) приватної власності;
- б) державної власності;
- в) комунальної власності;
- г) колективної власності.

Відповідь: _____

4. Юридична особа вважається створеною ...

- а) з моменту укладення засновниками установчого договору;
- б) з дня державної реєстрації юридичної особи;

- в) з моменту безпосереднього початку ведення підприємницької діяльності;
- г) з дня одержання ліцензії на здійснення підприємницької діяльності.

Відповідь: _____

5. У статуті товариства НЕ зазначається:

- а) органи управління товариством та їхня компетенція;
- б) порядок прийняття рішень;
- в) порядок вступу до товариства;
- г) зобов'язання учасників створити товариство.

Відповідь: _____

6. За характером здійснюваної діяльності суб'єктів господарського права поділяють на:

- а) державні, комунальні та приватні;
- в) колективні та індивідуальні суб'єкти господарського права;
- в) суб'єкти господарського права, які безпосередньо здійснюють господарську діяльність та суб'єкти господарського права, які здійснюють керівництво господарською діяльністю;
- г) українські та іноземні суб'єкти господарського права.

Відповідь: _____

7. Як називаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію, мають відокремлене майно і відповідальні за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством?

- а) суб'єкти господарювання;
- б) юридичні особи;
- в) фізичні особи;
- г) органи державної влади.

Відповідь: _____

8. Передбачена або санкціонована правом організаційна структура, в якій діє суб'єкт господарського права – це:

- а) організаційно-правова форма;
- б) форма власності;
- в) загальна структура;
- г) не має правильної відповіді.

Відповідь: _____

9. Юридична особа приватного права створюється на підставі:

- а) установчих документів (статуту або засновницького договору);
- б) рішення органу виконавчої влади;
- в) рішенням іноземної держави;
- г) розпорядчого акту Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відповідь: _____

10. Юридична особа публічного права створюється на підставі:

- а) установчих документів (статуту або засновницького договору);
- б) рішення органу виконавчої влади;
- в) рішенням іноземної держави;
- г) розпорядчого акту Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відповідь: _____

11. До державних суб'єктів господарювання належать:

- а) державні (комерційні і некомерційні) підприємства, казенні підприємства, державні господарські об'єднання;
- б) комунальні (комерційні і некомерційні) підприємства;
- в) фізичні осіб-підприємці, приватні підприємства, господарські товариства, виробничі кооперативи;

г) всі перераховані.

Відповідь: _____

12. До приватних суб'єктів господарювання належать:

- а) державні (комерційні і некомерційні) підприємства, казенні підприємства, державні господарські об'єднання;
- б) комунальні (комерційні і некомерційні) підприємства;
- в) фізичні осіб-підприємці, приватні підприємства, господарські товариства, виробничі кооперативи;
- г) всі перераховані.

Відповідь: _____

13. Чи є обов'язковим використання суб'єктом господарювання печатки у своїй діяльності?

- а) так, це його обов'язок;
- б) ні, це його право;
- в) залежить від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання;
- г) закон не регулює це питання.

Відповідь: _____

14. Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання може стати підставою для чого?

- а) визнання її нікчемною;
- б) звернення до суду;
- в) анулювання домовленостей;
- г) накладання неустойки.

Відповідь: _____

15. Який річний дохід за результати господарської діяльності характерний для суб'єктів мікропідприємництва?

- а) до 100 тис. грн;
- б) до 1 млн. грн;
- в) до суми, еквівалентної 1 мільйону євро;
- г) до суми, еквівалентної 2 мільйонам євро.

Відповідь: _____

4.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Надати класифікації суб'єктів господарювання за кількома критеріями з коротким описом.

4. Скласти порівняльну таблицю: «Господарські та негосподарські організації, як учасники господарських правовідносин».

Через рік у підприємства виникла необхідність внести зміни в засновницькі документи, пов'язані із зміною юридичної адреси, ухваленням до складу засновників нових осіб, і вибуття частини старих засновників.

Були зібрані всі необхідні документи і представлені для реєстрації змін.

Проте реєстраційний орган відмовив в прийомі документів, мотивуючи наступним: необхідно збільшити статутний фонд; необхідно перейменувати мале підприємство в СП з іноземними інвестиціями, оскільки серед нових учасників є громадянин Франції; необхідна довідка міграційної служби, про легальність перебування іноземця на території України.

Чи можна вважати відмову зареєструвати вище вказані зміни в засновницькі документи обґрунтованою, а мотивування відмови - таким що відповідає чинному законодавству?

8. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 24. Ст. 348.
9. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 № 2269-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416.
10. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31, Ст. 263.
11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.
12. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 179.
13. Вінник О. М. Господарське право. Курс лекцій (загальна частина). К.: Ліра-К. 2017. 240 с.
14. Деревянко Б. В., Туркот О. А. Захист прав суб'єктів господарювання: навчальний посібник. Донецький юридичний інститут. Львів : Ліга-Прес. 2019. 150 с.
15. Мілаш В.С. Господарське право: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків: Видавництво «Право», 2019. 336 с.
16. Подцерковний О. П. Господарське право: підручник. К: Фенікс. 2018. 616 с.
17. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
18. Щербина В.С., Рєзнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

ТЕМА 5. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ ВИДІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

5.1. Методичні рекомендації

Під час вивчення даної теми здобувачам вищої освіти слід зосередити увагу на характеристиці *правових статусів окремих видів суб'єктів господарювання в Україні*. По-перше, необхідно з'ясувати поняття організаційно-правові форми підприємств, а по-друге, визначитися з правовими статусами окремих видів господарських товариств у нашій державі.

Визначити правовий статус господарських товариств в Україні, їх ознаки та особливості правового статусу окремих видів. Зокрема, необхідно розглянути: акціонерні товариства, публічні акціонерні товариства, приватні акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства, тощо.

Необхідно розглянути та проаналізувати правове становище кооперативів в Україні (виробничий

кооператив, підприємства споживчої кооперації, тощо).

Особливу увагу приділити поняттям та видам об'єднань підприємств, їх організаційно-правовим формам: асоціація, корпорація, консорціум, концерн, холдингові компанії, промислово-фінансові групи, асоційовані підприємства, холдингові компанії, дочірні підприємства, інші форми об'єднань підприємств.

Класифікації підприємств за різними критеріями, які слід розглянути під час підготовки теми:

- *залежно від форм власності*: приватне підприємство, підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності), комунальне підприємство, державне підприємство, підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності);

Окрему увагу слід приділити правовому становищу підприємств з іноземними інвестиціями та іноземним підприємствам.

- залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду: унітарні та корпоративні підприємства;

- залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік: малі, середні та великі підприємства.

Особливу увагу при вивченні даної теми слід звернути на таку важливу категорію суб'єктів господарських відносин як індивідуальні підприємці.

Індивідуальні підприємці - це фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни чи особи без громадянства) з повною цивільною дієздатністю, не обмежені законом у правоздатності, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, які безпосередньо здійснюють таку діяльність (виробляють продукцію, виконують роботи, надають послуги) і несуть відповідальність за

своїми зобов'язаннями усім майном, що належить їм на праві власності.

Правове становище підприємців визначається: ГК (ст. 128), ЦК (статті 50-54), законами «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» (статті 42-45), «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (ст. 47) та ін.

При підготовці до семінарських занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: підприємство, види підприємств залежно від форм власності, види підприємств залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду, види підприємств у залежності від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік, види підприємств залежно від мети їх діяльності.

Закон встановлює обмеження для певних категорій осіб щодо можливості здійснення ними підприємницької діяльності. Так, не допускається заняття під-

приємницькою діяльністю таких категорій громадян: військовослужбовців, посадових і службових осіб органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, органів державної влади та управління, покликаних здійснювати контроль за діяльністю підприємств, а також інших осіб, уповноважених здійснювати функції держави. Особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, не можуть бути зареєстровані як підприємці з правом здійснення відповідного виду діяльності до закінчення терміну, встановленого вироком суду.

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: комплексну характеристику окремих видів суб'єктів господарювання. Крім того, уміти: володіти загальнотеоретичними поняттями і

категоріями господарського права та законодавства; аналізувати законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, акти застосування, а також акти тлумачення норм права та локальні правові акти, що регулюють правовідносини у сфері діяльності окремих видів суб'єктів господарювання; використовувати теоретичні знання в юридичній практиці під час аналізу видів суб'єктів господарювання; обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються у сфері правового регулювання створення, діяльності та припинення окремих видів суб'єктів господарювання – підприємств, господарських товариств, кооперативів, а також фізичних осіб- підприємців.

5.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Акціонерне товариство –

2) Іноземне підприємство –

3) Командитне товариством –

4) Корпорація –

5) *Повне товариство –*

6) *Представництво –*

7) *Приватне підприємство –*

8) *Товариство з додатковою відповідальністю –*

9) Товариство з обмеженою відповідальністю –

10) Філія -

5.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Як ви можете охарактеризувати підприємство, як організаційну форму господарювання?

2. Які ознаки має господарське підприємство?

3. Які можете назвати види підприємств?

4. Яким є правовий статус господарських товариств в Україні?

5. Яке правове становище кооперативів?

6. Що таке «організаційно-правова форма» підприємства і які її види Вам відомі?

7. Чим відрізняється комунальне підприємство від колективного?

8. В чому різниця між підприємством з іноземними інвестиціями і іноземним підприємством?

9. Які ознаки мають господарські товариства?

10. В залежності від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік, які Ви знаєте види підприємств?

11. Які ви можете назвати види та поняття об'єднання підприємств?

12. В чому специфіка утворення і діяльності акціонерних товариств?

13. Яка різниця між публічними та приватними акціонерними товариствами?

14. Що відрізняє товариства з обмеженою відповідальністю від товариства з додатковою відповідальністю та повного товариства?

15. Які підприємства називають «дочірні»?

5.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Що обов'язково повинно мати кожне підприємство?

- а) печатку;
- б) рахунки у банку;
- в) транспортний засіб;
- г) представництво.

Відповідь: _____

2. Яка кількість іноземних інвестицій має бути в статутному капіталі підприємства, щоб воно визнавалося підприємством з іноземними інвестиціями?

- а) не менш як 1 відсоток;
- б) не менш як 5 відсотків;
- в) не менш як 10 відсотків;
- г) не менш як 20 відсотків.

Відповідь: _____

3. Чи може мати підприємство у своєму складі інших юридичних осіб?

- а) так, якщо це передбачено установчими документами;
- б) так;
- в) ні;
- г) законодавством не регулюється.

Відповідь: _____

4. Домінуюче місце серед суб'єктів господарського права належить такому суб'єктові, як:

- а) підприємство;

- б) інститут;
- в) концерн;
- г) фінансово-промислова група.

Відповідь: _____

5. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють підприємства:

- а) державні та приватні;
- б) унітарні та корпоративні;
- в) індивідуальні та колективні;
- г) державні та комунальні.

Відповідь: _____

6. Малими визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує:

- а) 100 осіб;
- б) 50 осіб;
- в) 10 осіб;
- г) 200 осіб.

Відповідь: _____

7. Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує:

- а) 100 осіб;
- б) 50 осіб;
- в) 10 осіб;
- г) 250 осіб.

Відповідь: _____

8. Казенне підприємство створюється за рішенням:

- а) засновників;
- б) Верховної Ради України;
- в) Кабінету Міністрів України;
- г) органу місцевого самоврядування.

Відповідь: _____

9. Підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку – це:

- а) господарське товариство;
- б) корпорація;
- в) консорціум;
- г) державне підприємство.

Відповідь: _____

10. Акціонерне товариство, товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю створюються і діють на підставі:

- а) статуту;
- б) засновницького договору;
- в) рішення органу виконавчої влади;
- г) положення.

Відповідь: _____

11. Повне і командитне товариство створюються і діють на підставі:

- а) статуту;
- б) засновницького договору;
- в) рішення органу виконавчої влади;

г) положення.

Відповідь: _____

12. Вищим керівним органом товариства з обмеженою відповідальністю є:

- а) директор;
- б) директор та головний бухгалтер;
- в) загальні збори учасників;
- г) конференція трудового колективу.

Відповідь: _____

13. Об'єднанням, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міжнародними договорами України, а також з метою виробництва кінцевої продукції – це:

- а) промислово-фінансова група;
- б) корпорація;
- в) консорціум;
- г) державне підприємство.

Відповідь: _____

14. Яке підприємство, може відкривати за межами України свої представництва, філії та виробничі підрозділи?

- а) яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність;
- б) будь-яке;
- в) це заборонено законом;
- г) виключно те, яке здійснює некомерційну діяльність.

Відповідь: _____

15. Як відбувається розподіл прибутку (доходу) державних комерційних підприємств?

- а) за рішенням директора підприємства;
- б) за рішенням директора та головного бухгалтера;
- в) за рішенням Кабінета Міністрів України;
- г) відповідно до затвердженого фінансового плану.

Відповідь: _____

5.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Сформулювати специфіку здійснення господарської діяльності негосподарськими організаціями.

5.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішити задачу на надати аргументовані відповіді на питання, посилаючись на норми чинного законодавства)

Задача № 1.

Фондова біржа «Тирекс», що здійснювала торгівлю цінними паперами, почала здійснювати діяльність з надання освітньо-консультативних платних послуг. Органами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку було проведено перевірку діяльності біржі, за результатами якої діяльність юридичної особи було зупинено. Рішення було обґрунтовано тим, що фондова біржа займається підприємницькою діяльністю, про що свідчать укладені договори про надання платних послуг.

Яку діяльність має право здійснювати фондова біржа? Чи є надання платних послуг підприємницькою діяльністю?

Чи є правомірними дії органів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку?

Задача № 2.

Гр. Петров зареєстрував в виконкомі Шевченківського району м. Дніпро приватне підприємство “Світ”. Виконання функцій директора приватного підприємства поклав на себе. Через 2 місяці гр. Петров загинув в результаті дорожньо-транспортної пригоди.

Як буде здійснюватись управління приватним підприємством “Світ” у зв’язку зі смертю його засновника і директора?

Чи змінилась би ситуація, якщо директором приватного підприємства “Зоря” був би не засновник?

Задача № 3.

Громадянин Молдови Гуц В.О., директор відкритого акціонерного товариства “Радолік”, яке зареєстроване в м. Кишинів та здійснює виробництво косметичних засобів, вирішив здійснювати поставку значної частини цієї продукції в Україну. Попит на цю косметику за останній час збільшився, тому було вирішено розширювати бізнес в Україні. Основними вимогами клієнта до організації тут бізнесу є:

- повний контроль за діяльністю підприємства з боку молдовського підприємства;
- простота організації та управління новим підприємством;

Задача № 4.

Закрите акціонерне товариство “Схід” зареєстроване в м. Херсон. В цьому ж місті розташований завод по виробництву холодильників, який належить товариству. Реалізація продукції здійснюється товариством через свої філії, які знаходяться в різних містах України. В м. Львів товариство має філію, яка займається реалізацією холодильників на Західній Україні.

У 2020 році сумське приватне підприємство “Ланка” придбало холодильник через львівську філію ЗАТ “Схід”. Через 5 місяців в приміщенні ПП “Ланка” відбулася пожежа, в результаті якої були знищені будівля підприємства вартістю 250 тисяч гривень та товарно-матеріальні цінності на суму 60 тисяч гривень. Відповідно до висновків пожежної служби причиною пожежі стала несправність холодильника.

Які дії має здійснити юрист ПП “Ланка” для захисту інтересів свого підприємства?

Задача № 5.

На загальних зборах трудового колективу підприємства облспоживспілки “Світанок” було прийнято рішення затвердити нову редакцію Статуту підприємства, згідно положень якої:

- підприємство має назву “Колективне підприємство “Світанок”;
- вищим органом підприємства є загальні збори трудового колективу;
- право власності на майно підприємства належить його трудовому колективу.

Документи надані реєстратору для реєстрації. Яке рішення повинен прийняти реєструючий орган?

5.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
2. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 33. Ст. 1774.
3. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.
4. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 № 3528-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 34. Ст. 291.
5. Дерев'янка Б. В., Туркот О. А. Захист прав суб'єктів господарювання: навчальний посібник. Донецький юридичний інститут. Львів : Ліга-Прес. 2019. 150 с.
6. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
7. Мілаш В.С. Господарське право: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків: Видавництво «Право», 2019. 336 с.
8. Попадинець Г. О. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання у сфері господарських правовідносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 2. Том 1. 2018. С. 39–42.
9. Чайковська В.В. Господарське право: підручник. Одеса: Видавництво «Фенікс», 2018. 368 с.
10. Щербина В.С., Резнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

Тема 6. МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ

6.1. Методичні рекомендації

Під час вивченні даної теми здобувачі вищої світи мають перш за все засвоїти, що включає в себе **майнова основа господарювання**. Для цього необхідно визначити поняття «майна» суб'єктів господарювання, ознайомитись з видами майна суб'єктів господарської діяльності та визначити поняття та зміст його правового режиму.

Зверніть увагу, що загальне поняття «**майно**», яке застосовується і в господарському праві, міститься у главі 13 Цивільного кодексу України (ч. 1 ст.190 Цивільного кодексу). Поняття ж майна саме суб'єктів господарювання міститься у ст. 139 Господарського кодексу України. Особливістю майна в господарському розумінні є те, що воно має вартісне визначення, використовується у діяльності суб'єктів господарювання та відображається у них на балансі або враховуються в інших передбачених

законом формах обліку мана цих суб'єктів.

Майном може бути як один предмет матеріального світу, так і більше предметів (у тому числі два предмета і багато предметів), щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. Це означає, що поняття «рiч» та «майно» є частково тотожними, але поняття «майно» є ширшим, ніж поняття «рiч», оскільки майно означає не тільки рiч, а і сукупність речей, а також ще й майнові права та обов'язки. Саме в цьому законодавець і вбачає майно як особливий об'єкт.

Загалом, у вітчизняному цивільному законодавстві **речі поділяються** на *рухомі й нерухомі* (ст. 181 ЦК України), *подільні та неподільні* (ст. 183 ЦК України), *споживні та неспоживні* (ст. 185 ЦК України) тощо.

Водночас, ст. 187 ЦК України «Складові частини речі» юридично

встановлює умови такої особливості речі, як її можлива складність.

Здобувачі вищої освіти при підготовці до занять з даної теми мають ознайомитися з характеристиками окремих видів майна суб'єктів господарювання. При цьому необхідно звернути увагу на те, що поділ на види майна відбувається не лише за нормами Господарського кодексу України, а й Цивільного кодексу України.

Отже, характерною особливістю майна суб'єктів господарської діяльності є законодавче виокремлення: видів майна на загальній правовій основі (згідно ЦК України) та видів майна в сфері господарювання (згідно ГК України). Відтак, серед видів майна суб'єктів господарювання можуть бути, наприклад, споживні та неспоживні речі, нерухоме та рухоме майно, в тому числі основні фонди, оборотні засоби, товари, кошти і цінні папери, які також можуть поділятися на види (згідно структурного підходу - на підвиди).

Необхідно підкреслити, що загальна класифікація майна (речей)

стосується всіх суб'єктів майнових відносин, в тому числі суб'єктів господарювання — на загальних умовах. Проте, для суб'єктів господарювання існує також і спеціальна класифікація майна, яка стосується безпосередньо їх.

При характеристиці правового режиму майна здобувачам вищої освіти слід пам'ятати, що загальні засади правового режиму майна визначені Конституцією України та Книгою першою «Загальні положення» і Книгою третьою «Право власності та інші речові права» Цивільного кодексу України. Правовий режим майна суб'єктів господарювання крім того регулюється Господарським кодексом України, зокрема, нормами глави 14 «Майно суб'єктів господарювання» розділу III «Майнова основа господарювання».

Під **правовим режимом майна суб'єктів господарювання** зазвичай розуміють встановлені правовими нормами структуру цього майна, порядок його придбання (формування), використання і вибуття, а також звернення на нього

стягнення кредиторів та його правової охорони.

При підготовці до семінарських занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: майно, види майна, правовий режим майна суб'єктів господарювання, право власності та його види, зміст права власності, право володіння, право користування, право розпоряджання, інші речові права, право господарського відання, право оперативного управління, організаційно-установчі повноваження власника, обмеження правомочності розпорядження щодо окремих видів майна, майно у сфері господарювання, майнові цінності, основні фонди, оборотні засоби, кошти, товари, цінні папери як особливий вид майна суб'єктів господарювання, джерела формування майна суб'єктів господарювання, особливості правового режиму державного

майна у сфері господарювання, тощо.

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: майнову основу господарювання, комплексну характеристику правового режиму майна у сфері господарювання. Крім того, уміти: володіти загальнотеоретичними поняттями і категоріями господарського права та законодавства, що встановлює юридичні основи правового режиму майна у сфері господарювання; аналізувати законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, акти застосування, а також акти тлумачення норм права та локальні правові акти, що регулюють правовідносини у цій сфері; використовувати теоретичні знання в юридичній практиці; обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються у сфері юридичного забезпечення правового режиму майна у сфері господарювання.

6.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) *Джерела формування майна суб'єктів господарювання –*

2) *Інвестиції у сфері господарювання –*

3) *Кошти –*

4) *Майно –*

5) *Оборотні засоби (оборотні активи) –*

6) *Основні засоби –*

7) *Право власності –*

8) *Право господарського відання –*

9) **Право оперативного управління –**

10) **Фінанси суб'єктів господарювання –**

6.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Що таке «правовий режим майна суб'єктів господарювання»?

2. Що включає в себе майно і які існують джерела його формування у сфері господарювання?

3. Яким чином здійснюється використання природних ресурсів у сфері господарювання?

4. **Чи здійснюється використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності? Як саме?**

5. **Що включають в себе корпоративні права та корпоративні відносини?**

6. Якими є особливості правового режиму державного майна у сфері господарювання?

7. Якими ознаками характеризується прибуток (дохід) суб'єкта господарювання?

8. Якими є підстави виникнення майнових прав і обов'язків?

9. Як здійснюється облік майна та майнового стану суб'єкта господарювання?

10. Якими є особливості приватизації державних та комунальних підприємств?

11. Чим відрізняються основні фонди від оборотних засобів?

12. Які цінні папери використовуються у господарській діяльності?

13. Які умови і порядок випуску цінних паперів суб'єктами господарювання?

14. Що складає зміст корпоративних прав та корпоративних відносин?

15. Яка мета створення Реєстру корпоративних прав держави?

6.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Основне речове право у сфері господарювання – це:

- а) право довірчої власності;
- б) право власності;
- в) право оперативного управління;
- г) право розпорядження.

Відповідь: _____

2. Речове право суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених законом – це:

- а) право довірчої власності;
- б) право господарського відання;
- в) право власності;
- г) право розпорядження.

Відповідь: _____

3. Речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленням за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених законом, а також власником майна (уповноваженим ним органом) – це:

- а) право оперативного управління;
- б) право господарського відання;
- в) право власності;
- г) право розпорядження.

Відповідь: _____

4. Майно казенного підприємства закріплюється...

- а) на праві господарського договору;
- б) на праві оперативного управління;
- в) на праві власності;
- г) не закріплюється.

Відповідь: _____

5. Залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності не можуть належати до:

- а) основних фондів;
- б) оборотних засобів;
- в) коштів;
- г) споруд.

Відповідь: _____

6. Основними фондами виробничого і невиробничого призначення є:

- а) будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя;

- б) сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються;
- в) гроші у національній та іноземній валюті;
- г) вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Відповідь: _____

7. Оборотними засобами є:

- а) будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя;
- б) сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються;
- в) гроші у національній та іноземній валюті;
- г) вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Відповідь: _____

8. Коштами у складі майна суб'єктів господарювання є

- а) будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя;
- б) сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються;
- в) гроші у національній та іноземній валюті;
- г) вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Відповідь: _____

9. Товарами у складі майна суб'єктів господарювання є:

- а) будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя;
- б) сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються;
- в) гроші у національній та іноземній валюті;

г) вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Відповідь: _____

10. Не можуть бути джерелами формування майна суб'єктів господарювання:

- а) грошові та матеріальні внески засновників;
- б) доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);
- в) доходи від цінних паперів;
- г) хабарі.

Відповідь: _____

11. Приватизація державних (комунальних) підприємств здійснюється в порядку, встановленому:

- а) законом;
- б) судом;
- в) постановою Кабінету Міністрів України;
- г) актом Фонду державного майна України.

Відповідь: _____

12. Яка діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання?

- а) господарським забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів;
- б) господарсько-виробничим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів;
- в) організаційно-господарським забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів;
- г) господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів..

Відповідь: _____

13. Прибуток – це:

- а) виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних і прирівняних до них витрат;
- б) частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність;
- в) виручка від підприємницької діяльності;
- г) дохід підприємства.

Відповідь: _____

14. Зміна правового режиму майна суб'єкта господарювання здійснюється...

- а) за рішенням власника (власників) майна у будь-який спосіб;
- б) за рішенням власника (власників) майна у спосіб, передбачений законом;
- в) лише у випадках, передбачених законом;
- г) НЕ здійснюється.

Відповідь: _____

15. У який строк після завершення дії майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, переданих до статутного капіталу суб'єкта господарювання як вклад, розмір статутного капіталу суб'єкта господарювання має бути зменшений?

- а) протягом 10 днів;
- б) протягом 30 днів;
- в) протягом 3 місяців;
- г) протягом року.

Відповідь: _____

6.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішіть задачу на надайте аргументовані відповіді на питання, посилаючись на норми чинного законодавства)

Задача № 1.

Директор державного підприємства вирішив створити допоміжні виробництва й вважав, що це можна зробити лише шляхом створення малих підприємств, закріпивши за ними частину майна державного підприємства на праві користування.

Юрист підприємства категорично заперечував проти цього, пропонуючи надати цим виробництвам статус відокремлених підрозділів підприємства з наданням їм права укладати від імені підприємства договори на реалізацію виробленої продукції і матеріально-технічного забезпечення цих виробництв.

Розв'яжіть цей спір на підставі чинного законодавства.

Які права має державне підприємство щодо використання закріпленого за ним державного майна? Які питання мають погоджуватись державним підприємством з органом, до сфери управління якого воно входить?

Задача № 2.

Акціонер закритого акціонерного товариства "Блок" продав належні йому акції своєму брату. Засновники цього товариства звернулися до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу цих акцій на тій підставі, що установчим договором про заснування товариства, була передбачена заборона відчуження акцій товариства третім особам без згоди самого товариства та його акціонерів, які мали переважне право на придбання акцій товариства, що відчужуються.

Яке рішення має винести суд? Обґрунтуйте свою відповідь.

У чому полягає різниця у правовому статусі (правах та обов'язках) акціонерів відкритого АТ і закритого АТ?

Задача № 3.

ТОВ “К-Лінк” відповідно до укладеного з казенним підприємством договору отримало в оренду цілісний майновий комплекс. За позовом прокурора договір оренди рішенням господарського суду був визнаний недійсним.

Чи має право директор на прийняття таких рішень? Який порядок реалізації майна державного підприємства?

Чим майнові права державного підприємства відрізняються від аналогічних прав підприємств інших форм власності?

Задача № 5.

Приватне акціонерне товариство «Дніпрогаз» створене внаслідок реорганізації шляхом перетворення Товариства з обмеженою відповідальністю «Дніпролук». Акціонер товариства, який володіє акціями на суму 25% статутного капіталу товариства звернувся до товариства з заявою про вихід з числа учасників товариства та обмін належних йому акцій на частину майна товариства – одну з чотирьох належних ПАТ «Дніпрогаз» автозаправних станцій.

Чи підлягають задоволенню вимоги акціонера? Чи підлягали б задоволенню вимоги цього ж учасника, якщо б він заявив їх до реорганізації?

6.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
2. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 24. Ст. 348.
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 68.
4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.
5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 46. Ст. 456.
6. Про затвердження Порядку відчуження об'єктів державної власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 № 803. *Офіційний вісник України*. 2007. № 43. Ст. 1714.
7. Ілларіонов О.Ю. Організаційно-господарські правовідносини в контексті виконання положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Юридичний бюлетень*. 2016. Випуск 2. С. 34–43.
8. Мілаш В.С. Господарське право: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків: Видавництво «Право», 2019. 336 с.
9. Чайковська В.В. Господарське право: підручник. Одеса: Видавництво «Фенікс», 2018. 368 с.
10. Щербина В.С., Резнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

ТЕМА 7. ГОСПОДАРСЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

7.1. Методичні рекомендації

Усі ділові стосунки між громадянами та громадян з підприємствами і організаціями будь-якої форми власності між собою виступають в формі зобов'язально-правових відносин.

Зобов'язання складаються з наступних елементів: суб'єкти зобов'язання, правовідносини між ними та їх зміст. Суб'єктами зобов'язання, як і будь-якого іншого цивільно-правового відношення, може бути будь-яка фізична або юридична особа. Сторона, яка наділена правом вимагати від другої сторони виконання дії, називається - кредитором, а сторона, яка зобов'язана виконати вимогу кредитора - боржником.

Господарське зобов'язання – це зобов'язання, яке виникає між суб'єктами господарювання та іншими учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити

певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку (ст. 173 ГКУ).

Визначення цивільно-правового зобов'язання міститься в ст. 509 ЦК України. Зобов'язання це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Інакше кажучи, зобов'язання встановлює юридичний зв'язок між двома сторонами: кредитором та боржником. З одного боку, зміст

зобов'язання може бути реалізований, як правило, виключно через дії боржника, з іншого – вирішальне значення має надання кредиторіві можливості вимагати певних дій від боржника. Коли кожна зі сторін у зобов'язанні має одночасно права, та обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що перша має право вимагати від другої.

Отже, і цивільно-правові зобов'язання, і майновогосподарські зобов'язання регулюються ЦК. Водночас, положення ЦК поширюються на майново-господарські зобов'язання з урахуванням особливостей, передбачених ГК України.

Суб'єктами майново-господарських зобов'язань можуть бути:

1) суб'єкти господарювання – господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до ЦК, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до ГК, інші юридичні особи, які

здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці; філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності;

2) не господарюючі суб'єкти – юридичні особи;

3) органи державної влади, органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією.

На відміну від майново-господарських зобов'язань (що певною мірою є подібними до цивільно-правових зобов'язань), організаційно-господарські зобов'язання є новим явищем у сучасному українському законодавстві.

Згідно зі ст. 176 ГК України організаційно-господарськими визнаються господарські

зобов'язання, що виникають у процесі управління господарською діяльністю між суб'єктом господарювання та суб'єктом організаційно-господарських повноважень, на підставі яких зобов'язана сторона повинна здійснити на користь другої сторони певну управлінсько-господарську (організаційну) дію або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

В організаційно-господарському зобов'язанні сторонами будуть не боржник і кредитор, як у цивільно-правовому і майновогосподарському зобов'язанні, а зобов'язана сторона і управнена сторона.

Предметом організаційно-господарського зобов'язання буде не господарська дія, а управлінсько-господарська (організаційна) дія.

До суб'єктів організаційно-господарських зобов'язань належать:

1) органи державної влади, наділені господарською компетенцією, – щодо

підпорядкованих їм державних підприємств і підконтрольних (з певних питань) підприємств та інших господарських організацій будь-яких форм власності;

2) органи місцевого самоврядування, що діють у межах своєї господарської компетенції, – щодо комунальних підприємств та організацій і підконтрольних (з певних, визначених законом питань) підприємств та організацій будь-яких форм власності, що розташовані на території відповідної територіальної громади;

3) господарські об'єднання – щодо підприємств-учасників;

4) холдингові компанії – щодо своїх корпоративних підприємств;

5) головне підприємство промислово-фінансової групи – щодо інших учасників такої групи;

6) засновники унітарних підприємств (у тому числі дочірніх) і власники їхнього майна (ними можуть бути суб'єкти господарювання – господарські товариства, виробничі кооперативи, господарські об'єднання та ін.) щодо створених ними підприємств;

7) учасники господарських організацій корпоративного типу, що володіють корпоративними правами (в тому числі правом брати участь в управлінні організацією такого типу);

8) суб'єкти господарювання, наділені управлінськими повноваженнями щодо інших суб'єктів на підставі укладених між ними договорів підприємницького характеру – про делегування управлінських повноважень одному з них, щодо підпорядкування двох і більше суб'єктів господарювання іншому та ін.

Розрізняють окремі підвиди організаційно-господарських зобов'язань залежно від:

а) підстав виникнення (закон, договір, акт управління);

б) від складу суб'єктів, у тому числі такі, що виникають:

– між суб'єктом господарювання та власником, який є засновником цього суб'єкта;

– між суб'єктом господарювання та органом державної влади, органом місцевого самоврядування, наділеним

господарською компетенцією щодо цього суб'єкта;

– між господарським об'єднанням та його засновниками (учасниками);

– між холдинговою компанією та її корпоративними підприємствами;

– між материнським та її дочірнім підприємством;

– між суб'єктами господарювання, у разі якщо один із них є щодо іншого залежним підприємством;

– між двома і більше суб'єктами господарювання

відповідно до укладеного між ними договору про спільну діяльність, за яким керівництво спільною діяльністю доручається одному з учасників з покладанням на нього обов'язку ведення спільних справ (такий учасник здійснює організаційно-управлінські повноваження на підставі доручення, підписаного іншими учасниками);

– в інших випадках, передбачених ГК України, іншими законодавчими актами або

установчими документами суб'єкта господарювання.

Як окремі види господарських зобов'язань ГК України визначає соціально-комунальні зобов'язання суб'єктів господарювання (ст. 177, ч. 4 ст. 175) та публічні зобов'язання суб'єктів господарювання (ст. 178).

Соціально-комунальні зобов'язання суб'єктів господарювання характеризуються соціальним спрямуванням (тобто мають виконуватися на користь суспільства або територіальної громади) і можуть виникати:

1) за рішенням місцевої ради, відповідно до якого на суб'єктів господарювання покладається обов'язок за рахунок власних коштів відповідно до закону створювати спеціальні робочі місця для осіб з обмеженою працездатністю та організувати їх професійну підготовку (ч. 1 ст. 177 ГК України);

2) за власним бажанням суб'єктів господарювання щодо покладення на себе зобов'язання про:

а) господарську допомогу у вирішенні питань соціального

розвитку населених пунктів їх місцезнаходження, у будівництві й утриманні соціально-культурних об'єктів та об'єктів комунального господарства і побутового обслуговування, наданні іншої господарської допомоги з метою розв'язання місцевих проблем;

б) участь у формуванні відповідних фондів місцевих рад (якщо інше не встановлено законом) та у виконанні робіт щодо комплексного економічного і соціального розвитку територій (ч. 4 ст. 175, ч. 2 ст. 177 ГК України).

Проте такі добровільні зобов'язання не є підставою для вимог щодо їх обов'язкового виконання. Публічні зобов'язання суб'єктів господарювання (ст. 178 ГК України) виникають відповідно до закону та установчих документів суб'єкта господарювання, на якого покладається обов'язок здійснювати виконання робіт, надання послуг або продаж товарів кожному, хто до нього звертається на законних підставах. При цьому суб'єкт господарювання не має права відмовити у виконанні робіт, наданні

послуг, продажу товару за наявності у нього такої можливості або надавати перевагу одному споживачеві перед іншими, крім випадків, передбачених законодавством.

Відповідно до ст. 174 ГК України господарські зобов'язання можуть виникати:

1) безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює господарську діяльність;

2) з акта управління господарською діяльністю;

3) з господарського договору та інших договорів, передбачених законом, а також із договорів, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать;

4) унаслідок заподіяння шкоди суб'єктові або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав;

5) у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також унаслідок подій, з якими закон

пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Виконання зобов'язання – завершальна стадія розвитку зобов'язальних правовідносин, на якій виконуються обов'язки і реалізуються суб'єктивні права. Головну роль у виконанні зобов'язання виконує боржник (зобов'язана сторона), проте й на кредитора (управлену сторону) покладаються певні обов'язки – прийняти виконання зобов'язання, здійснити дії, без яких боржник не може виконати своїх обов'язків. Для боржника виконання зобов'язання полягає в здійсненні дій, які він повинен виконати згідно зі змістом зобов'язання.

Виконання зобов'язання може виявлятися і в утриманні боржником від певних дій. Виконанням зобов'язання досягається його мета, і зобов'язання припиняється.

Зобов'язана сторона має право відмовитися від виконання зобов'язання у разі неналежного виконання другою стороною обов'язків, що є необхідною умовою виконання.

Одностороння відмова від виконання господарського зобов'язання не допускається, крім випадків:

1) передбачених законом;

2) у разі неналежного виконання іншою стороною (згідно з ч. 6 ст. 193 ГК України зобов'язана сторона має право відмовитися від виконання зобов'язання у разі неналежного виконання другою стороною обов'язків, що є необхідною умовою виконання);

3) у разі відмови від виконання або відстрочки виконання з мотиву, що зобов'язання другої сторони за іншим договором не було виконано належним чином (ч. 7 ст. 193 ГК України).

Передавання прав у господарських зобов'язаннях може здійснюватись двома способами:

1) передавання майнових прав (акт передавання прав вважається чинним із дня одержання повідомлення про це зобов'язаною стороною);

2) делегування права для здійснення господарсько-управлінських повноважень (акт

делегування господарсько-управлінських повноважень іншому суб'єкту вважається чинним із дня офіційного опублікування цього акта).

Виконання часткових і солідарних зобов'язань. Залежно від суб'єктного складу, коли на стороні кредитора або боржника чи на обох сторонах одночасно виступає кілька осіб, зобов'язання поділяють на часткові і солідарні.

За часткових зобов'язань, коли в господарському зобов'язанні беруть участь кілька управнених або кілька зобов'язаних суб'єктів, кожний з управнених суб'єктів має право вимагати виконання, а кожний із зобов'язаних суб'єктів повинен виконати зобов'язання відповідно до частки цього суб'єкта, визначеної зобов'язанням (ч. 1 ст. 196 ГК України).

За солідарного виконання господарських зобов'язань застосовуються відповідні положення ЦК України, якщо інше не передбачено законом.

Місце виконання господарського зобов'язання.

Господарське зобов'язання підлягає виконанню за місцем, визначеним законом, господарським договором, або місцем, яке визначено змістом зобов'язання (ст. 197 ГК України).

У разі якщо місце виконання зобов'язання не визначено, зобов'язання повинно бути виконано:

1) за зобов'язаннями, змістом яких є передавання прав на будівлю або земельну ділянку, іншого нерухомого майна – за місцезнаходженням будівлі чи земельної ділянки, іншого нерухомого майна;

2) за грошовими зобов'язаннями – за місцем розташування управненої сторони на момент виникнення зобов'язання, або за новим місцем її розташування за умови, що управнена сторона своєчасно повідомила про нього зобов'язану сторону;

3) за іншими зобов'язаннями – за місцезнаходженням постійно діючого органу управління (місцем проживання) зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом.

Забезпечення виконання зобов'язань – це спеціальні правові заходи майнового характеру, які встановлюються законом або договором з метою забезпечення належного виконання зобов'язань.

У випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання кредитор має право вимагати виконання в примусовому порядку через звернення в суд. Суд, застосовуючи заходи державного примусу, примушує боржника до виконання зобов'язання, стягує збитки, завдані неналежним виконанням.

7.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Заклад –

2) Іпотека –

3) Застава –

4) Боржник –

5) *Гарантійний лист* –

6) *Банківська гарантія* –

7) *Неустойка* –

8) *Штраф* –

9) Соціально – комунальні зобов'язання –

10) Суб'єкти організаційно – господарських зобов'язань –

7.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. У чому полягає відмінність публічних зобов'язань суб'єктів господарювання за ГК України від публічних договорів за ЦК України?

2. У чому полягають особливості виконання грошових зобов'язань?

3. У чому полягають підстави припинення господарських зобов'язань?

4. У чому полягає правове значення виконання господарських зобов'язань?

5. Які існують можливості для відмови від виконання господарських зобов'язань?

6. Які існують способи забезпечення виконання зобов'язань?

7. Які Вам відомі державні гарантії забезпечення виконання зобов'язань?

8. В який спосіб забезпечується виконання господарських зобов'язань?

9. На яких засадах мають виконуватися господарські зобов'язання?

10. За наявності яких підстав можуть припинятися господарські зобов'язання?

11. У чому полягає специфіка господарських договорів?

12. Які функції виконує господарський договір?

13. Які критерії класифікації господарських договорів і, відповідно, які існують види договорів згідно з класифікацією за певною ознакою?

14. У чому полягає практичне значення класифікації господарських договорів?

15. За яких обставин є доцільним застосування неконкурентних способів укладення господарських договорів?

7.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. До оперативно-господарських санкцій належить:

1) вилучення прибутку (доходу);

- 2) зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання;
- 3) відшкодування збитків;
- 4) відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання.

Відповідь: _____

2. *Нарахування штрафних санкцій (у господарсько-виробничих відносинах) за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через:*

- 1) три місяці від дня, коли зобов'язання мало бути виконано;
- 2) п'ять місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано;
- 3) шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано;
- 4) дев'ять місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

Відповідь: _____

3. *Основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становить:*

- 1) право власності;
- 2) право довірчої власності;
- 3) право володіння;
- 4) право користування.

Відповідь: _____

4. *Учасники яких господарських організацій не несуть додаткової відповідальності за зобов'язаннями господарської організації, в якій беруть участь?*

- 1) повного товариства;
- 2) товариства з обмеженою відповідальністю;
- 3) акціонерного товариства;

4) товариства з додатковою відповідальністю.

Відповідь: _____

5. У разі, якщо місце виконання зобов'язання не визначено, грошове зобов'язання повинно бути виконане:

- 1) за місцезнаходженням зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом;
- 2) за місцем проживання зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом;
- 3) за місцезнаходженням (місцем проживання) управненої сторони на момент виникнення зобов'язання;
- 4) за місцем укладення грошового зобов'язання.

Відповідь: _____

6. Організаційно-господарськими визнаються:

- 1) господарські зобов'язання, що виникають у процесі управління господарською діяльністю;
- 2) цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності;
- 3) зобов'язання про господарську допомогу у вирішенні питань соціального розвитку населених пунктів;
- 4) публічні зобов'язання суб'єктів господарювання.

Відповідь: _____

7. Господарське зобов'язання припиняється:

- 1) виконанням, проведеним належним чином;
- 2) через неможливість виконання;
- 3) зарахуванням зустрічної однорідної вимоги;
- 4) всі відповіді є правильними.

Відповідь: _____

8. Знайдіть хибне твердження. Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, зобов'язаний:

- 1) використовувати природні ресурси відповідно до цільового призначення, визначеного при їх наданні (придбанні) для використання у господарській діяльності;
- 2) ефективно і економно використовувати природні ресурси;
- 3) здійснювати заходи щодо своєчасного відтворення і запобігання псуванню природних ресурсів;
- 4) здійснювати господарську діяльність, порушуючи права інших власників та користувачів природних ресурсів, якщо вони заважають реалізації планів суб'єкта господарювання.

Відповідь: _____

9. Володіння корпоративними правами:

- 1) не вважається підприємництвом;
- 2) прирівнюється до підприємництва;
- 3) є різновидом підприємництва;
- 4) вважається підприємницькою діяльністю, якщо це прямо передбачено в статуті підприємства.

Відповідь: _____

10. Оферта – це:

- а) пропозиція укласти договір;
- б) прийняття пропозиції укласти договір;
- в) відмова від пропозиції укласти договір;
- г) строк для відповіді на пропозицію укласти договір.

Відповідь: _____

11. Умови, без погодження яких господарський договір не вважається укладеним, називаються:

- а) законними;
- б) істотними;
- в) звичайними;
- г) важливими.

Відповідь: _____

12. Гарантом може виступати:

- а) фізична особа-підприємець;
- б) будь-яка юридична особа;
- в) фізична особа або банк;
- г) банк, інша фінансова установа, страхова організація.

Відповідь: _____

13. Господарські договори за суб'єктами бувають:

- а) двосторонні та багатосторонні;
- б) односторонні та багатосторонні;
- в) односторонні, двосторонні та багатосторонні;
- г) односторонні та двосторонні.

Відповідь: _____

14. Відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності, – це:

- а) господарсько-виробничі відносини;
- б) організаційно-господарські відносини;
- в) внутрішньогосподарські відносини;
- г) зовнішньогосподарські відносини.

Відповідь: _____

15. Відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю, – це:

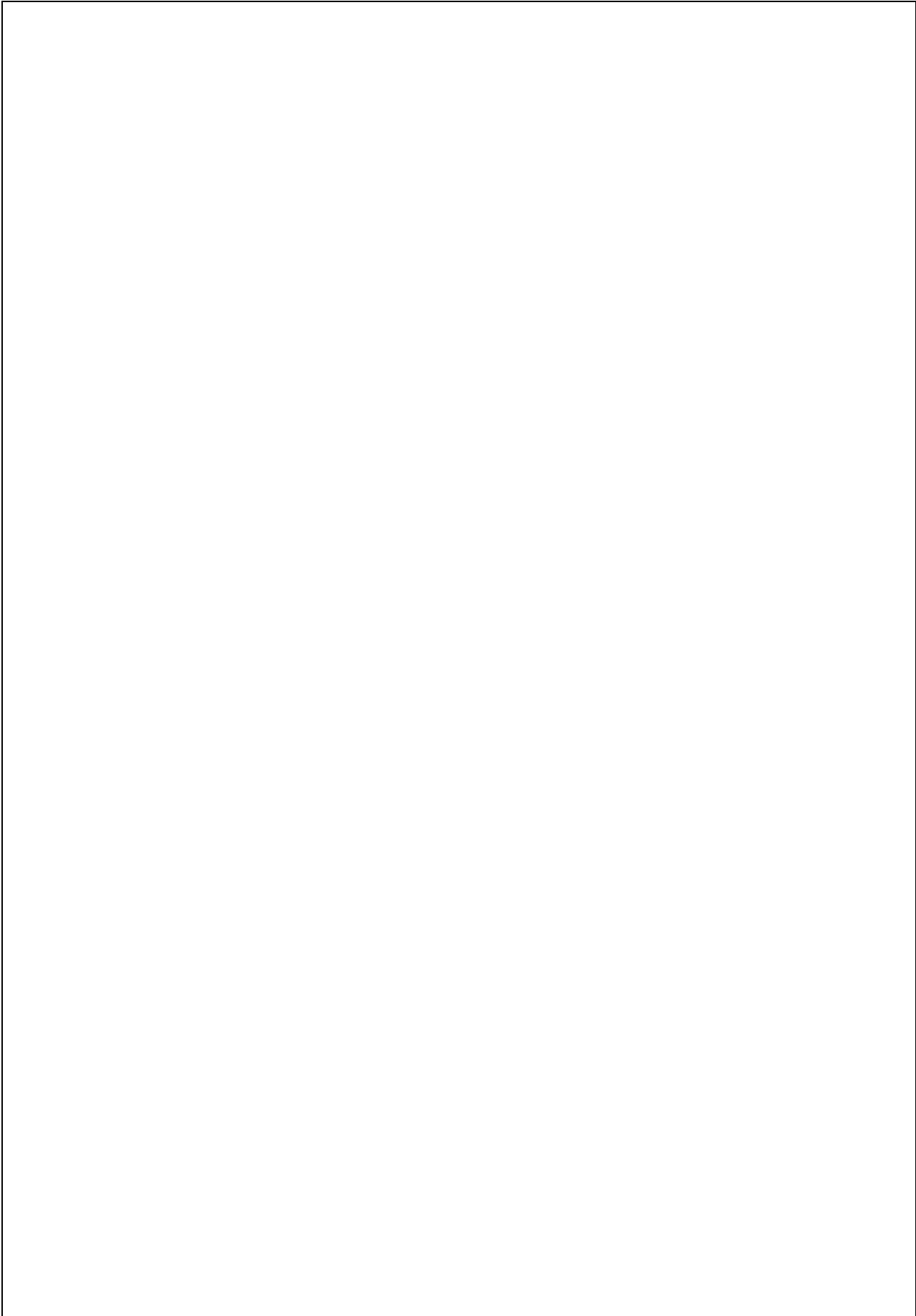
- а) господарсько-виробничі відносини;
- б) організаційно-господарські відносини;
- в) внутрішньогосподарські відносини;
- г) зовнішньогосподарські відносини.

Відповідь: _____

7.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Опишіть та у формі таблиці надайте систему засобів забезпечення виконання господарських зобов'язань. Вкажіть законодавчі акти, що містять норми про засоби забезпечення виконання господарських зобов'язань?

2. Складіть порівняльну таблицю з зазначенням норм Цивільного та Господарського кодексів України, що регулюють зміст, підстави виникнення, порядок виконання та припинення цивільних та господарських зобов'язань.

7.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішіть задачу на надайте аргументовані відповіді на питання)

Задача № 1.

Приватне підприємство "Родон", маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції з фермерським господарством "Нива", внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Фермерське господарство "Нива" відмовилось від здійснення поставки за зазначеною у примірнику договору ПП "Родон" ціною. ПП "Родон" звернулось до господарського суду з позовною заявою про спонукання ФГ "Нива" до виконання умов договору поставки.

Яке рішення має винести господарський суд?

Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів?

Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Задача № 2.

Виконавчий директор товариства з додатковою відповідальністю прийняв рішення повернути кредит банку за рахунок коштів Фонду виплати дивідендів, який був утворений на підприємстві. Протягом 2-х місяців розмір грошових коштів фонду передбачалося повністю відновити. Дізнавшись про це, один із учасників товариства звернувся із позовом на дії директора до суду, вважаючи їх незаконними, оскільки він не мав права розпоряджатись коштами фонду. Суд відмовив у задоволенні позову, посилаючись на положення Статуту товариства, згідно з яким на виконавчого директора покладалась функція вирішувати усі питання діяльності товариства в період між засіданнями вищого органу управління. Обмежень щодо розпорядження коштами фонду виплати дивідендів Статут не передбачав.

Дайте правову оцінку рішення суду. Чи виникатимуть в даному випадку господарські правовідносини?

Якщо так, то які саме?

Задача № 3.

Приватне підприємство «Зерно», маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції з селянським (фермерським) господарством «Хліб», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Селянське (фермерське) господарство «Хліб» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною у примірнику договору ПП «Зерно» ціною. ПП «Зерно» звернулося до господарського суду з позовною заявою про спонукання С(Ф)Г «Хліб» до виконання умов договору поставки. На підставі аналізу відповідних норм ГКУ та ЦКУ дайте відповідь на наступні запитання:

Яке рішення має винести господарський суд?

Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів?

Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Задача № 4.

Комп'ютерна фірма "Софт", спокусившись на можливість отримання значного доходу та незначними витратами, погодилася випустити велику партію неліцензованих дисків, скопіювавши привезений з Англії останній диск Мадонни, що користувався великим попитом. Всю партію вироблених неліцензованих дисків викупили реалізатори, проте про факт виготовлення та реалізації таких дисків стало відомо фірмі, яка реалізовувала такий диск Мадонни на підставі ліцензійного договору.

До яких осіб можуть бути взяті заходи відповідальності і які саме?

Якими нормативно-правовими актами передбачається відповідальність за подібне правопорушення та порядок застосування відповідальності до порушників?

Задача № 5.

ФОП Кротов придбав у магазині холодильник «BOSH». Через сім місяців його проводка загорілася і холодильник згорів, чим ФОП Кротову були заподіяні збитки в розмірі 15200 грн. (вогнем була пошкоджена частина торговельної вітрини, біля якої стояв холодильник). ФОП Кротов звернувся до заводу виробника з вимогою відшкодувати йому понесені збитки. Завод відмовився задовольнити вимоги Котова, посилаючись на те, що не перебуває з останнім у договірних відносинах, а тому не повинен відшкодувати Кротову понесені збитки.

Яке зобов’язання виникло між сторонами та з яких підстав?

Хто повинен відповідати за завдану шкоду?

Як буде вирішено справу?

7.7. Рекомендована література до теми

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про валюту і валютні операції: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
3. Про оборонні закупівлі: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>.
4. Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві : затв. Постановою КМ України, 1 серпня 2005 р. № 668 *Будівництво і стандартизація*. 2005 № 3. С. 25–37.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. . 2003. № 40. Ст. 356.
7. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018, № 13, ст.69.
8. Подцерковний О. П. Господарське право: підручник. К: Фенікс. 2018. 616 с.
9. Чайковська В.В. Господарське право: підручник. Одеса: Фенікс. 2018. 368 с.

10. Вінник О. М. Господарське право. Курс лекцій (загальна частина). К.: Ліра-К. 2017. 240 с.
11. Кобзар Т. С., Савельєва М. О. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Господарське право». Дніпро : Видавець Біла К. О. 2017. 290 с.
12. Щербина В.С., Рєзнікова В.В. Актуальні проблеми господарського права: підручник. Особлива частина.К.: Ліра-К, 2018. 672с.
13. Устименко В.А. Господарське законодавство України: перспективи модернізації на засадах сталого розвитку: монографія. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. 320 с.
14. Швидка Т.І., Кузьміна М.М. Господарське право (в схемах та таблицях): для студентів та аспірантів юрид. і екон. спец. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Юрайт, 2017. 112С.
15. Григоренко Л.С. Господарські відносини. Законодавство. Постанови Пленуму. Узагальнення судової практики. Оглядові листи. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 460с.
16. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
17. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. Галунько В.В. Київ : Видавничий дім «Професіонал». 2018. 752 с.

ТЕМА 8. ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР

8.1. Методичні рекомендації

Господарські зобов'язання є надзвичайно важливими правовідносинами, які пронизують практично всі відносини у сфері господарювання. Розгляд цієї теми необхідно розпочати з визначення господарського зобов'язання, яке виникає між суб'єктом господарювання та іншими учасниками відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених законодавством. Необхідно розкрити склад (суб'єкти, об'єкти і зміст) господарського зобов'язання, підстави їх виникнення, ознаки, які відрізняють цей вид зобов'язань від усіх інших (у першу чергу – цивільно-правових). Потрібно визначити та пояснити, які зобов'язання визнаються майново-господарськими, якими законодавчими актами вони регулюються, які особи можуть бути їхніми суб'єктами. Які зобов'язання визнаються організаційно-

господарськими, між ким і за яких обставин вони виникають?

Крім основних видів господарських зобов'язань, які було згадано вище, прийнято виділяти ще два види – соціально-комунальні та публічні зобов'язання.

Охарактеризуйте їх (коли і між ким виникають, їхній зміст тощо).

Основна мета існування господарських зобов'язань – їхнє належне виконання. Цивільним та господарським законодавством встановлюються загальні принципи та вимоги виконання господарських зобов'язань (належне виконання: реальне, належними суб'єктами, належним предметом, у належному місці, у належний час тощо). Їхнє значення необхідно розкрити. Також потрібно зазначити випадки, коли законодавством допускається відступ від зазначених принципів.

Належне виконання господарських зобов'язань забезпечується заходами захисту

прав і відповідальності учасників господарських відносин, передбаченими законодавством. За погодженням сторін можуть застосовуватися певні види (способи) забезпечення виконання зобов'язань (цивільно-правові та господарсько-правові). Їх необхідно назвати та охарактеризувати, вказавши на можливі випадки застосування.

Однією з найпоширеніших підстав виникнення господарських зобов'язань є господарський договір. Зміст господарського договору становлять його умови, визначені за угодою сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови відповідно до законодавства. Тому необхідно визначити, які умови договору є істотними, без яких договір не вважатиметься укладеним (завжди – умови щодо предмета, ціни, строків дії договору, для окремих видів договорів – свої умови). Які умови господарського договору є звичайними і

випадковими, яке їхнє місце і значення в договорі?

Для розкриття теми також необхідно розкрити загальні умови та порядок укладання господарських договорів, які породжують господарські зобов'язання, в якій формі вони укладаються. Як розуміти господарський договір у формі єдиного документа, що таке спрощена форма господарського договору? Особливу увагу слід приділити процедурі укладання договору, регулюванню узгодження розбіжностей, які виникають при укладанні договорів (протокол розбіжностей, заходи врегулювання розбіжностей). Окремо необхідно сказати про особливості укладання господарських договорів на виконання державного замовлення, договорів, що укладаються на ярмарках, відкритих торгах, аукціонах, на біржах тощо.

Разом з укладанням господарських договорів студентам слід засвоїти порядок їхньої зміни та припинення, зокрема у випадках нотаріального посвідчення чи державної реєстрації договору, в

судовому порядку. Що може бути об'єктивною підставою для таких дій? Крім того, у передбачених законом випадках господарське зобов'язання може бути на вимогу однієї зі сторін або відповідного органу державної влади визнано судом недійсним повністю або частково. Студенти мають знати такі випадки, повинні вміти розкрити наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним, пояснити, коли і за рішенням якого органу в дохід держави стягується все отримане обома сторонами за зобов'язанням, а коли – тільки з однієї зі сторін, а також коли кожна сторона зобов'язана повернути другій стороні все отримане за зобов'язанням.

Розглядаючи питання про господарський договір спочатку необхідно сформулювати поняття господарського договору за його ознаками (суб'єктний склад; спрямованість на забезпечення господарської діяльності учасників договірних відносин; тісний зв'язок із плановим процесом у господарській діяльності; поєднання

майнових (виготовлення продукції) та організаційних елементів (визначення порядку виробництва, приймання виконання тощо); обмеження договірної свободи і можливість відступлений від рівності сторін (державні контракти, закупівля продукції і товарів за державні кошти і т. н.). Важливо підкреслити, що хоча господарські договори за загальним правилом і укладаються відповідно до вимог, установлених ЦК України, безпосереднє укладання господарських договорів повинно здійснюватись насамперед з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, а також іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами.

Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами

тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів.

Варто також дати аналіз чинного господарського законодавства відносно основних засад укладання господарських договорів, включаючи й процедури, що застосовуються при цьому (конкурентні та неконкурентні способи укладення господарських договорів). Далі студентам необхідно проаналізувати зміст господарського

договору (його загальних, істотних та обов'язкових умов).

Принциповим моментом є те, що сторони договору можуть визначати його зміст на основі: вільного волевиявлення, примірного договору, типового договору, договору приєднання. Необхідно висвітлити різницю між указаними правовими підставами. Потім – проаналізувати загальне правило, згідно з яким зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом, або договором.

8.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Господарський договір –

2) Строк дії господарського договору -

3) Ціна договору –

4) Функції господарського договору –

5) Зміст господарського договору –

6) Попередній договір –

7) Державний контракт –

8) Договір застави –

9) Протокол розбіжностей –

10) Укладання господарського договору –

8.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Які особливі ознаки господарського договору?

2. У чому полягає відмінність умов цивільно-правового і господарського договорів?

3. У чому полягають особливості майнових і організаційних договорів?

4. У чому полягають передумови класифікації господарських договорів?

5. У чому полягає правове значення порядку укладення господарських договорів?

6. Які ознаки господарського договору?

7. Які види господарських договорів Вам відомі?

8. Який порядок укладення господарських договорів?

9. Що розуміють під типовою формою господарського договору та стандартним договором?

10. У чому полягають особливості укладання господарських договорів?

11. Що таке оперативно-господарські та оцінні санкції?

12. Як можна класифікувати господарські договори залежно від юридичної підстави?

13. Які загальні функції договору?

14. Які специфічні функції виконує господарський договір?

15. У чому полягають особливості укладання господарських договорів?

8.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Чи в усіх випадках виконання зобов'язання, що виникло з договору, може бути покладено на третю особу?

- а) тільки якщо це передбачено договором або третя особа зв'язана з однією із сторін адміністративною підлеглистю;
- б) можливе в усіх випадках;
- в) якщо третя особа згодна нести відповідальність за невиконання зобов'язання стороною по договору;
- г) якщо кредитор згодний прийняти виконання від третьої особи.

Відповідь: _____

2. Чи можлива одностороння відмова від виконання зобов'язання і одностороння зміна умов договору?

- а) одностороння відмова від виконання зобов'язання заборонена законом;
- б) якщо така умова зафіксована в договорі;
- в) тільки у випадках, передбачених законодавством;

г) якщо інша сторона поклала виконання зобов'язання на третю особу.

Відповідь: _____

3. Вкажіть, який договір вважається укладеними з моменту досягнення угоди зі всіх істотних умов у формі, необхідній за законом:

- а) двосторонній;
- б) консенсуальний;
- в) попередній;
- г) реальний.

Відповідь: _____

4. Прикладом односторонньої угоди є:

- а) договір купівлі-продажу;
- б) заповіт;
- в) договір застави;
- г) договір позики.

Відповідь: _____

5. Прикладом договору на користь третьої особи є:

- а) договір контрактації;
- б) договір комісії;
- в) договір службового страхування;
- г) договір на виконання пошуково-розвідувальних робіт.

Відповідь: _____

6. Які види забезпечення виконання зобов'язань застосовуються у підприємницькій діяльності?

- а) штраф, пеня, неустойка, порука, доручення;
- б) штраф, застава, доручення, пеня, позов;
- в) неустойка, завдаток, порука, застава, штраф;

г) гарантія, застава, неустойка, порука, завдаток.

Відповідь: _____

7. Зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку...

- а) допускається;
- б) не допускається;
- в) допускається з дозволу органів влади;
- г) допускається з дозволу фіскальної служби.

Відповідь: _____

8. З якого моменту господарський договір вважається укладеним?

- а) коли між сторонами у відповідній формі досягнуто згоди з усіх істотних умов;
- б) коли передано майно;
- в) коли складено письмовий акт про виконання попередніх умов договору;
- г) коли є треті особи, які у разі необхідності можуть засвідчити факти не укладення договору.

Відповідь: _____

9. Укладення договору в усній формі допускається:

- а) тільки між юридичними особами;
- б) тільки для договорів, які повністю виконуються в момент його укладення;
- в) наступного письмового оформлення договору;
- г) укладання договору в усній формі не передбачено чинним законодавством.

Відповідь: _____

10. Оферта – це:

- а) пропозиція укласти договір;
- б) прийняття пропозиції укласти договір;

- в) відмова від пропозиції укласти договір;
- г) строк для відповіді на пропозицію укласти договір.

Відповідь: _____

11. Умови, без погодження яких господарський договір не вважається укладеним, називаються:

- а) законними;
- б) істотними;
- в) звичайними;
- г) важливими.

Відповідь: _____

12. Гарантом може виступати:

- а) фізична особа-підприємець;
- б) будь-яка юридична особа;
- в) фізична особа або банк;
- г) банк, інша фінансова установа, страхова організація.

Відповідь: _____

13. Чи можлива одностороння відмова від виконання зобов'язання і одностороння зміна умов договору?

- а) одностороння відмова від виконання зобов'язання заборонена законом;
- б) якщо така умова зафіксована в договорі;
- в) тільки у випадках, передбачених законодавством;
- г) якщо інша сторона поклала виконання зобов'язання на третю особу.

Відповідь: _____

14. Вкажіть, який договір вважається укладеними з моменту досягнення угоди зі всіх істотних умов у формі, необхідній за законом:

- а) двосторонній;

- б) консенсуальний;
- в) попередній;
- г) реальний.

Відповідь: _____

15. Прикладом односторонньої угоди є:

- а) договір купівлі-продажу;
- б) заповіт;
- в) договір застави;
- г) договір позики.

Відповідь: _____

8.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Надайте юридичну консультацію щодо особливостей укладання господарського договору на основі типового та примірного договору.

5. Перелічити основні напрями укладання господарських договорів.

8.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішіть задачу на надайте аргументовані відповіді на питання)

Задача № 1.

Приватне підприємство «Зерно-експорт», маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції з селянським (фермерським) господарством «Хліб», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Селянське (фермерське) господарство «Хліб» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною у примірнику договору ПП «Зерно-експорт» ціною. ПП «Зерно-експорт» звернулося до господарського суду з позовною заявою про спонукання С(Ф)Г «Хліб» до виконання умов договору поставки. На підставі аналізу відповідних норм ГКУ та ЦКУ дайте відповідь на наступні запитання:

Яке рішення має винести господарський суд?

Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів?

Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Задача № 2.

Податкова інспекція подала позов про визнання договору перевезення, укладеного між двома резидентами України, недійсним, посилаючись на те, що одна сторона за договором використала печатку без ідентифікаційного коду підприємства. Юрист цього підприємства проти позову заперечував, посилаючись на те, що законодавством взагалі не передбачена обов'язковість скріплення договорів печатками.

Яке рішення має прийняти суд?

Задача № 3.

Державне підприємство «БулкоFF», яке відповідно до закону є виконавцем державного замовлення і яке має технічні можливості його виконання, необґрунтоване відмовилось від укладення контракту на поставку продукції для державних потреб. Державний замовник звернувся з позовом до господарського суду про стягнення з виконавця передбаченого законом штрафу у розмірі подвійної вартості контракту за необґрунтовану відмову від його виконання.

Яке рішення має винести господарський суд?

Чи передбачена законом відповідальність за необґрунтовану відмову від укладення державного контракту?

Які обсяги та умови настання зазначеної відповідальності?

Задача № 4.

Між ЗАТ «Пірс» та державним замовником було укладено Контракт на поставку продукції для державних потреб. ЗАТ «Пірс» виконало умови Контракту в частині виготовлення продукції і повідомило державного замовника про готовність поставити продукцію. Державний замовник, не зазначаючи підстав, відмовився від закупівлі продукції. ЗАТ «Пірс» реалізувало виготовлену продукцію і після нього заявило претензію державному замовникові про відшкодування завданих збитків, у тому числі нестриманого очікуваного прибутку. У відповіді на претензію державний замовник відмовив у задоволенні претензійних вимог на тій підставі, що ЗАТ «Пірс» реалізувало продукцію на свій власний розсуд і об'єктивно мало можливість знайти такого споживача, який запропонував би ціну на продукцію не нижче тієї, що зафіксована у Контракті. ЗАТ «Пірс» звернулося з позовом до господарського суду про стягнення збитків з державного замовника.

Яке рішення має постановити господарський суд?

Які вимоги у наведеному випадку має заявити ЗАТ «Пірс»?

Яка відповідальність державного замовника за відмову від закупівлі продукції, визначеної контрактом на поставку продукції для державних потреб, встановлена законодавством?

Задача № 5.

Державне підприємство «Металург» подало позов до Господарського суду з вимогою стягнути з Облдержадміністрації, як юридичної особи суму коштів, не сплачених за поставлені товари, а також неустойку згідно відповідного договору.

Яке рішення має винести господарський суд?

8.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України № 1798-ХІІ від 6 листопада 1991 року *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
3. Деякі питання організації діяльності ради вітчизняних та іноземних інвесторів при центральному, місцевому органі виконавчої влади: Постанова КМУ № 382 від 28 грудня 2010 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 101. Ст. 363.
4. Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві : затв. Постановою КМ України, 1 серпня 2005 р. № 668 *Будівництво і стандартизація*. 2005 № 3. С. 37.
5. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. *Голос України*. 2001. 20 листопада. С. 3-12.
6. Інструкція про порядок приймання продукції виробничотехнічного призначення і товарів народного споживання за якістю: затверджена Постановою Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР від № ІІ-7 від 25 квітня 1966 р. *Податки та бухгалтерський облік*. 2006. № 75; *Все для бухгалтера в торгівлі*. 2006. № 33.
7. Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за кількістю: затверджена Постановою Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР № ІІ-6 від 15 червня 1965 р. *Податки та бухгалтерський облік*. 2006. № 75; *Все для бухгалтера в торгівлі*. 2006. № 33.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України № 2747-ІV від 6 липня 2005 року, *Урядовий кур'єр*. 2005. 17 серпня. № 153–154.
9. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України № 176/95-ВР від 23 травня 1995 року, *Голос України*. 1995. 12–13 липня. № 127–128.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 12 липня 1984 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51 (додаток). Ст. 122.

11. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, *Відомості Верховної Ради України*. 1996. 23 липня. № 30. Ст. 141.

ТЕМА 9. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

9.1. Методичні рекомендації

Учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених Господарським кодексом України, іншими законами та договором. Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих унаслідок правопорушення, і забезпечувати правопорядок у сфері господарювання. Необхідно розкрити ознаки та принципи господарсько-правової відповідальності, згідно з якими потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі, сплату штрафних санкцій

за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника від виконання прийнятих зобов'язань у натурі (без згоди іншої сторони). У господарському праві неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Необхідно зупинитись на визначенні господарських санкцій, пояснити, що у сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції, які застосовуються з ініціативи учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські – уповноваженими органами державної влади або місцевого самоврядування.

Потрібно розкрити підстави господарсько-правової відповідальності, зокрема зазначити,

що підставою є вчинене учасником господарських відносин правопорушення у сфері господарювання. Навести визначення господарського правопорушення, проаналізувати такі умови відповідальності, як факт господарського правопорушення, протиправна поведінка правопорушника, причинний зв'язок між завданими збитками та поведінкою правопорушника і вина правопорушника. Пояснити, що згідно з Господарським кодексом України учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо він не доведе, що ним вжито всіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення, або якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим унаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин, які можуть виникнути при здійсненні окремих видів

господарської діяльності (презумпція вини боржника).

Потрібно розкрити досудовий порядок реалізації господарськоправової відповідальності, з'ясувати, які дані повинні бути вказані в претензії, які документи додаються до неї, ким вона підписується і в який спосіб надсилається адресату, які строки її розгляду і значення.

Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або встановлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані ним збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено. Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не отримані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або дотримання правил здійснення господарської діяльності другою стороною. Необхідно пояснити, які збитки включаються до складу тих, що підлягають відшкодуванню, які

ціни враховуються при визначенні розміру збитків. Розкрити умови і порядок відшкодування збитків.

Слід зупинитись також на особливостях солідарного відшкодування збитків, коли заподіяння шкоди відбулось одночасно кількома учасниками господарських відносин.

Зазначити також, що сплата штрафних санкцій за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання не звільняє боржника від виконання зобов'язання в натурі, крім випадків, передбачених ч. 3 ст. 193 Господарського кодексу України. Слід зазначити, що за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання можуть застосовуватись оперативні господарські санкції, тобто заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що застосовуються сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. Однак необхідно зауважити, що до

суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути вжиті лише ті оперативні господарські санкції, застосування яких передбачено договором.

Також слід проаналізувати такі види оперативних господарських санкцій: одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною, зі звільненням її від відповідальності за це в разі порушення зобов'язання другою стороною; відмова від оплати за зобов'язанням, яке виконано неналежно або достроково виконано боржником без згоди другої сторони; відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт унаслідок прострочення виставлення акредитива платником; припинення видачі банківських позичок тощо.

Потрібно охарактеризувати адміністративно-господарські санкції, які можуть застосовуватись до суб'єктів господарювання за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності органами державної влади або

місцевого самоврядування, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

До видів адміністративно-господарських санкцій належать: вилучення прибутку, адміністративно-господарський штраф, стягнення зборів (обов'язкових платежів), зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання, застосування антидемпінгових заходів, припинення експортно-імпорتنих операцій, застосування індивідуального режиму ліцензування, зупинення або анулювання ліцензії, обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання та ін.

Слід пояснити, що суб'єкт господарювання має право оскаржити в суді рішення будь-якого органу державної влади або місцевого самоврядування щодо застосування до нього

адміністративно господарських санкцій, а в разі прийняття органом державної влади або органом місцевого самоврядування акта, що не відповідає законодавству і порушує права чи законні інтереси суб'єкта господарювання, останній має право звернутися до суду із заявою про визнання такого акта недійсним і відшкодування йому збитків.

Крім господарсько-правової відповідальності, суб'єкти господарювання можуть нести адміністративну та кримінальну відповідальність за певні правопорушення (проступки та злочини).

Необхідно пригадати основні засади адміністративної та кримінальної відповідальності, а також знати основні склади адміністративних правопорушень та злочинів у сфері господарювання та заходи відповідальності, які застосовуються в разі вчинення таких діянь.

9.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) *Порушення строків виконання –*

2) *Стимулююча функція –*

3) *Штрафні санкції –*

4) *Неустойка –*

5) *Пеня –*

6) *Оперативно-господарські санкції -*

7) *Конфіскація -*

8) *Господарсько-адміністративний штраф -*

9) Господарсько-організаційні санкції -

10) Претензія –

9.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Які особливі ознаки господарсько-правової відповідальності?

2. На яких принципах базується господарсько-правова відповідальність?

3. Які умови господарсько-правової відповідальності?

4. Які збитки підлягають відшкодуванню у разі порушення господарського зобов'язання?

5. Який досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності встановлено законом?

6. Які штрафні санкції встановлюються у договорі?

7. У чому полягають особливості застосування оперативно-господарських санкцій?

8. Які адміністративно-господарські санкції є заходами майнового характеру?

9. Які адміністративно-господарські санкції належать до заходів організаційно-правового характеру?

10. У чому полягає специфіка господарсько-правової відповідальності як різновиду юридичної відповідальності?

11. У чому полягає особливість юридичних підстав застосування господарсько-правової відповідальності?

12. Які Вам відомі господарські санкції як правовий засіб відповідальності в сфері господарювання?

13. З яких підстав зменшується розмір господарської відповідальності?

14. Який порядок та підстави звільнення від господарської відповідальності?

15. Що таке досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності?

9.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій:

- а) відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції;
- б) штрафні санкції;
- в) оперативно-господарські санкції;
- г) відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції.

Відповідь: _____

2. Склад господарського правопорушення включає в себе такі обов'язкові елементи:

- а) протиправну поведінку суб'єктів господарювання; наявність шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою правопорушника та наслідками;

- б) вину правопорушника;
- в) протиправну поведінку суб'єктів господарювання; наявність шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою правопорушника та наслідками;
- г) протиправну поведінку суб'єктів господарювання; наявність шкоди; вину правопорушника.

Відповідь: _____

3. Знайдіть хибне твердження. Адміністративно-господарські санкції – це санкції, які:

- а) застосовуються органами державної влади чи органами місцевого самоврядування;
- б) мають не тільки майновий, а й організаційно-правовий характер;
- в) спрямовані на припинення правопорушень суб'єктів господарювання та ліквідацію їх наслідків;
- г) можуть бути встановлені законами або договором.

Відповідь: _____

4. Якщо правопорушенню сприяли неправомірні дії (бездіяльність) іншої сторони зобов'язання, то суд:

- а) має право зменшити розмір відповідальності чи звільнити відповідача від відповідальності;
- б) має право зменшити розмір відповідальності;
- в) зобов'язаний зменшити розмір відповідальності чи звільнити відповідача від відповідальності;
- г) зобов'язаний зменшити розмір відповідальності.

Відповідь: _____

5. Претензія підписується повноважною особою заявника чи його представником та направляється адресату:

- а) рекомендованим чи цінним листом чи вручається адресату під підпис;
- б) рекомендованим чи цінним листом;
- в) вручається адресату під підпис;
- г) рекомендованим листом з описом вкладення.

Відповідь: _____

6. Згідно з вимогами ГК України претензія підлягає розгляду:

- а) у місячний строк з дня її отримання, якщо інше не встановлено ГК України чи іншими законодавчими актами;
- б) у місячний строк з дня її відправлення, якщо інше не встановлено ГК України чи іншими законодавчими актами;
- в) у строк 20 днів з дня її отримання, якщо інше не встановлено ГК України чи іншими законодавчими актами;
- г) у строк, зазначений у претензії.

Відповідь: _____

7. До складу збитків, які підлягають відшкодуванню, не включаються:

- а) вартість втраченого, пошкодженого чи знищеного майна;
- б) додаткові витрати;
- в) не отриманий прибуток (втрачена вигода), на яку сторона, яка понесла збитки, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання іншою стороною;
- г) матеріальна компенсація моральної шкоди.

Відповідь: _____

8. Для суб'єктів господарювання розмір пені не повинен перевищувати:

- а) подвійної облікової ставки НБУ;
- б) облікової ставки НБУ;
- в) розміру пені, що встановлюється для державних підприємств;

г) розмір пені зазначається у договорі та підлягає стягненню у будь-якому випадку саме у цьому розмірі.

Відповідь: _____

9. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися:

- а) незалежно від відсутності чи наявності вини суб'єкта господарювання;
- б) при наявності вини суб'єкта господарювання;
- в) це залежить від ситуації;
- г) законом не визначено.

Відповідь: _____

10. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися:

- а) одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій;
- б) лише за умови, що відшкодування збитків та штрафні санкції не стягуються;
- в) після стягнення штрафних санкцій;
- г) до стягнення штрафних санкцій.

Відповідь: _____

11. Спори, що виникають при виконанні господарських договорів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням:

- а) позивача;
- б) відповідача;
- в) сторони, що виконує відповідне зобов'язання;
- г) не має значення

Відповідь: _____

12. Обов'язкове досудове врегулювання передбачено для:

- а) спорів про укладення господарських договорів;
- б) спорів, що впливають з договорів перевезення;
- в) справ про банкрутство;

г) спорів щодо укладання зміни та розірвання договорів оренди державного майна.

Відповідь: _____

13. До якого виду господарсько-правових санкцій належить відмова покупця від прийняття й сплати товару неналежного асортименту?

- а) горизонтальних;
- б) вертикальних;
- в) оперативно-господарських;
- г) адміністративно-господарських.

Відповідь: _____

14. Неустойка, що стягується понад збитки, називається:

- а) заліковою;
- б) альтернативною;
- в) виключною;
- г) штрафною.

Відповідь: _____

15. Які з названих ознак не притаманні господарсько-правовій відповідальності?

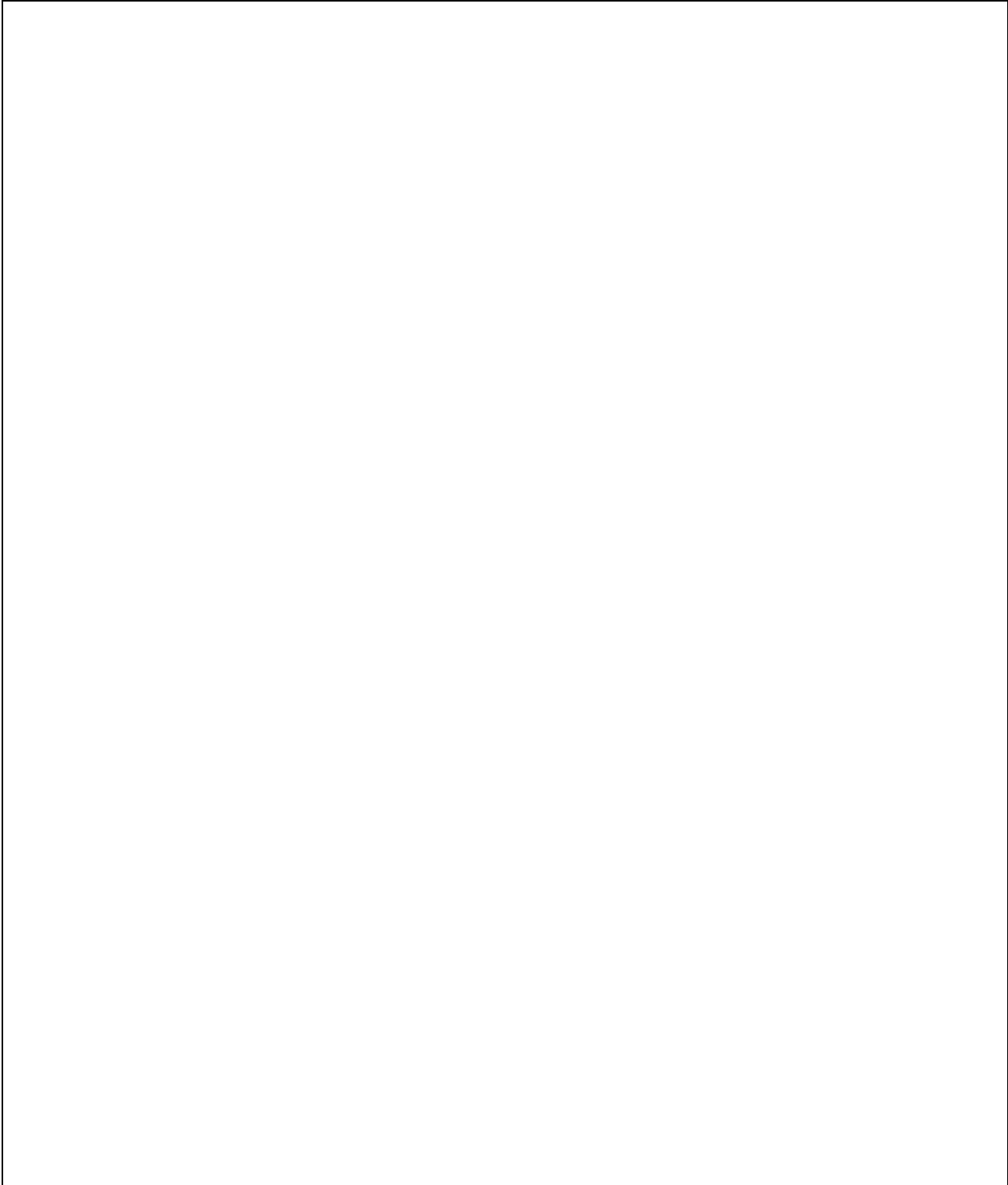
- а) застосовується у випадку скоєння господарського правопорушення;
- б) настає виключно за наявності вини порушника;
- в) застосовується у разі настання несприятливих наслідків економічного характеру, незалежно від застосування грошових санкцій або таких, що обмежують правоспроможність суб'єкта господарювання;
- г) застосовується у формі певної системи економічних санкцій, передбаченої господарським законодавством і укладеними угодами, локальними нормативно-правовими актами суб'єктів господарювання.

Відповідь: _____

9.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Розробити структурно-логічну схему функцій господарсько-правової відповідальності.

5. Зазначити підстави кримінальної відповідальності суб'єктів господарювання.

9.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішить задачу на надані аргументовані відповіді на питання)

Задача № 1.

Приватне підприємство «ПП» та акціонерне товариство «АТ» уклали договір про надання послуг. Договір передбачав сплату Замовником у разі несвоечасної оплати належним чином наданих послуг пені в розмірі 1 % суми за кожен день прострочення платежу. 5 травня послуги були надані в повному обсязі, що було зафіксовано в Акті виконаних робіт (наданих послуг). Вартість послуг становила 35 000 грн. Замовник, відповідно до умов договору, взяв на себе зобов'язання оплатити послуги не пізніше як через п'ять днів з моменту оформлення Акта виконаних робіт (наданих послуг). 1 грудня того ж року Виконавець подав позов до суду про стягнення основного боргу та пені.

Спираючись на норми ГКУ та ЦКУ, обчисліть розмір пені, обґрунтуйте свою відповідь, визначте ціну позову, до якого виду господарсько-правових санкцій належить пеня?

Чи можна притягнути «АТ» до відповідальності у позасудовому порядку?

Задача № 2.

Відповідно до укладеного договору АТ «Ф» зобов'язалось здійснити ремонт автомобіля, який належить ПП «К», вартість робіт складала 17000 грн. Оплата проведена частково в сумі 7000 грн. Відповідь на пред'явлену претензію не надійшла, в зв'язку з чим, АТ звернулось до Господарського суду з позовними вимогами про стягнення з відповідача суми боргу в сумі 10 000 грн. та судових витрат.

Яке рішення повинен винести господарський суд?

Чи дотримані умови господарського врегулювання спору?

Які документи слід долучити до позовної заяви?

Задача № 3.

27 лютого ТОВ «Р» отримало претензію від свого контрагента – підприємства «Б» про погашення боргу в сумі 40000 грн. За результатами розгляду претензії було з'ясовано, що вимоги підприємства «Б» правомірні. 25 березня ТОВ «Р» направило до підприємства «Б» відповідь на претензію, в якій визнало заборгованість перед підприємством «Б» у сумі 40000 грн. і просило відстрочки погашення боргу. 1 квітня ТОВ «Р» направило визнану претензію до виконавчої служби для примусового її виконання.

Чи є дії підприємства «Б» правомірними?

Які нормативно-правові акти регламентують порядок досудового врегулювання господарських спорів?

Чи є претензія підставою для порушення виконавчого провадження?

Задача № 4.

Відкрите акціонерне товариство «Н» виконало ремонтні роботи промислової паливної апаратури і передало цю апаратуру через свого представника малому підприємству. Вартість ремонтних робіт становить 16 571 грн. ВАТ звернувся до Господарського суду з позовом про стягнення з відповідача основного боргу (16 571 грн.) за несвоєчасну оплату виконаних робіт. Договору між сторонами про надання послуг укладено не було. Претензія відповідачем залишена без відповіді та задоволення. Відповідач відзиву по справі не представив.

Дайте оцінку та характеристику даному спору.

Що таке досудове урегулювання спору?

Задача № 5.

Представництво в Україні іноземної компанії "Н" здійснювало нарахування та видачу заробітної плати в іноземній валюті своїм працівникам – громадянам України.

9.7. Рекомендована література до теми

1. Щербина В.С. Господарське право: підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2017. 656 с.
2. Асєєва Н. Реорганізація неплатоспроможного підприємства як спосіб відновлення економічної незалежності. *Право України*, 2016р. № 7. С.59-62.
3. Братасюк В. Окремі аспекти правових упушень щодо ліцензування роздрібної торгівлі алкогольними напоями. // *Право України*, 2016р. № 7. С. 94-96.
4. Дзера О., Майданик П. Коментар до Закону України «Про банки і банківську діяльність» . *Право України*, 2006р. №4. С.160-164.
5. Зельдіна О. Спеціальний режим господарювання як інститут господарського права. *Право України*, 2006р. № 4. С.57-60.
6. Мілаш В. Функції підприємницького комерційного договору. *Право України*, 2016р. № 2. С.50-53.
7. Мороз Л. Товарна біржа як суб'єкт господарювання. *Право України*, 2017 р. № 8. С. 47-51.
8. Рябченко О. Зміст державного регулювання господарської діяльності. *Право України*, 2016р. № 1. С. 81-84.

ТЕМА 10. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА

10.1. Методичні рекомендації

При вивченні даної теми здобувачам вищої освіти слід охарактеризувати банкрутство як одну з підстав припинення діяльності суб'єктів господарювання. При цьому слід пам'ятати, що термін «банкрутство» може розглядатись як з економічної, так і з юридичної точки зору. Так, з **економічної точки зору банкрутство – це неспроможність продовження суб'єктом подальшої господарської діяльності внаслідок її економічної нерентабельності.** Тобто суб'єкт господарювання має настільки велику суму заборгованості перед кредиторами та бюджетом, що для її повернення активів вказаного суб'єкта не вистачає. **З юридичної точки зору сенс банкрутства полягає в тому, що суб'єкт господарювання має кредиторів, тобто осіб, що мають підтверджені документами майнові вимоги до нього як до боржника, задоволення яких може призвести**

до ліквідації суб'єкта господарювання.

Окрім Господарського кодексу спеціальним нормативним актом, що регулює порядок та умови визнання боржника банкрутом є *Кодекс України з процедур банкрутства.* При цьому даний нормативний акт регулює відносини, пов'язані як з відновленням платоспроможності боржника, так і пов'язані з визнанням боржника банкрутом.

Стаття 1 вказаного Кодексу визначає *банкрутство як неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.* При цьому боржником може бути як юридична особа, так і

фізична особа (як підприємець, так і не зареєстрована у якості суб'єкта підприємницької діяльності).

Відновлення платоспроможності або визнання банкрутом кожного з цих суб'єктів має певну специфіку, яку й необхідно охарактеризувати при вивченні теми. Так, боржником визнається юридична особа, неспроможна виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав. Ініціатором процедури банкрутства юридичної особи може бути як сама юридична особа-боржник, так і її кредитори. Визнання боржника банкрутом відбувається в господарському суді. Однак до боржника при наявності відповідних обставин до відкриття провадження у справі про банкрутство можуть бути застосовані позасудові процедури відновлення платоспроможності. До них за ст. 4 Кодексу відносять надання засновниками (учасниками, акціонерами) боржника, власниками майна боржника, кредиторами боржника, іншими особами фінансової допомоги в

розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, а також процедуру санації. Санація являє собою «комплекс заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство». План санації повинен бути схвалений зборами кредиторів та затверджується господарським судом. Санація боржника-юридичної особи може здійснюватися як до відкриття провадження у справі про банкрутство, так і під час розгляду справи.

Якщо процедура санації не досягла визначеної мети, то до боржника-юридичної особи можуть бути застосовані інші судові

процедури, до яких, окрім санації, належать розпорядження майном боржника та ліквідація банкрута. За ст. 44 Кодексу розпорядження майном боржника являє собою систему заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, здійснення аналізу його фінансового стану, а також визначення наступної процедури (санації чи ліквідації). Процедура розпорядження майном вводиться строком до 170 календарних днів. Про її призначення та про призначення розпорядника майна господарський суд постановляє ухвалу.

Якщо жодна з перелічених процедур (санація, розпорядження майном) не дали результату, то господарський суд у судовому засіданні за участю сторін ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру. Суд визначає строк,

протягом якого повинна бути здійснена процедура ліквідації боржника. Цей строк не може перевищувати 12 місяців.

З дня ухвали господарським судом постанови про визнання боржника-юридичної особи банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури: господарська діяльність банкрута припиняється, строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав; у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури; припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута; відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю; скасовуються арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, та інші обмеження

щодо розпорядження майном такого боржника; припиняються повноваження органів управління банкрута та його власників (ст. 59 Кодексу).

Що стосується відновлення платоспроможності або визнання банкрутом фізичної особи, то у цій процедурі існують певні відмінності, характеристики яких здобувачам вищої освіти слід приділити особливу увагу. Зокрема, особливістю такої процедури є те, що провадження у справі про неплатоспроможність боржника-фізичної особи або фізичної особи-підприємця може бути відкрито лише за заявою боржника і розглядається господарським судом за місцем знаходження боржника. Умовами відкриття провадження про неплатоспроможність фізичної особи є: розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати; боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше

50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців; ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної особи майна, на яке може бути звернено стягнення; існують інші обставини, що свідчать про загрозу неплатоспроможності.

Відносно боржника-фізичної особи застосовуються наступні судові процедури: реструктуризація боргів та визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів, яка розпочинається, якщо план реструктуризації боргів боржника не було затверджено кредиторами або вони вирішили перейти до процедури погашення боргів боржника.

Наслідком визнання фізичної особи банкрутом за ст. 135 Кодексу є те, що така особа протягом п'яти років після визнання її банкрутом, зобов'язана перед укладенням договорів позики, кредитних договорів, договорів поруки або договорів застави письмово повідомляти іншу сторону договору

про факт своєї комплексну характеристику неплатоспроможності. Також така фізична особа буде мати проблеми з власною репутацією, адже фізична особа не може вважатися такою, яка має бездоганну ділову репутацію, протягом трьох років після визнання її банкрутом.

При підготовці до семінарських та практичних занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: *банкрутство, боржник, кредитор, санація, розпорядження майном, реструктуризація, відновлення платоспроможності, арбітражний керуючий, ліквідатор, ліквідаційна процедура.*

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти:

характеристику правового інституту банкрутства, порядок проведення процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, а також особливості банкрутства юридичних та фізичних осіб. Крім того, уміти: володіти загальнотеоретичними поняттями і категоріями господарського права та законодавства щодо процедури банкрутства; аналізувати законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини у цій сфері; застосовувати отримані знання на практиці та при вирішенні практичних завдань.

10.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Арбітражний керуючий –

2) Банкрутство –

3) Боржник –

4) Грошове зобов'язання боржника –

5) *Кредитор –*

6) *Ліквідація –*

7) *Реструктуризація боргів боржника –*

8) *Неплатоспроможність –*

9) *Санація –*

10) *Фіктивне банкрутство –*

10.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. У яких випадках господарський суд приймає постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру?

2. *Хто може ініціювати процедуру банкрутства боржника?*

3. *Що є підставою для застосування процедури банкрутства?*

4. *Які позасудові процедури можуть проводитись з метою запобігання банкрутству?*

5. Які судові процедури застосовуються до боржника-юридичної особи?

6. Які питання належать до компетенції зборів кредиторів?

7. Що являє собою процедура розпорядження майном боржника?

8. Коли та за яких умов до боржника може бути застосована процедура санації?

9. На який строк вводиться процедура санації?

10. Які судові процедури застосовують до боржника-фізичної особи?

11. Хто є учасниками у справі про банкрутство?

12. Що повинен містити план санації?

13. Чи може бути проведена санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство? Якщо так, то хто може її ініціювати?

14. Що таке умисне доведення до банкрутства?

15. Хто такі заінтересовані особи стосовно боржника?

10.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Сторонами справи про банкрутство є:

- а) роботодавець та кредитор;
- б) підприємець та кредитор;
- в) кредитор та боржник;
- г) боржник та ліквідатор.

Відповідь: _____

2. Неплатоспроможність – це...

- а) неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених чинним законодавством;
- б) неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами у сумі, що перевищує 100000 неоподатковуваних доходів громадян;
- в) неспроможність боржника виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після закінчення строку, встановленого для їх виконання;
- г) неспроможність боржника виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після закінчення строку позовної давності.

Відповідь: _____

3. Хто з перелічених осіб належить до учасників справи про банкрутство?

- а) сторони;
- б) арбітражний керуючий;
- в) Фонд державного майна України;
- г) всі особи, перераховані вище.

Відповідь: _____

4. Що з перерахованого належить до вимог, що повинні бути задоволені боржником у першу чергу?

- а) вимоги із зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;
- б) вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- в) вимоги громадян-довірителів (вкладників) довірчих товариств;
- г) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати працюючим та звільненим працівникам банкрута.

Відповідь: _____

5. Які з перелічених судових процедур застосовуються до боржника - юридичної особи?

- а) розпорядження майном боржника;
- б) санація боржника;
- в) ліквідація банкрута;
- г) все, перераховане вище.

Відповідь: _____

6. Які з перелічених судових процедур застосовуються до боржника – фізичної особи?

- а) розпорядження майном боржника;
- б) погашення боргів;
- в) ліквідація банкрута;
- г) санація боржника.

Відповідь: _____

7. Ліквідаційна маса – це?

- а) майно, визначене родовими ознаками, що належить банкруту на праві володіння або користування, а також майно, що є об'єктом довірчої власності;

- б) усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або господарського відання, а також майно, визначене родовими ознаками, що належить банкруту на праві володіння або користування;
- в) індивідуально визначене майно, що належить банкруту на підставі речових прав, крім права власності і господарського відання;
- г) майно, визначене родовими ознаками, що належить банкруту на підставі речових прав, крім права власності і господарського відання.

Відповідь: _____

8. Процедура розпорядження майном боржника вводитья строком до ... календарних днів.

- а) 120 календарних днів;
- б) 170 календарних днів;
- в) 180 календарних днів;
- г) 90 календарних днів.

Відповідь: _____

9. Що з перерахованого належить до вимог, що повинні бути задоволені боржником у другу чергу?

- а) вимоги із зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;
- б) вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- в) вимоги кредиторів за договорами страхування;
- г) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати працюючим та звільненим працівникам банкрута.

Відповідь: _____

10. Що з перерахованого належить до вимог, що повинні бути задоволені боржником у третю чергу?

- а) вимоги із зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;
- б) вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- в) вимоги кредиторів за договорами страхування;
- г) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати працюючим та звільненим працівникам банкрута.

Відповідь: _____

11. Що таке погашені вимоги кредиторів?

- а) вимоги із зобов'язань, про припинення яких домовились боржник та ліквідаційна комісія;
- б) задоволені вимоги кредиторів, а також зобов'язання, щодо яких досягнуто згоди про припинення, у тому числі заміну або припинення зобов'язання в інший спосіб;
- в) вимоги кредиторів, що виникли з цивільно-правових договорів та щодо яких існує домовленість між кредитором та боржником про погашення;
- г) вимоги кредиторів, за якими пропущений строк позовної давності.

Відповідь: _____

12. Що з перерахованого належить до грошових зобов'язань боржника за Кодексом України з процедур банкрутства?

- а) зобов'язання щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів);
- б) зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян;
- в) зобов'язання з виплати авторської винагороди;
- г) зобов'язання перед засновниками (учасниками) боржника-юридичної особи, що виникли з такої участі.

Відповідь: _____

13. У відповідності до норм Кодексу України з процедур банкрутства значні правочини – це:

- а) правочини щодо майна (робіт, послуг), ринкова вартість яких на день вчинення правочину становить 20 і більше відсотків вартості активів боржника за даними останньої річної фінансової звітності;
- б) правочини щодо майна (робіт, послуг), ринкова вартість яких на день вчинення правочину становить 10 і більше відсотків вартості активів боржника за даними останньої річної фінансової звітності;
- в) правочини щодо майна (робіт, послуг), ринкова вартість яких на день вчинення правочину становить 30 і більше відсотків вартості активів боржника за даними останньої річної фінансової звітності;
- г) правочини щодо майна (робіт, послуг), ринкова вартість яких на день вчинення правочину становить 50 і більше відсотків вартості активів боржника за даними останньої річної фінансової звітності.

Відповідь: _____

14. Ліквідатор – це:

- а) особа з числа працівників боржника для проведення ліквідаційної процедури;
- б) голова ліквідаційної комісії боржника;
- в) керівник боржника, який очолює ліквідаційну комісію;
- г) арбітражний керуючий, призначений господарським судом для здійснення ліквідаційної процедури.

Відповідь: _____

15. Заява про відкриття провадження про банкрутство подається...

- а) кредитором або боржником;
- б) зацікавленими особами;
- в) керівником боржника-юридичної особи;
- г) арбітражним керуючим.

Відповідь: _____

10.6. Ситуативні задачі до теми

*(вирішить задачі та надайте аргументовані відповіді на питання,
посилаючись на норми чинного законодавства)*

Задача № 1.

Через введення карантину та пов'язану з цим неможливість вести господарську діяльність з продажу товарів сільськогосподарського призначення ТОВ «Полонина» з 01 травня 2020 року припинило розрахунки з контрагентами та здійснення обов'язкових платежів. У зв'язку з вказаними обставинами керівництво ТОВ прийняло рішення про ініціювання справи про визнання ТОВ банкрутом.

Якими нормативними актами регулюється визнання ТОВ банкрутом?

Чи має право керівництво ТОВ «Полонина» ініціювати його банкрутство?

За наявності яких матеріально-правових умов господарський суд повинен порушити справу про банкрутство?

Назвіть підстави для ініціювання боржником справи про власне банкрутство.

Задача № 2.

Кредитор приватного підприємства «Альфа» ПрАТ «Кобзар» звернулося до господарського суду Дніпропетровської області із заявою про визнання приватного підприємства банкрутом. У якості підстави такого визнання у заяві було вказано, що сума заборгованості приватного підприємства перед ПрАТ складає 200 тис грн. Однак господарський суд відмовив у відкритті провадження з тієї підстави, що з доданих до заяви документів вбачається наявність спору між кредитором та боржником щодо вказаних вимог.

Чи правомірні дії господарського суду?

За наявності яких підстав може бути відмовлено у відкритті провадження у справі про банкрутство?

Які документи має подати кредитор для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника?

Задача № 3.

ФОП Іванченко протягом 3 місяців не здійснював розрахунки з ТОВ «Альянс» за укладеним між ними договором постачання устаткування. Коли сума боргу досягла 400 тис грн, ТОВ «Альянс» ініціювало справу про неплатоспроможність ФОП Іванченка.

Якими нормативними актами регулюються відносини між ФОП та ТОВ?

Чи має право ТОВ «Альянс» ініціювати справу про неплатоспроможність ФОП?

Яке рішення повинен винести господарський суд?

Задача № 4.

Станом на 01 березня 2021 року приватне підприємство «Рахат Лукум», щодо якого господарським судом відкрито провадження у справі про банкрутство, має наступні незадоволені вимоги кредиторів:

а) заборгованість із заробітної плати працівникам у розмірі 1 млн грн;

б) заборгованість за договором оренди приміщень у сумі 200 тис грн, наявність якої не визнається приватним підприємством;

в) заборгованість із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування працівників у сумі 100 тис грн;

г) заборгованість із сплати податків у сумі 50 тис грн.

Якими нормативними актами регулюється визнання приватного підприємства банкрутом?

В якій черговості повинні бути задоволені вказані вимоги?

Чи всі з перелічених вимог можуть бути підставою для відкриття провадження у справі про банкрутство приватного підприємства?

Задача № 5.

Після відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Омега» ухвалою господарського суду було введено процедуру розпорядження майном боржника строком на 10 місяців.

Що є метою процедури розпорядження майном боржника?

На який строк може вводитись вказана процедура?

Хто може бути призначений розпорядником майна?

Які рішення не мають права приймати органи управління боржника протягом процедури розпорядження майном?

10.7. Рекомендована література до теми

1. Асєєва Н. Реорганізація неплатоспроможного підприємства як спосіб відновлення економічної незалежності. *Право України*. 2016. № 7. С.59-62.
2. Говорушко Т.А. Управління фінансовою санацією підприємства. Підручник. К: ЦНЛ, 2019. 400 с.
3. Швидка Т. Господарське право в схемах і таблицях : навч. посіб. . Харків: Право, 2019. 130 с.
4. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19-20, 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
5. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар : станом на 22 лютого 2021 р. / Галуцько В., Грищенко Л., Голодник Ю. К. : Професіонал, 2021. 730 с.
6. Жуков С.В. Ліквідаційна процедура банкрутства юридичних осіб відповідно до кодексу України з процедур банкрутства. К: Алерта, 2021. 292 с.
7. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> .
8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. С. Щербини, Н. Б. Пацурії. Київ: Юрінком Інтер. 2019. 816 с.
9. Петков С.В., Журавльов Д.В., Дрозд О.Ю., Дрозд В.Г. Процедури банкрутства в Україні. Актуальне законодавство та судова практика. К.: ЦНЛ, 2021. 436 с.
10. Пригуза П.Д. Умисне банкрутство: теорія і практика субсидіарної відповідальності. Науково-практичний посібник. Херсон: ТОВ Борисфен-про, 2020. 180 с.
11. Щербина В.С., Резнікова В.В. Господарське право (загальна частина): підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 448 с.

ТЕМА 11. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

11.1. Методичні рекомендації

При вивченні даної теми здобувачам вищої освіти слід охарактеризувати поняття та основні види господарсько-торговельної діяльності. При цьому у першу чергу слід пам'ятати, що *господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг.* Господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання *в таких формах:* матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передання в оренду засобів виробництва; комерційне

посередництво у здійсненні торговельної діяльності та інша допоміжна діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу.

Залежно від форми здійснення господарсько-торговельної діяльності вона опосередковується великою кількістю господарських договорів, основні з яких перелічені у ч. 4 ст. 263 ГК України: це *договори поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, енергопостачання, купівлі-продажу, оренди, міни (бартеру), лізингу та інші.* При вивченні даної теми слід надати характеристику та проаналізувати особливості кожного з цих договорів.

Так, до договорів, якими опосередковується матеріально-технічне постачання і збут, відносяться договір поставки та договір купівлі-продажу.

Договором купівлі-продажу є договір, відповідно до якого одна

сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність, господарське відання або оперативне управління іншій стороні (покупцеві), а покупець зобов'язується прийняти майно (товар) і оплатити за нього певну грошову суму. При дослідженні цього договору слід пам'ятати, що загальні вимоги щодо укладення, змісту та форми договору купівлі-продажу визначаються главою 54 ЦК України. Господарський кодекс містить лише окремі положення щодо цього договору (ч. 4 ст. 263, ч. 1 ст. 264, ч. 6 ст. 265), визнаючи його менш характерним для сфери господарювання, ніж договір поставки.

За договором поставки одна сторона-постачальник зобов'язується передати (поставити) в обумовлені строки (строк) другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 265 ГК України). При вивченні вказаного

договору здобувачам вищої освіти слід звернути особливу увагу кваліфікуючим ознакам договору поставки, які відрізняють його від інших видів договорів цієї групи, насамперед від договору купівлі-продажу. До них слід віднести: суб'єктний склад договору поставки, адже відповідно до ст. 265 ГК України постачальниками та покупцями можуть бути лише суб'єкти господарської діяльності (як господарські організації, так й індивідуальні підприємці); цільова спрямованість договору поставки завжди є господарською, не пов'язаною з особистим, домашнім або іншим подібним споживанням; мета договору – забезпечення господарських потреб учасників господарських відносин (для виробників продукції та суб'єктів торговельної діяльності – щодо реалізації товарів/продукції, для покупців – щодо матеріально-технічного забезпечення своєї основної/статутної діяльності); об'єктом договору поставки є продукція виробничого призначення (сировина, матеріали тощо), або

товари для продажу на ринку; моменти укладення і виконання договору поставки не збігаються в часі.

Особливим договором, який застосовується у сільськогосподарській діяльності, є договір контрактації сільськогосподарської продукції. За договором контрактації виробник сільськогосподарської продукції (далі – виробник) зобов'язується передати заготівельному (закупівельному) або переробному підприємству чи організації (далі – контрактанту) вироблену ним продукцію в передбачені договором строки, кількості, асортименті, а контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції, прийняти її і оплатити. Особливостями цього договору є його предмет, яким може бути саме продукція сільського виробництва, наявність у контрактанта обов'язку подання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування на приймальні пункти і підприємства та ін.

Правове положення, умови та зміст договорів енергопостачання регламентуються ст. 275 ГК України, де зазначається, що за договором енергопостачання енергопостачальне підприємство (енергопостачальник) відпускає електричну енергію, пару, гарячу і перегріту воду (далі – енергію) споживачеві (абоненту), який зобов'язаний оплатити прийняту енергію та дотримуватися передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного обладнання, що ним використовується. Особливостями цього договору є його предмет, яким є окремі види енергії з найменуванням, передбаченим у державних стандартах або технічних умовах, а також підвищена відповідальність за правопорушення в електроенергетиці, які тягнуть за собою встановлену законодавством України цивільну, адміністративну і кримінальну відповідальність.

При підготовці до занять з цієї теми здобувачам вищої світи необхідно охарактеризувати також

інші види господарських договорів, окрім тих, що вказані вище. До них слід віднести договір бартеру, договір лізингу, договір зберігання та інші.

При підготовці до семінарських та практичних занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: *господарсько-торговельна діяльність, поставка, енергопостачання, контракція сільськогосподарської продукції, оптова та роздрібна торгівля, матеріально-технічне постачання та збут, заготівля, купівля-продаж.*

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: *комплексну характеристику*

господарсько-торговельної діяльності, порядок укладення та виконання господарських договорів, якими опосередковується вказана діяльність, а також особливості кожного з таких господарських договорів. Крім того, уміти: володіти загальнотеоретичними поняттями і категоріями господарського права та законодавства щодо здійснення господарсько-торговельної діяльності; аналізувати законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини у цій сфері; застосовувати отриманні знання на практиці та при вирішенні практичних завдань.

11.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Агентський договір –

2) Бартер –

3) Господарсько-торговельна діяльність –

4) Договір енергопостачання –

5) Договір лізингу –

6) Договір купівлі-продажу –

7) Договір оренди –

8) Комплектність товару –

9) Контракція сільськогосподарської продукції –

10) Постачання –

11.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Якими договорами опосередковується господарсько-торговельна діяльність?

2. Які ознаки має господарсько-торговельна діяльність?

3. Що таке непідприємницька торговельна діяльність?

4. Що може бути предметом договору поставки?

5. Що таке фінансовий лізинг?

6. Які права та обов'язки має орендар за договором оренди?

7. Без досягнення згоди щодо яких умов не може вважатись укладеним в господарському праві договір купівлі-продажу?

8. Які умови договору поставки належать до істотних?

9. Що є істотними умовами договору оренди?

12. Що таке торговельний об'єкт?

13. Які особливості має договір купівлі-продажу у господарському праві у порівнянні з цивільним правом?

14. Що таке оптова торгівля?

15. Що таке роздрібна торгівля?

11.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. *Мінімальний строк договору фінансового лізингу...*

- а) визначається домовленістю між сторонами договору;
- б) один рік;
- в) п'ять років;
- г) десять років.

Відповідь: _____

2. *В якій формі повинен бути укладений договір фінансового лізингу?*

- а) форма договору обирається за домовленістю між сторонами;
- б) в усній або письмовій формі;
- в) в письмовій формі;
- г) в письмовій формі з обов'язковим нотаріальним посвідченням.

Відповідь: _____

3. *Які права переходять до лізингоотримувача за договором фінансового лізингу?*

- а) володіння та користування;
- б) володіння, користування та розпорядження;
- в) лише володіння;
- г) ті, що встановлені домовленістю між сторонами договору.

Відповідь: _____

4. *Хто може бути лізингодавцем за договором фінансового лізингу?*

- а) лише юридичні особи;
- б) юридичні особи та фізичні особи-підприємці;
- в) лише фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності;

г) всі суб'єкти підприємницької діяльності.

Відповідь: _____

5. З моменту ... ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета лізингу переходить до лізингоодержувача

- а) підписання договору;
- б) досягнення домовленості між сторонами;
- в) нотаріального посвідчення договору;
- г) передачі предмета лізингу у володіння лізингоодержувачу.

Відповідь: _____

6. Право передання майна у найм має?

- а) його власник чи користувач;
- б) особа, яка володіє майном;
- в) власник речі або особа, якій належить право користування річчю;
- г) власник речі або уповноважена ним особа.

Відповідь: _____

7. Змістом договору купівлі-продажу є:

- а) передача майна в тимчасове користування;
- б) виконання роботи;
- в) надання послуг;
- г) передання майна у власність.

Відповідь: _____

8. Що з переліченого належить до істотних умов договору поставки?

- а) умови форс-мажору;
- б) ціна;

- в) строки виконання робіт;
- г) форма послуги.

Відповідь: _____

9. Хто може бути покупцем за договором поставки?

- а) лише юридичні особи;
- б) фізичні особи-підприємці;
- в) лише суб'єкти господарської діяльності;
- г) юридичні та фізичні особи.

Відповідь: _____

10. Господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання в наступних формах...

- а) матеріально-технічне постачання і збут;
- б) енергопостачання;
- в) оптова торгівля;
- г) все, перераховане вище.

Відповідь: _____

11. За договором контракції сільськогосподарської продукції виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується...

- а) оплатити вироблену сільськогосподарську продукцію;
- б) перевезти визначену договором сільськогосподарську продукцію;
- в) передати вироблену ним сільськогосподарську продукцію у власність заготівельнику;
- г) передати визначену договором сільськогосподарську продукцію в заставу заготівельнику.

Відповідь: _____

12. Сторонами за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через присдану мережу є ...

- а) постачальник та споживач (абонент);
- б) продавець та покупець;
- в) підприємець та споживач (абонент);
- г) постачальник та одержувач.

Відповідь: _____

13. За договором поставки покупець зобов'язується :

- а) зберігати товар;
- б) сплатити за товар певну грошову суму;
- в) використовувати товар за цільовим призначенням;
- г) надати взамін інший товар.

Відповідь: _____

14. Що з переліченого може бути предметом договору купівлі-продажу?

- а) товар, що є в наявності у продавця;
- б) послуга;
- в) робота та її результат;
- г) зобов'язання.

Відповідь: _____

15. Право власності на обмінювані товари переходить до сторін договору міни...

- а) в момент укладення договору;
- б) в момент підписання договору;
- в) після виконання зобов'язань з передачі майна обома сторонами;
- г) в момент, щодо якого домовились сторони договору.

Відповідь: _____

11.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Охарактеризуйте види господарсько-торгівельної діяльності.

11.6. Ситуативні задачі до теми

*(вирішіть задачі на надайте аргументовані відповіді на питання,
посилаючись на норми чинного законодавства)*

Задача № 1.

Між ТОВ «Стелла» та ТОВ «Прайм» було укладено договір фінансового лізингу обладнання. За даним договором лізингодавець ТОВ «Стелла» передав лізингоодержувачеві ТОВ «Прайм» 10 січня 2020 року предмет договору. 16 листопада 2020 року ТОВ «Прайм» звернувся до лізингодавця з пропозицією викупити предмет договору. Лізингодавець ТОВ «Стелла» відмовив лізингоодержувачу ТОВ «Прайм».

Які нормативно-правові акти регламентують відносини фінансового лізингу?

На який строк може бути укладений договір фінансового лізингу?

Чи має право лізингоодержувач на викуп предмету договору?

Задача № 2.

Приватне підприємство «Космо» уклало договір купівлі-продажу косметичних засобів з ТОВ «Ера краси». За вказаним договором ТОВ передавало у власність Приватного підприємства «Космо» косметичні засоби у відповідності до умов договору на загальну суму 200000 грн, а підприємство зобов'язувалось перерахувати на банківський рахунок продавця протягом одного місяця з дня передання товару вказану суму. Однак отримавши товар, покупець протягом вказаного строку свої обов'язки за договором не виконав, тобто не сплатив за нього встановлену суму.

Які нормативно-правові акти регламентують порядок укладення договорів купівлі-продажу в господарському праві?

Яким чином ТОВ «Ера краси» може захистити свої права?

Якщо ТОВ звернеться до господарського суду, то яке рішення має прийняти господарський суд?

Задача № 3.

ТОВ «Інтерстайл» запропонувало Марченку, укласти договір оренди належної йому квартири з метою проживання в ній співробітників ТОВ строком на три роки. Для укладення даного договору юристконсульт ТОВ запропонував Марченку зареєструватись у якості суб'єкта підприємницької діяльності, мотивуючи це тим, що на інших умовах ТОВ не зможе укласти з ним договір оренди квартири.

Які нормативно-правові акти регламентують порядок та умови укладення договору оренди житлових приміщень?

Чи повинен орендодавець у вказаних умовах реєструватись у якості суб'єкта підприємницької діяльності?

Чи має право фізична особа, яка не є підприємцем, укласти такі договори та отримувати орендну плату?

Задача № 4.

20 листопада 2020 року між приватним підприємцем Ніконовим та ТОВ «Стайл» був укладений договір оренди нежитлового приміщення. 23 листопада предмет договору був переданий орендареві за Актом здачі-приймання. 7 грудня вказане приміщення було пошкоджено внаслідок пожежі.

Хто у даному випадку несе ризик випадкової загибелі об'єкта договору?

Чи має право орендодавець на відшкодування збитків?

На кого покладається обов'язок відшкодувати збитки орендодавця?

11.7. Рекомендована література до теми

1. Швидка Т. І. Господарське право в схемах і таблицях : навч. посіб. Харків: Право, 2019. 130 с.
2. Господарське право України : навч. посіб : у 2 ч. Андреева О.Б. та ін.; за заг. ред. О.П. Гетьманець, Ю.М. Жорнокуя та О.М. Шуміла. Київ: Хайтек Прес, 2013. 368 с.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19-20, 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
4. Галуцько В., Грищенко Л., Голодник Ю.К. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар станом на 22 лютого 2021 р. Професіонал, 2021. 730 с.
5. Громенко Ю.О. Правове забезпечення господарсько-торговельної діяльності: навч.-метод. Посібник. За заг. ред. док. юрид. наук, професора М.Л. Шелухіна. Донецьк: ДЮІ, ПП «ВД «Кальміус», 2013. 268 с.
6. Мілаш В. С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. В. С. Мілаш; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.
7. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник За заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.
8. Рокоча В.В. Міжнародна торговельна діяльність: підручник / В.В. Рокоча, В.Г. Алькема. В.І. Терехов, Б.М. Одягайло [та ін.], за наук. ред. В.В. Рокочої. К. : Університет економіки та права "КРОК", 2018. 698 с.
9. Смолин Г.В., Туркот О.А., Хомко Л.В. Господарське право України. Загальна частина: підручник / за заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.

ТЕМА 12. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

12.1. Методичні рекомендації

При вивченні даної теми здобувачам вищої освіти слід охарактеризувати фінансову діяльність суб'єктів господарювання, яка за ст. 333 Господарського кодексу України включає в себе грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування. Тобто, зважаючи на перелічені види такої діяльності, *фінансова діяльність у сфері господарювання – це діяльність, пов'язана з обігом коштів (фінансів).*

Особливості правового регулювання фінансової діяльності визначені Главою 35 Господарського кодексу України та нормами Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

При підготовці до занять з даної теми здобувачам вищої освіти слід охарактеризувати **основні види фінансової діяльності.**

Так, *фінансовим посередництвом є діяльність, пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством.* Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями. При цьому банками є фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб. Фінансове посередництво здійснюється банками у формі банківських операцій. Основними видами банківських операцій є депозитні, розрахункові, кредитні, факторингові та лізингові операції.

Страхуванням у сфері господарювання є діяльність,

спрямована на покриття довготермінових та короткотермінових ризиків суб'єктів господарювання з використанням заощаджень через кредитно-фінансову систему або без такого використання.

Ст. 352 Господарського кодексу України визначає страхування як діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів. В залежності від об'єктів страхування (згідно з Законом України «Про страхування») існують такі його види: особисте – об'єктом є майнові інтереси, пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю або з додатковою пенсією; майнове –

об'єктом є майнові інтереси, пов'язані з володінням, використанням і розпорядженням майном; відповідальності – об'єктом є майнові інтереси, пов'язані з необхідністю здійснити відшкодування завданого збитку третім особам

Страхування може здійснюватися на основі договору між страхувальником і страховиком (добровільне страхування) або на основі закону (обов'язкове страхування). Перелік добровільного та обов'язкового страхування встановлений у ст.ст. 6 та 7 Закону України «Про страхування». Характеризуючи страхування, необхідно також визначити особливості договору страхування. За ст. 16 Закону України «Про страхування» договір страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування

страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору. Основною особливістю договору страхування є його ризиковий характер, який полягає в тому, що кожна із сторін у ризиковому договорі, укладаючи його, передбачає, що може отримати зустрічне задоволення меншого обсягу, ніж надано нею самою. Так, страховик не знає суми страхової виплати, часу її виплати, навіть не знає, чи буде він платити за договором чи ні. Страхувальник, у свою чергу, немає впевненості у тому, що колись отримає страхову виплату, адже її виплата залежить ід настання або ненастання страхового випадку.

Також до видів фінансової діяльності Господарський кодекс відносить аудиторську діяльність, яка являє собою незалежну професійну діяльність аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності,

зареєстрованих у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, з надання аудиторських послуг. Цей вид фінансової діяльності в сфері господарювання також слід проаналізувати, звернувши при цьому увагу на те, що вона регулюється не лише нормами Господарського кодексу, а й окремого Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Так, аудиторські послуги можуть надаватися лише суб'єктом аудиторської діяльності, якому таке право надано в порядку та на умовах, визначених цим Законом. Суб'єкт аудиторської діяльності – аудиторська фірма або аудитор, що відповідає таким критеріям: провадить аудиторську діяльність як фізична особа-підприємець або провадить незалежну професійну діяльність; набув права на провадження аудиторської діяльності; включений до Реєстру як суб'єкт аудиторської діяльності.

Аудитор набуває права на провадження аудиторської діяльності після підтвердження

кваліфікаційної придатності та набуття практичного досвіду в порядку, визначеному цим Законом. Аудитор, який набув права на провадження аудиторської діяльності, включається до Реєстру. Аудитор має право провадити аудиторську діяльність одноосібно лише після включення його до Реєстру як суб'єкта аудиторської діяльності. Аудитор провадить аудиторську діяльність у складі аудиторської фірми та/або як фізична особа-підприємець чи провадить незалежну професійну діяльність, за умови що така особа не є працівником аудиторської фірми.

Окрім цього здобувачам вищої освіти необхідно звернути увагу на такий специфічний вид фінансової діяльності як *проведення лотерей*. Особливу увагу при цьому слід звернути на те, що в Україні діє державна монополія на організацію і проведення лотерей, а також на те, що дана діяльність регулюється окремим нормативним актом: законом України «Про державні лотереї в Україні».

При підготовці до семінарських та практичних занять здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: *фінанси, фінансова діяльність, банки, банківська діяльність, посередницька діяльність, аудит, біржові операції, факторинг, страхування, фондова біржа*.

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: *особливості правового регулювання фінансової діяльності, порядок здійснення аудиторської діяльності, банківської діяльності, посередницької діяльності та біржових операцій, а також особливості здійснення кожного виду фінансової діяльності*. Крім того, уміти: володіти загальнотеоретичними поняттями і категоріями господарського права та законодавства щодо здійснення фінансової діяльності; аналізувати нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини у цій сфері; застосовувати отриманні знання на практиці та при вирішенні практичних завдань.

12.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Банк –

2) Банківська діяльність –

2) Біржові операції –

4) Договір страхування –

5) Кредит –

6) Національний банк України –

7) Посередництво –

8) Факторинг –

9) **Фінансова діяльність –**

10) **Фондова біржа –**

12.3. Питання для самостійного опрацювання до теми
(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. **Що таке фінанси?**

2. Що таке посередницька діяльність?

3. Які вимоги ставляться до аудиторів?

4. В якій організаційно-правовій формі можуть створюватись банки?

5. Яким нормативним актом визначаються умови та порядок створення банків?

6. Що належить до банківських операцій?

7. В чому полягає сутність кредитних операцій банків?

8. Які документи повинні надати суб'єкти господарювання банку для одержання банківського кредиту?

9. Які форми банківських кредитів використовуються у сфері господарювання?

10. В чому полягає мета аудиту?

11. В якій формі повинен бути укладений договір страхування?

12. Ким створюється фондова біржа?

13. Які види страхування використовуються у сфері господарювання?

14. Хто може ініціювати державний фінансовий аудит?

15. Хто в Україні є монополістом у сфері організації та проведення лотерей?

12.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. *Банківська система – це...*

- а) організація, функцією якої є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок отриманих коштів підприємств, організацій, населення й інших кредитних ресурсів;
- б) сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують в межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу;
- в) основна ланка кредитної системи країни, до якої входять кредитні установи, які здійснюють різноманітні банківські операції для своїх клієнтів на підставі комерційного розрахунку;
- г) основна ланка кредитної системи країни, до якої входять кредитні установи, які здійснюють кредитування суб'єктів господарської діяльності.

Відповідь: _____

2. *Страховальник – це...*

- а) фізична або юридична особа, яка укладає договір страхування, сплачує страхові платежі, має право за законом або за договором на отримання страхових виплат;
- б) страхова компанія або організація;
- в) юридична або фізична особа, яка має угоду зі страховою компанією;
- г) особа, якій належить страхове відшкодування.

Відповідь: _____

3. *Об'єкти та предмети страхування – це...*

- а) те, що можна застрахувати відповідно до чинного законодавства України про страхування;
- б) майно;

- в) все, що бажає застрахувати страхувальник;
- г) все, що має можливість застрахувати страховик.

Відповідь: _____

4. Страховий випадок – це...

- а) подія з настання якої страховик зобов'язаний за законом або за договором виплатити страхову суму;
- б) момент укладення договору страхування;
- в) подія, яка вказана у договорі страхування;
- г) момент здійснення страхової виплати.

Відповідь: _____

5. Яким документом засвідчується факт страхування?

- а) страховий поліс;
- б) страхове підтвердження;
- в) страховий кошторис;
- г) розписка страховика.

Відповідь: _____

6. Страхування може здійснюватися на основі...

- а) домовленості між страховиком та застрахованим;
- б) договору між страхувальником і страховиком або на основі закону;
- в) домовленості між страховиком та страхувальником;
- г) закону.

Відповідь: _____

7. В яких з перелічених організаційно-правових форм можуть створюватись банки?

- а) товариство з повною відповідальністю;
- б) товариство с додатковою відповідальністю;

- в) товариство з обмеженою відповідальністю;
- г) акціонерне товариство.

Відповідь: _____

8. В Україні діє монополія на організацію і проведення лотерей.

- а) приватна;
- б) колективна;
- в) державна;
- г) комунальна.

Відповідь: _____

9. Аудит – це...

- а) форма фінансового контролю, змістом якої є перевірка фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації та дотримання законодавства з фінансових питань;
- б) одна з форм здійснення державної влади, що забезпечує дотримання законів і інших правових актів, що видаються органами держави;
- в) перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її вірогідність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України;
- г) вид фінансового контролю, сутність якого полягає у перевірці дотримання підприємствами, установами та організаціями законодавства з фінансових питань.

Відповідь: _____

10. На який з перелічених державних органів покладено обов'язок проведення державного фінансового аудиту?

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Фонд державного майна;

- в) Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України;
- г) Рахункова палата.

Відповідь: _____

11. Який з перелічених видів діяльності не можуть здійснювати аудитори спільно з аудиторською діяльністю?

- а) творча діяльність;
- б) ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- в) педагогічна діяльність;
- г) підготовка публікацій з отриманням гонорарів.

Відповідь: _____

12. Хто з перелічених суб'єктів може бути учасником державної лотереї?

- а) фізична особа будь-якого віку;
- б) фізична особа, що досягла 18-річного віку;
- в) юридична особа;
- г) юридична особа, засновниками якої є приватні фізичні особи.

Відповідь: _____

13. Фондова біржа створюється для...

- а) для видачі кредитів суб'єктам господарювання;
- б) для укладення договорів факторингу та кредитування;
- в) для укладення договорів купівлі цінних паперів;
- г) для забезпечення функціонування ринку цінних паперів.

Відповідь: _____

14. Фінансове посередництво здійснюється...

- а) Національним банком України;

- б) промислово-фінансовими групами;
- в) установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями;
- г) банками та інвестиційними фондами.

Відповідь: _____

15. Фінансова діяльність це:

- а) діяльність, пов'язана з обігом коштів (фінансів);
- б) діяльність суб'єктів господарювання, пов'язана з емісією цінних паперів та фінансовим посередництвом;
- в) діяльність суб'єктів господарювання, пов'язана з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг);
- г) діяльність, пов'язана з фінансовим посередництвом.

Відповідь: _____

12.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Охарактеризуйте види фінансової діяльності.

12.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішіть задачі на надайте аргументовані відповіді на питання,
посилаючись на норми чинного законодавства)

Задача № 1.

У відповідності до кредитного договору банк “Аркада” надав ТОВ “Альфа” 4000000 грн. для будівництва цеху під заставу адмінбудівлі. ТОВ замість цеху побудувало супермаркет. Банк під час перевірки використання коштів виявив факт їх нецільового використання та пред’явив вимогу про повернення коштів. Керівництво ТОВ відмовилось задовольнити дану вимогу у зв’язку з відсутністю коштів. Банк подав позов про повернення наданих грошей до господарського суду.

Чи правомірні дії банку?

Які наслідки порушення умов використання кредиту?

Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача № 2.

ТОВ «Спалах» відкрило 25.01.2016 року рахунок у банку «Аліас» з нарахуванням відсотків за користування коштами на рахунку у розмірі 15% річних. Сума коштів на рахунку складала 100 тис. грн. За користування послугами банку у договорі була передбачена плата у розмірі 5% за одну банківську операцію. 23.06.2020 року товариство надало до банку платіжне доручення про сплату рахунку за поставлені ПрАТ «Грета» товари на суму 300 тис. грн. Однак банк відмовився виконувати дане доручення, посилаючись на відсутність необхідних коштів на рахунку.

Який договір укладено між товариством та банком?

Який порядок виплати процентів у даному випадку?

Який вид безготівкового розрахунку застосований сторонами?

Чи правомірні дії банку?

Задача № 3.

За ініціативою ТОВ «Рівень» було проведено аудиторську перевірку цього ТОВ аудитором іноземної держави. За результатами перевірки аудитор склав висновок, підписав його і передав керівництву ТОВ.

Якими нормативними актами регулюється здійснення аудиторської діяльності?

Які вимоги висуваються чинним законодавством до особи аудитора?

Чи є правомірними дії аудитора?

Задача № 4.

20 громадян України, з яких лише дві особи (Ягупов та Лисенко) мали ліцензії на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку, вирішили створити фондову біржу. Також вони вважали, що статутного фонду майбутньої фондової біржи у розмірі 10000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян цілком достатньо та такий розмір відповідає чинному законодавству.

Чи можуть зазначені особи створити фондову біржу?

Які вимоги встановлені законодавством України щодо осіб, які можуть бути засновниками фондової біржі?

Чи є якісь вимоги до розміру і порядку формування статутного фонду фондової біржі? Якщо так, то які?

Задача № 5.

Між ТОВ «Смайл» та банком «Кредитна лінія» було укладено Договір про надання кредиту строком на 6 місяців в розмірі 3000000 грн під 15 відсотків річних.

Складіть договір у відповідності до умов задачі.

12.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19-20, 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
2. Галуцько В., Грищенко Л., Голодник Ю. К. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар станом на 22 лютого 2021 р. Професіонал, 2021. 730 с.
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: закон України від 21 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
4. Про державні лотереї в Україні: закон України від 06 вересня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5204-17#Text>
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: закон України від 12 липня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
6. Про цінні папери та фондовий ринок: закон України від 23 лютого 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
7. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств : підручник 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.
8. Курило О.Б., Бондаренко Л.П., Вівчар О.И., Чубка О.М. Фінанси підприємств: підручник . К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 340 с.
9. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручник / Л.О. Омелянович та ін.; за ред. Л.О. Омеляновича. 3-тє вид., перероб. і допов. К.: Знання, 2011. 231 с.
10. Щербина В.С. Господарське право: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2017. 656 с.

ТЕМА 13. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

13.1. Методичні рекомендації

При підготовці даної теми здобувачі вищої освіти повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: *агентська діяльність, перевезення вантажів як вид господарської діяльності, підрядні відносини у капітальному будівництві, поняття та види інвестицій та інвестиційної діяльності, інноваційна діяльність, використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).*

Після вивчення теми здобувачі вищої освіти повинні засвоїти: комплексну характеристику правового регулювання окремих видів господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні. Крім того, уміти: володіти загальнотеоретичними поняттями і категоріями господарського права та законодавства щодо правового регулювання окремих видів господарської діяльності суб'єктів

господарювання в Україні; аналізувати законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, акти застосування, а також акти тлумачення норм права та локальні правові акти, що регулюють правовідносини у цій сфері; використовувати теоретичні знання в юридичній практиці; складати відповідні документи; обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються у процесі правового регулювання окремих видів господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні.

Господарський кодекс України в гл. 31 вперше на законодавчому рівні врегульовує відносини, що виникають при здійсненні такого виду господарської діяльності, як комерційне посередництво. Комерційне посередництво, яке ще іменується в ГК України агентськими відносинами, завжди є

підприємницькою діяльністю.

I. Комерційне посередництво (агентські відносини) у сфері господарювання.

Поняття комерційного посередництва розкривається в ч. 1 ст. 295 ГК України, положення якої дають змогу виділити ознаки цього виду господарської діяльності. По-перше, комерційне підприємство полягає в наданні послуг шляхом посередництва. По-друге, комерційне посередництво (агентська діяльність) є підприємницькою діяльністю, тобто діяльністю з метою отримання прибутку. По-третє, учасниками відносин комерційного посередництва є: комерційний агент, який завжди є суб'єктом підприємства, та суб'єкт господарювання (не обов'язково суб'єкт підприємства), який є споживачем послуг посередництва. Згідно з ч. 2 ст. 295 ГК України комерційним агентом може бути суб'єкт господарювання (громадянин або юридична особа), який за повноваженням, заснованим на агентському договорі, здійснює

комерційне посередництво. По-четверте, комерційне посередництво (агентська діяльність) має певні межі застосування: воно здійснюється у сфері господарювання і лише при здійсненні суб'єктами господарювання господарської діяльності. Разом з тим законом можуть бути встановлені обмеження або заборона здійснення комерційного посередництва в окремих галузях господарювання (ч. 5 ст. 295 ГК України). По-п'яте, комерційне посередництво здійснюється комерційним агентом від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє. Тому підприємці, які діють хоч і в чужих інтересах, але від власного імені, не визнаються комерційними агентами (ч. 3 ст. 295 ГК України). Комерційний агент не може також укладати угоди від імені того, кого він представляє, стосовно себе особисто (ч. 4 ст. 295 ГК України).

II. Правове регулювання перевезення вантажів.

Загальні умови перевезення вантажів, а також особливі умови

перевезення окремих видів вантажів (вибухових речовин, зброї, отруйних, легкозаймистих, радіоактивних та інших небезпечних речовин тощо) визначаються ГК України і виданими відповідно до нього транспортними кодексами, транспортними статутами та іншими нормативно-правовими актами.

Відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів та багажу, регулюються ЦК України та іншими нормативно-правовими актами.

За договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити ввірений їй другою стороною (вантажовідправником) вантаж до пункту призначення в установленій законодавством чи договором строк та видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (вантажоодержувачу), а вантажовідправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

Договір перевезення вантажу укладається в письмовій формі. Укладення договору перевезення вантажу підтверджується

складенням перевізного документа (транспортної накладної, коносамент тощо) відповідно до вимог законодавства. Перевізники зобов'язані забезпечувати вантажовідправників бланками перевізних документів згідно з правилами здійснення відповідних перевезень.

Умови перевезення вантажів окремими видами транспорту, а також відповідальність суб'єктів господарювання за цими перевезеннями визначаються транспортними кодексами, транспортними статутами та іншими нормативно-правовими актами. Сторони можуть передбачити в договорі також інші умови перевезення, що не суперечать законодавству, та додаткову відповідальність за неналежне виконання договірних зобов'язань.

III. Капітальне будівництво.

Господарські відносини у сфері матеріально-технічного забезпечення капітального будівництва регулюються відповідними договорами підряду, якщо інше не передбачено

законодавством або договором сторін. За згодою сторін будівельні поставки можуть здійснюватися на основі договорів поставки.

За договором підряду на капітальне будівництво одна сторона (підрядник) зобов'язується своїми силами і засобами на замовлення другої сторони (замовника) побудувати і здати замовникові у встановлений строк визначений договором об'єкт відповідно до проектно-кошторисної документації або виконати зумовлені договором будівельні та інші роботи, а замовник зобов'язується передати підряднику затверджену проектно-кошторисну документацію, надати йому будівельний майданчик, прийняти закінчені будівництвом об'єкти і оплатити їх.

Договір підряду на капітальне будівництво повинен передбачати: найменування сторін; місце і дату укладення; предмет договору (найменування об'єкта, обсяги і види робіт, передбачених проектом); строки початку і завершення будівництва, виконання робіт; права і обов'язки сторін; вартість і порядок

фінансування будівництва об'єкта (робіт); порядок матеріально-технічного, проектного та іншого забезпечення будівництва; режим контролю якості робіт і матеріалів замовником; порядок прийняття об'єкта (робіт); порядок розрахунків за виконані роботи, умови про дефекти і гарантійні строки; страхування ризиків, фінансові гарантії; відповідальність сторін (відшкодування збитків); урегулювання спорів, підстави та умови зміни і розірвання договору.

IV. Правове регулювання інноваційної діяльності.

Інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних

видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту.

Інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у стані продуктивних сил і прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій.

Інвестування відтворення основних фондів і приросту матеріально-виробничих запасів здійснюється як капітальні вкладення.

Держава здійснює контроль за інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин, її відповідністю вимогам законодавства і державним інноваційним програмам.

V. Використання у підприємницькій діяльності прав

інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).

Договір комерційної концесії передбачає використання комплексу наданих користувачеві прав, ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільця в певному обсязі, із зазначенням або без зазначення території використання щодо певної сфери підприємницької діяльності.

Форма договору комерційної концесії: договір комерційної концесії повинен бути укладений у письмовій формі у вигляді єдиного документа. Недодержання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору.

Винагорода за договором комерційної концесії може виплачуватися користувачем правоволодільцеві у формі разових або періодичних платежів або в іншій формі, передбаченій договором. Обмежувальні умови можуть бути визнані недійсними, якщо ці умови суперечать законодавству.

13.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Комерційне посередництво (агентська діяльність) –

2) Комерційний агент –

3) Перевезення вантажів –

4) Перевізник –

5) Фрахтування –

6) Капітальне будівництво –

7) Нове будівництво –

8) Реновація –

9) Реконструкція –

10) Реставрація –

13.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Які основні умови договору купівлі-продажу?

2. В який момент обов'язок продавця передати товар покупцеві вважається виконаним?

3. Який порядок реєстрації договору оренди нерухомого майна?

4. Чим характеризується договір перевезення вантажу?

5. Як оформляється договір перевезення вантажу?

5. У чому особливість капітального будівництва в сучасних умовах?

6. Які особливості договору транспортного експедирування?

7. Який порядок вирішення спорів щодо перевезень?

8. Який порядок притягнення до відповідальності за порушення умов договору перевезення?

9. Які правила прийняття вантажу до перевезення?

10. Які правила отримання вантажу в пункті призначення?

11. Який порядок зміни умов перевезення?

12. Які особливості перевезення вантажів як виду господарської діяльності?

13. Які виділяють види інноваційної діяльності?

14. Які особливості державного регулювання інноваційної діяльності?

15. Які існують державні гарантії інноваційної діяльності?

13.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Обставини, які можуть служити підставою для матеріальної відповідальності автотранспортних підприємств, вантажовідправників, вантажоодержувачів при автомобільних перевезеннях, підтверджуються:

- а) записом у товарно-транспортних документах;
- б) актом загальної форми;
- в) комерційним актом;
- г) актом приймання за кількістю (якістю).

Відповідь: _____

2. У разі розбіжності між автотранспортним підприємством і вантажовідправником (вантажоодержувачем) щодо обставин, які можуть служити підставою для матеріальної відповідальності сторін, складається:

- а) подорожній лист;
- б) товарно-транспортна накладна;
- в) акт приймання за кількістю (якістю);
- г) комерційний акт.

Відповідь: _____

3. Записи в акті про порушення під час перевезення (приймання, видачі) вантажу засвідчуються підписами:

- а) вантажовідправника (вантажоодержувача) і водія;
- б) вантажовідправника(вантажоодержувача), водія та незацікавленої особи;
- в) двох незацікавлених осіб;
- г) водія і співробітника поліції.

Відповідь: _____

4. Односторонні записи вантажовідправника (вантажоодержувача) або водія автотранспортного засобу в акті про порушення під час перевезення (приймання, видачі) вантажу:

- а) дозволені у разі відсутності іншої сторони;
- б) дозволені у разі відмови в підписанні акта іншою стороною;
- в) дозволені в будь-якому випадку;
- г) вважаються недійсними.

Відповідь: _____

5. Документ з обліку вантажних автомобільних перевезень, який всебічно характеризує роботу автомобіля і водія з моменту їх виїзду з автотранспортного підприємства і до повернення це:

- а) комерційний акт;
- б) товарно-транспортна накладна;
- в) подорожній лист;
- г) акт обліку транспортної роботи.

Відповідь: _____

6. Комплект юридичних документів, на підставі яких здійснюється облік, приймання, передача, перевезення, видача вантажу та взаєморозрахунки між учасниками транспортного процесу це:

- а) перевізні документація;
- б) товарно-транспортна документація;
- в) акти обліку транспортної роботи;
- г) подорожні листи.

Відповідь: _____

7. За фізичним станом вантажі можуть бути:

- а) твердими;
- б) небезпечними;

- в) рідкими;
- г) великогабаритними.

Відповідь: _____

8. За способом навантаження і розвантаження вантажі можуть бути:

- а) наливними;
- б) штучними;
- в) сипучими;
- г) навалювальними.

Відповідь: _____

9. З метою відшкодування збитків у разі повної або часткової втрати, пошкодження або псування вантажу при перевезенні, в результаті стихійного лиха і т. п.:

- а) замовник зобов'язаний застрахувати вантаж;
- б) замовник може застрахувати вантаж;
- в) перевізник може застрахувати вантаж;
- г) перевізник зобов'язаний застрахувати вантаж.

Відповідь: _____

10. Якими результатами діяльності характеризується капітальне будівництво:

- а) послугами;
- б) продукцією;
- в) нематеріальними благами;
- г) продукцією та послугами.

Відповідь: _____

11. Земельна ділянка під забудову на правах тривалої оренди використовує:

- а) замовник;
- б) забудовник;
- в) генеральний підрядник;
- г) субпідрядник.

Відповідь: _____

12. Суб'єкти інноваційної діяльності кваліфікуються на:

- а) безпосередніх і допоміжних;
- б) прямих і непрямих;
- в) головних і другорядних;
- г) значущих і незначних.

Відповідь: _____

13. Державне регулювання інноваційної політики диференціюється на:

- а) пряме і непряме;
- б) бюджетне і позабюджетне;
- в) основне і другорядне;
- г) значуще і незначне.

Відповідь: _____

14. Об'єкти, що не визнаються патентоспроможними:

- а) сорти рослин, породи тварин;
- б) способи виготовлення продуктів;
- в) пристрій;
- г) речовини.

Відповідь: _____

15. Продуктом як об'єктом винаходу є:

- а) пристрої;
- б) способи зміни стану предметів без отримання конкретних продуктів;
- в) топології інтегральних мікросхем;
- г) правила і методи ігор.

Відповідь: _____

13.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Підготувати словник основних термінів, який має містити перелік і визначення ключових понять з теми. Включені до словника терміни не повинні бути тотожними тим визначенням, які зазначено у даних методичних рекомендаціях.

3. Підготувати доповідь, у якій здійснити порівняльну характеристику правового регулювання капітального будівництва в Україні та за законодавством іншої європейської країни.

13.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішить задачу на надайте аргументовані відповіді на питання)

Задача № 1.

Директор виробничо-торгівельної фірми «Катерина» домовився по телефону з начальником відділу збуту ПАТ «Кринички» про щомісячну поставку чоловічих курток в майбутньому році (з січня по грудень включно). Оскільки в січні і лютому товари не надійшли до виробничо-торгівельної фірми «Катерина», її директор, звернувся з претензією до ПАТ «Кринички» про сплату неустойки за непоставку товарів. ПАТ «Кринички» у сплаті неустойки відмовило без пояснення причин, тому виробничо-торгівельної фірми «Катерина» звернулася з позовом до господарського суду для захисту своїх прав.

Чи була укладена угода на поставку чоловічих курток?

У якій формі необхідно було укласти договір між господарючими суб'єктами?

Яке рішення повинен винести господарський суд?

Задача № 2.

Громадянин В. Ляшко здав підприємцю Б. Степанову в оренду належну йому на праві власності земельну ділянку строком на 5 років. Б. Степанов побудував на ньому магазин і склад для зберігання товарів. Після закінчення договору В. Ляшко зажадав знести споруди на його ділянці, але Б. Степанов відмовився.

Чи мав право Б. Степанов зводити будівлі на ділянці, наданій йому в користування на обмежений термін?

Чи має право В. Ляшко вимагати в судовому порядку звільнення своєї ділянки від самовільно зведених будівель?

Чи виникло за договором право власності на земельну ділянку у підприємця В. Ляшка?

У якій формі мав бути укладений договір між сторонами?

Задача № 3.

У січні 2019 року ТОВ «Дніпро» домовилося з будівельною організацією «Добробуд» про укладення в травні договору будівельного підряду. Об'єкт будівництва – насіннєвий тік. З вини «Добробуд» договір не був укладений ні в травні, ні в наступні три місяці. Час для будівництва було втрачено.

Чи має угода, досягнута в січні, значення господарського договору?

Який вид договору між сторонами був укладений?

Як ви вважаєте, чи має ТОВ «Дніпро» право на відшкодування понесених збитків від «Добробуд» у зв'язку з ухиленням останньої від укладення договору?

Задача № 4.

Підприємцю Дубинському була видана ліцензія на право надання транспортних послуг (перевезення вантажів). Однак крім надання транспортних послуг Дубинський протягом червня-серпня займався торгівлею продуктами харчування на пляжах м. Бердянськ.

Чи підлягає Дубинський адміністративній відповідальності?

Який порядок притягнення до адміністративної відповідальності визначено КУпАП?

Які особливості притягнення до адміністративної відповідальності індивідуальних підприємців визначає закон?

У якому розмірі встановлюються адміністративні штрафи щодо суб'єктів підприємництва?

Задача № 5.

ПАТ «Аналітик-Дніпро» направив будівельній організації повідомлення про одностороннє розірвання договору підряду на капітальне будівництво у зв'язку з низькою якістю будівництва і відмовився від прийняття та оплати чергового комплексу робіт. Будівельна організація звернулася до господарського суду з вимогою зобов'язати замовника сплатити вартість вже виконаних робіт, а також стягнути штраф за відмову від їх прийняття та оплати. У свою чергу ПАТ «Аналітик-Дніпро» пред'явив зустрічний позов про відшкодування збитків, що виникають в результаті розірвання договору.

Чи можливе одностороннє розірвання господарських договорів?

Як повинен бути вирішений даний спір?

13.7. Рекомендована література до теми

1. Господарське право (Загальна частина): підручник. За ред. В.С. Щербини. В.В. Рєзнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. 448 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Потудінська О. В. Правова природа комерційного посередництва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція* 6-1 (2) (2013). С. 77-79.
4. Васильєв С. В. Звернення до суду: алгоритм процесуальних дій (господарська юрисдикція) : навчальний посібник. Київ: Алерта, 2021. 416 с.
5. Косінова К. С. Господарсько-правове забезпечення аутсорсингових відносин у національній економіці : монографія. Харків : Право. 2020. 200 с.
6. Мілаш В. С. Господарське право : навч. посіб. для підгот. до іспитів. 6-те вид., змін. Харків : Право, 2019. 336 с.
7. Віннічук Р. І. Господарсько-правове забезпечення перестраховання та ретроцесії в Україні: монографія. Харків : Право. 2019. 328 с.
8. Голіна О. В. Договори про надання послуг у сфері господарювання: монографія. Харків : Право. 2019. 200 с.
9. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсеєв, Ю. М. Павлюченко та ін. ; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
10. Вопросы усиления защиты прав предпринимателей и их законных интересов: Монография / [Коллектив авторов]. Под общ. ред. Г. К. Шушиковой. Акад. правоохр. орг. при Ген. прокуратуре РК. Косшы, 2020. 300 с.

ТЕМА 14. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

14.1. Методичні рекомендації

При вивченні теми, в першу чергу необхідно розмежовувати поняття **зовнішньоекономічної діяльності** (ЗЕД) і **зовнішньоторговельної**. Хоча вони часто вживаються як синоніми, ЗЕД має більш широке значення. Суб'єктами ЗЕД є резиденти і нерезиденти України. У контрольній роботі необхідно дати більш докладний опис даних суб'єктів.

Кожна держава прагне створити найбільш сприятливий, пільговий режим для своїх суб'єктів господарювання. З цією метою укладаються міжнародні договори між державами. Існує кілька видів правових режимів (національний режим, спеціальний, преференційний, режим найбільшого сприяння), які також необхідно охарактеризувати в контрольній роботі.

Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та

іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльності державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Зовнішньоекономічна політика – діяльність держави, спрямована на розвиток і регулювання економічних відносин з іншими країнами. Вона нерозривно пов'язана з внутрішньою економічною політикою держави. Тому її зміст обумовлений, з одного боку, соціально-економічними пріоритетами тієї чи іншої держави, а з іншого - тими завданнями розширеного відтворення, які вона вирішує в рамках свого національного господарства. Головна мета зовнішньоекономічної політики – створення сприятливих зовнішніх економічних умов для розширення відтворення всередині країни, тобто, для зростання ВВП.

Джерела, що регламентують порядок здійснення ЗЕД, можуть бути розділені на міжнародно-правові та внутрішньодержавні.

В іноземних державах залежно від існуючої правової традиції джерелами правового регулювання ЗЕД можуть бути закони, судові прецеденти і сформовані звичаї ділового обороту.

Юридичною основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні є загальновизнані норми міжнародного права і міжнародні договори України у сфері економічних відносин, а також сукупність норм, викладених в законах України, які або прямо поширюються на сферу зовнішньоекономічної діяльності, або надають на неї безпосередній вплив

Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форми власності та інших ознак мають рівне право здійснювати будь-які види зовнішньоекономічної діяльності і дії щодо її здійснення, в тому числі

будь-які валютні операції і розрахунки в іноземній валюті з іноземними суб'єктами господарської діяльності, прямо не заборонені або не обмежені законодавством, у тому числі заходами захисту, введеним Національним банком України відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції».

Фізичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність з моменту набуття ними цивільної дієздатності згідно із Законами України. Фізичні особи, які мають постійне місце проживання на території України, мають зазначене право, якщо вони зареєстровані як підприємці в установленому законом порядку. Фізичні особи, які не мають постійного місця проживання на території України, мають зазначене право, якщо вони є суб'єктами господарської діяльності за законом держави, в якій вони мають постійне місце проживання або громадянами якої вони є. *Юридичні особи* мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність

відповідно до їх статутних документів з моменту набуття ними статусу юридичної особи.

Втручання державних органів у зовнішньоекономічну діяльність її суб'єктів у випадках, не передбачених Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність», у тому числі і шляхом видання підзаконних актів, що створюють для її здійснення умови гірші встановлених у Законі, є обмеженням права здійснення зовнішньоекономічної діяльності і як таке забороняється.

Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, який отримав від цієї діяльності у власність грошові кошти, майно, майнові та немайнові права та інші результати, має право володіти, користуватися і розпоряджатися ними на свій розсуд.

Вилучення результатів зовнішньоекономічної діяльності у власника у будь-якій оплатній або безоплатній формі без його згоди забороняється, за винятком випадків, передбачених законами України.

Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України мають право відкривати свої представництва на території інших держав відповідно до законів цих держав. Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право на участь у міжнародних неурядових економічних організаціях.

Функції української держави з правового регулювання ЗЕД полягають у створенні норм права, застосування яких забезпечує сприятливе внутрішньодержавне правове середовище укладення та виконання зовнішньоекономічних угод, а також створення вигідних міжнародно-правових умов діяльності суб'єктів ЗЕД.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється декількома методами, що включають валютний контроль і тарифне регулювання (що проводиться через встановлення імпортного та експортного митних тарифів), нетарифне регулювання (шляхом встановлення кількісних обмежень експорту та імпорту за

рахунок квотування та контролю, реєстрацією контрактів і ліцензування); експортний контроль; встановлення державної монополії на експорт і (або) імпорт тих чи інших товарів, встановлення технічних, санітарних, ветеринарних, екологічних та інших стандартів щодо ввезених товарів.

Державне регулювання зовнішньої торгівлі в Україні здійснюється чотирма методами: митно-тарифним регулюванням; нетарифним регулюванням; введенням заборон і обмежень зовнішньої торгівлі послугами та інтелектуальною власністю; встановленням заходів економічного та адміністративного характеру, що сприяють розвитку зовнішньоторговельної діяльності.

Для безпосереднього здійснення зовнішньоторговельної діяльності використовуються **тарифні та нетарифні методи**. Якщо тарифні методи полягають у встановленні певних митних тарифів, мит, то нетарифні методи пов'язані зі встановленням кількісних обмежень, окремих форм

контролю, реєстрацією контрактів і т. д.

Здійснення ЗЕД неможливе без використання **валюти**. У контрольній роботі необхідно описати права, пов'язані з валютними операціями, що діють на території України.

При вивченні теми важливо звернути увагу на дефініцію «*зовнішньоекономічна діяльність*», її *сутність і відмінність від зовнішньоекономічних зв'язків*.

Види

ЗЕД:

зовнішньоторговельна діяльність, міжнародне інвестиційне співробітництво, виробнича кооперація, валютні та фінансово-кредитні операції. Фактори розвитку ЗЕД.

Класифікація суб'єктів ЗЕД за профілем діяльності. Склад експортерів-виробників, що працюють на зовнішніх ринках без посередників. Учасники ЗЕД, які виконують посередницькі функції у зовнішньоекономічній діяльності. Роль сприяють організацій у зовнішньоекономічній сфері в Україні.

Склад учасників ЗЕД залежно від характеру зовнішньоторговельних операцій.

Регулювання ЗЕД. Органи, що регулюють ЗЕД в Україні. Адміністративні методи регулювання ЗЕД: міжнародні договори; митне регулювання; ліцензування, квотування та контингентування; технічні методи; антидемпінгові процедури. Особливості економічних методів стимулювання експортного виробництва: пряме і непряме

фінансування українських експортерів; використання податкових пільг.

Оцінка зовнішньоекономічної діяльності. Показники економічного ефекту та економічної ефективності: експорту, імпорту, експортно - імпортової діяльності підприємства.

Основні поняття:
зовнішньоекономічні зв'язки,
зовнішньоекономічна діяльність,
ліцензія, квота, контингентування,
ефект, ефективність.

14.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Демпінг –

2) Експорт (експорт товарів) –

3) Зовнішньоекономічна діяльність –

4) Зовнішньоекономічний договір (контракт) –

5) *Іноземні інвестиції –*

6) *Іноземні суб'єкти господарської діяльності –*

7) *Міжнародна кооперація –*

8) *Обмежувальна ділова практика –*

9) *Постійне місцезнаходження –*

10) *Спеціальна економічна зона –*

14.3. Питання для самостійного опрацювання до теми
(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Які існують адміністративні методи регулювання ЗЕД?

2. Які правові засоби забезпечують виконання зобов'язань за контрактом міжнародної купівлі-продажу товарів?

3. За яких умов Інкотермс транспортування здійснюється тільки морським видом транспорту?

4. Яким чином здійснюється дострокове розірвання договору комісії?

5. Які бувають учасники зовнішньоекономічної діяльності відповідно до класифікації за профілем діяльності?

6. Які питання не регулюються Конвенцією ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів?

7. Яким чином здійснюється дострокове розірвання договору доручення?

8. Які завдання торгово-промислових палат у сфері зовнішньоекономічної діяльності?

9. За яких умов Інкотермс транспортування здійснюється тільки залізничним і повітряним видами транспорту?

10. Які основні обов'язки покупця відповідно до вимог Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів?

11. Які основні форми зовнішньоекономічної діяльності?

12. За яких базисних умов поставки за Інкотермс перехід ризику з продавця на покупця здійснюється в момент передачі товару першому перевізнику?

13. Які основні завдання асоціацій зовнішньоекономічного співробітництва?

14. Що визначають базисні умови поставки товарів?

15. Які завдання валютного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності?

14.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Валюта ціни-це ...

- а) завжди валюта країни імпортера;
- б) валюта, в якій в контракті фіксується ціна;
- в) митна вартість товару;
- г) валюта, в якій контрагенти розраховуються один з одним.

Відповідь: _____

2. Контрактна ціна ...

- а) дорівнює митній вартості;
- б) завжди вказується у валюті продавця;
- в) визначається базисними умовами поставки;
- г) включає в себе витрати зі страхування товару.

Відповідь: _____

3. Трансфертне ціноутворення-це ...

- а) реалізація товарів за заниженими цінами взаємопов'язаним особам всередині однієї великої фірми;
- б) калькуляція собівартості товару його виробником;
- в) обчислення митної вартості товару з метою справляння митних зборів і зборів;
- г) завищення ціни на товар в дискримінаційних цілях.

Відповідь: _____

4. Кліринг-це ...

- а) форма кредитування при придбанні основних фондів;
- б) розрахунки між контрагентами шляхом взаємозаліку;
- в) комплекс послуг для виробників і постачальників, які ведуть торговельну діяльність на умовах відстрочки платежу;
- г) надання консультаційних послуг.

Відповідь: _____

5. Міжнародним вважатиметься контракт укладений між фірмами...

- а) однієї державної приналежності, територіально розташованими в різних державах;
- б) одного зарубіжної держави;
- в) різної державної приналежності, підприємства яких знаходяться на території однієї держави;
- г) однієї держави, підприємства яких знаходяться на території цієї держави.

Відповідь: _____

6. Курс покупця - це ...

- а) курс, за яким банк продає валюту;
- б) курс, за яким банк купує валюту;

- в) курс, який закріплений законодавчо;
- г) співвідношення цін двох валют в одиницях третьої валюти.

Відповідь: _____

7. Яка причина забезпечує розширення і поглиблення зовнішньоекономічної діяльності?

- а) однакові природно-кліматичні умови;
- б) різний рівень розвитку різних країн світу;
- в) рівномірна забезпеченість ресурсами;
- г) однотипність соціально-економічних відносин.

Відповідь: _____

8. Основною ознакою експорту товару є:

- а) розрахунки у валюті;
- б) митне оформлення;
- в) укладення контракту;
- г) перетин кордону.

Відповідь: _____

9. Яке джерело права не пов'язане з регулюванням ЗЕД?

- а) Податковий кодекс;
- б) Митний кодекс;
- б) Кримінальний кодекс;
- г) Бюджетний кодекс.

Відповідь: _____

10. Що таке квоти?

- а) податки;
- б) ліміти;
- в) заборони;

г) тарифи.

Відповідь: _____

11. Що таке контингентування?

- а) дозвіл на право вивезення або ввезення товарів;
- б) правила, що вимагають дотримання безпеки для споживачів;
- в) санітарно-ветеринарні норми;
- г) контроль за кількісними та вартісними квотами.

Відповідь: _____

12. Що буде основним критерієм визначення демпінгу?

- а) порівняння експортних цін і внутрішніх цін в країні експортера;
- б) розрахунок вироблених витрат;
- в) зіставлення експортних та імпортних цін;
- г) аналіз світових цін.

Відповідь: _____

13. Хто може бути суб'єктами посередницької діяльності?

- а) приватні особи, спеціалізовані фірми;
- б) змішані підприємства;
- в) державні підприємства;
- г) всі перераховані.

Відповідь: _____

14. Місце знаходження штаб-квартири Світової організації торгівлі:

- а) Гаага;
- б) Женева;
- в) Брюссель;
- г) Рим.

Відповідь: _____

15. Основний обсяг вантажообігу світової зовнішньої торгівлі припадає на наступний вид перевезень:

- а) залізничні;
- б) автомобільні;
- в) морські;
- г) космічні.

Відповідь: _____

14.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Підготувати словник основних термінів, який має містити перелік і визначення ключових понять з теми. Включені до словника терміни не повинні бути тотожними тим визначенням, які зазначено у даних методичних рекомендаціях.

3. *Підготувати доповідь, у якій здійснити порівняльну характеристику правового регулювання зовнішньоекономічної в Україні та за законодавством іншої європейської країни.*

14.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішіть задачу на надані аргументовані відповіді на питання, посилаючись на норми чинного законодавства)

Задача 1.

Між ТОВ «Катерина» (zareєстровано в Республіці Білорусь) та ТОВ «Олена» (zareєстровано на території України) шляхом проведення переговорів були досягнуті домовленості щодо здійснення поставки на адресу ТОВ «Катерина» партії фруктів.

Поставка була здійснена, проте оплата за товар продавцю (ТОВ «Олена») не надійшла. Українська фірма висунула вимоги про оплату, у відповідь на що білоруська організація послалася на відсутність зовнішньоторговельного договору, укладеного між ними в письмовій формі, у зв'язку з чим відсутні і зобов'язання з оплати товару.

Яким чином вирішити суперечку?

В якому порядку?

Задача 2.

Договір поставки був укладений між ТОВ «Оксана» (zareєстровано в Україні) і ПАТ «Право» (zareєстровано на території Польщі). Зобов'язання по оплаті поставленого товару ПАТ «Право» не виконало. Мирним шляхом врегулювати суперечку сторонам не вдалося.

В якому порядку можливо вирішити даний спір?

В які органи і в якому порядку вправі звертатися сторони договору за вирішенням спорів?

Задача 4.

В ході переговорів щодо укладення зовнішньоторговельного контракту між ПАТ «Катерина» (зареєстровано в Україні) і ТОВ «Іванка» (зареєстровано в Словенії) з'ясувалося, що представником ПАТ «Катерина» в контракт були внесені умови, застосовні до договору купівлі-продажу відповідно до вимог Цивільного кодексу України. Представник ТОВ «Іванка» не погодився з позицією свого контрагента і вказав на те, що при укладенні зовнішньоторговельних контрактів слід враховувати вимоги спеціальних норм законодавства.

Які правові наслідки недотримання вимог законодавства про зовнішньоекономічні операції?

Задача 5.

ТОВ «І» (zareєстровано в Україні) придбав за договором лізингу 4 Трактори у ПАТ «А» (zareєстровано у Франції). У зв'язку з виниклими фінансовими труднощами ТОВ «І» не зміг виконати договірні умови, проте повернути автотранспортні засоби за договором лізингу відмовився.

Які наслідки для ТОВ «І» матиме невиконання договору?

Визначте порядок переходу права власності за договором лізинг.

14.7. Рекомендована література до теми

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. *ВВР*. 2003. № 18-22. ст.144.
2. Митний кодекс України: Закон України №4495-VI від 13.03.2012 р.. *Голос України*. 2012 . № 73.
3. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. *ВВР*. 2011. № 13-17. ст.112.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. *ВВР* України. 1999. № 40.
5. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України в редакції від 25.04.2008 р. № 959-XII. *ВВР*. 1991. № 29. ст. 377.
7. Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах: Закон України від 04.10.2001 № 2761-III. *ВВР*. 1995. №32. ст. 256.
8. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 25.04.1996 р. №93/96-ВР. *ВВР*. 1996. № 19. ст. 80.
9. Васильєв С. В. Звернення до суду: алгоритм процесуальних дій (господарська юрисдикція) : навчальний посібник. Київ: Алерта, 2021.416 с.
10. Косінова К. С. Господарсько-правове забезпечення аутсорсингових відносин у національній економіці : монографія. Харків : Право. 2020. 200 с.
11. Мілаш В. С. Господарське право : навч. посіб. для підгот. до іспитів. 6-те вид., змін. Харків : Право, 2019. 336 с.
12. Віннічук Р. І. Господарсько-правове забезпечення перестрашування та ретроцесії в Україні: монографія. Харків : Право. 2019. 328 с.
13. Голіна О. В. Договори про надання послуг у сфері господарювання: монографія. Харків : Право. 2019. 200 с.

ТЕМА 15. ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СПОЖИВАЧІВ

15.1. Методичні рекомендації

Дана тема присвячена комплексній характеристиці механізму захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів в Україні.

Під час вивчення тема здобувачам вищої освіти потрібно звернути увагу на механізм захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів, який розглядають як сукупність взаємопов'язаних правових засобів, способів і форм, за допомогою яких поведінка суб'єктів господарювання, їх контрагентів (у тому числі споживачів) та державних органів у їх правовідносинах приводиться у відповідність до вимог, заборон і дозволів, що містяться у нормах права.

Господарський кодекс України встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів

господарювання різних форм власності. У цілому ж, господарське законодавство України має на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість відповідно до вимог Конституції України, утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами.

Законодавством України ще на початку самостійного її існування передбачено право споживачів на гарантію, що придбана ними продукція вироблена з додержанням санітарно-гігієнічних, у тому числі радіологічних, протиепідемічних норм і правил та інших встановлених вимог, які виключають небезпеку для життя і здоров'я людей або заподіяння шкоди їх

майну.

Виконання суб'єктами підприємницької діяльності своїх завдань і функцій забезпечується державою — політичними, економічними та юридичними гарантіями, встановленням сприятливого правового режиму їхньої діяльності. З цією метою в законодавчому порядку визначається їх компетенція, правове становище, внаслідок чого вони можуть бути учасниками державних, адміністративних, трудових, цивільних, господарських, господарсько-процесуальних та інших правовідносин.

Суб'єкти господарювання мають право брати участь у цивільному судочинстві як суб'єкти захисту своїх прав та інтересів, оскільки вони задовольняють державні, колективні та громадські інтереси.

Відповідно ч. 2 ст. 20 ГК України «кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів.

Важливим шляхом захисту прав суб'єктів господарювання і

споживачів є *визнання наявності або відсутності прав*, оскільки таке визнання є необхідною передумовою для визначення правомірності поведінки порушника права.

Акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів, у судовому порядку повністю або частково визнаються недійсними. Поновлення порушених прав може відбуватися шляхом *відновлення становища*, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання.

Припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення, є тим способом захисту, до якого слід звертатися перш за все. Ефективним засобом захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів є *присудження до виконання обов'язку в натурі.*

Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або

установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен *відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.*

Штрафними санкціями є господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

За порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть також застосовуватися *оперативно-господарські санкції.*

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування можуть бути застосовані *адміністративно-господарські санкції.*

Захисту прав суб'єктів господарювання можуть слугувати й *установлення, зміни і припинення господарських правовідносин.*

Захист прав суб'єктів господарювання може здійснюватися також *іншими способами, передбаченими законом.*

Чинне законодавство виділяє такі форми захисту прав та інтересів господарюючих суб'єктів:

1. *Нотаріальний захист прав суб'єктів господарювання.*

Цей вид захисту полягає у тому, що окремі угоди потребують додаткових гарантій щодо захисту прав власника через нотаріальне посвідчення набуття та передачі прав власності. Воно є юридичною фіксацією набуття прав власника, яке знаходиться в основі вирішення судами спорів про порушення такого права.

2. *Адміністративний захист.*

Адміністративний захист – це засіб адміністративного примусу, який застосовується як при наявності, такі при відсутності правопорушення, спрямований на запобігання правопорушенням та усуненню їх

шкідливих наслідків.

3. *Претензійний порядок врегулювання спорів.*

Однією із умов захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання є дотримання досудового претензійного порядку врегулювання спорів. Як правило, спор може бути переданий на розгляд господарському суду лише після прийняття сторонами заходів безпосереднього врегулювання

конфлікту.

4. *Судовий захист прав суб'єктів господарювання.*

Звернення суб'єктів господарювання до суду з позовом про захист власних прав і законних інтересів є на сьогодні найбільш ефективною формою встановлення порушених прав. Переваги судового захисту очевидні, оскільки суд є незалежним і підпорядковується лише закону.

15.2. Глосарій до теми

(надайте визначення понять)

1) Штрафні санкції –

2) Оперативно-господарські санкції –

3) Виконавчий напис нотаріуса –

4) Адміністративно-господарські санкції –

5) *Адміністративний захист –*

6) *Господарський суд –*

7) *Претензія –*

8) *Гарантійні зобов'язання –*

9) *Рейдерство –*

10) *Споживач –*

15.3. Питання для самостійного опрацювання до теми

(надайте розгорнуті та аргументовані відповіді на питання)

1. Які державні гарантії захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання передбачені законодавством?

6. Хто є учасниками господарського процесу?

7. Які характерні ознаки суб'єктів господарювання?

8. Який порядок утворення суб'єктів господарювання та їх державна реєстрація?

9. Хто такий споживача та його правовий статус?

10. Які існують види господарської відповідальності при порушенні прав суб'єктів господарювання?

13. Які виділяють шляхи запобігання рейдерству?

14. В чому полягають особливості оперативно-господарських санкцій?

15. В чому полягає зміст право споживачів на інформацію?

15.4. Тестові завдання до теми

(оберіть правильну відповідь)

1. Плановою виїзною перевіркою вважається:

- а) перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, яка не передбачена у плані роботи контролюючого органу і проводиться за місцезнаходженням такого суб'єкта чи за місцем розташування об'єкта власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна перевірка;
- б) перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, яка передбачена у плані роботи контролюючого органу і не проводиться за місцезнаходженням такого суб'єкта чи за місцем розташування об'єкта власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна перевірка;
- в) перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, яка передбачена у плані роботи контролюючого органу і проводиться за місцезнаходженням такого суб'єкта чи за місцем розташування об'єкта власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна перевірка;

г) перевірка, яка не передбачена в планах роботи контролюючого органу і проводиться якщо суб'єктом підприємницької діяльності не подано в установлений строк документи обов'язкової звітності.

Відповідь: _____

2. Позаплановою виїзною перевіркою вважається:

а) перевірка, яка не передбачена в планах роботи контролюючого органу і проводиться якщо суб'єктом підприємницької діяльності не подано в установлений строк документи обов'язкової звітності;

б) перевірка, яка не передбачена в планах роботи контролюючого органу і проводиться якщо проводиться реорганізація (ліквідація) підприємства;

в) перевірка, яка не передбачена в планах роботи контролюючого органу і проводиться якщо за наслідками зустрічних перевірок виявлено факти, які свідчать про порушення суб'єктом підприємницької діяльності норм законодавства;

г) всі варіанти відповідей.

Відповідь: _____

3. Право на проведення планової виїзної перевірки суб'єкта підприємницької діяльності надається лише у тому разі, коли йому не пізніше ніж за _____ календарних днів до дня проведення зазначеної перевірки надіслано письмове повідомлення з зазначенням дати її проведення:

а) 10;

б) 5;

в) 7;

г) 14.

Відповідь: _____

4. Планова виїзна перевірка органами державної податкової служби проводиться за сукупними показниками фінансово-господарської діяльності платника податків за письмовим рішенням керівника відповідного органу державної податкової служби не частіше _____ на календарний рік:

- а) одного разу;
- б) двох разів;
- в) трьох разів;
- г) чотирьох разів.

Відповідь: _____

5. Позапланова виїзна перевірка органами державної податкової служби може здійснюватися на підставі:

- а) скарги клієнта підприємства;
- б) рішення суду;
- в) рішення керівника органу державної податкової служби;
- г) всі варіанти відповідей.

Відповідь: _____

6. Адміністративно-правовим вважається:

- а) захист, що здійснюється засобами державно-правового впливу із залученням спеціально уповноважених державних органів або вищестоящими органами законодавчої влади;
- б) захист, що здійснюється засобами державно-правового впливу із залученням спеціально уповноважених державних органів або вищестоящими органами виконавчої влади;
- в) захист, що здійснюється засобами державно-правового впливу із залученням спеціально уповноважених державних органів або вищестоящими органами судової влади;

г) захист, що здійснюється засобами державно-правового впливу із залученням спеціально уповноважених державних органів або вищестоящими органами інших держав.

Відповідь: _____

7. Нотаріальний захист суб'єктів підприємницької діяльності полягає в тому, що:

а) нотаріус, посвідчуючи угоди, засвідчуючи правильність копій, накладаючи заборону відчуження майна, вчиняючи інші нотаріальні дії, тим самим опосередковано сприяє фізичним та юридичним особам — суб'єктам підприємницької діяльності у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів;

б) нотаріус, посвідчуючи угоди, засвідчуючи правильність копій, накладаючи заборону відчуження майна, вчиняючи інші нотаріальні дії, тим самим безпосередньо сприяє фізичним та юридичним особам — суб'єктам підприємницької діяльності у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів;

в) нотаріус, посвідчуючи угоди, засвідчуючи правильність копій, накладаючи заборону відчуження майна, вчиняючи інші нотаріальні дії, тим самим не сприяє фізичним та юридичним особам — суб'єктам підприємницької діяльності у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів;

г) нотаріус, посвідчуючи угоди, засвідчуючи правильність копій, накладаючи заборону відчуження майна, вчиняючи інші нотаріальні дії, тим самим заважає фізичним та юридичним особам — суб'єктам підприємницької діяльності у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів.

Відповідь: _____

8. Третейським судом є:

а) державний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин;

- б) недержавний залежний від держави орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин;
- в) недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин;
- г) закордонний державний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Відповідь: _____

9. Що не належить до органів, що в адміністративному порядку здійснюють захист прав суб'єктів підприємницької діяльності:

- а) органи національної поліції;
- б) органи прокуратури;
- в) слідчі податкової міліції;
- г) суди загальної юрисдикції.

Відповідь: _____

10. Скарги на постанову по справі про накладення адміністративного стягнення розглядаються в _____ строк з дня їх надходження:

- а) 7-денний;
- б) 10-денний;
- в) 14-денний;
- г) 21-денний.

Відповідь: _____

11. До видів господарських санкцій не відноситься:

- а) відшкодування збитків;
- б) штрафні санкції;

- в) оперативно-господарські санкції;
- г) всі варіанти є видами господарських санкцій.

Відповідь: _____

12. Господарські санкції це:

- а) заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки;
- б) заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають сприятливі економічні та/або правові наслідки;
- в) заходи впливу на злочинця у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки;
- г) заходи впливу на правопорушника у сфері оподаткування, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки.

Відповідь: _____

13. Підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є:

- а) вчинене правопорушення у сфері господарювання;
- б) вчинений злочин у сфері господарювання;
- в) правомірна поведінка учасника господарських відносин;
- г) вчинений злочин у сфері оподаткування.

Відповідь: _____

14. Відшкодування збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язання:

- а) звільняє зобов'язану сторону від виконання зобов'язання в натурі;

- б) звільняє зобов'язану сторону від виконання зобов'язання в натурі, але за умов виконання в подальшому;
- в) не звільняє зобов'язану сторону від виконання зобов'язання в натурі;
- г) зобов'язує державу відшкодувати збитки.

Відповідь: _____

15. Штрафні санкції це:

- а) заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або запобігання повторенню порушень зобов'язання, що застосовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку;
- б) господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання;
- в) заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію наслідків порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності;
- г) заходи впливу державних органів, спрямовані на припинення діяльності суб'єкта господарювання та ліквідацію наслідків порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності.

Відповідь: _____

15.5. Практичні завдання до теми

(виконайте завдання у письмовому вигляді)

1. Підготувати словник основних термінів, який має містити перелік і визначення ключових понять з теми. Включені до словника терміни не повинні бути тотожними тим визначенням, які зазначено у даних методичних рекомендаціях.

15.6. Ситуативні задачі до теми

(вирішить задачу на надайте аргументовані відповіді на питання, посилаючись на норми чинного законодавства)

Задача № 1.

Між індивідуальним підприємцем Петром і ТОВ «А» виникла суперечка з приводу невиконання ТОВ «А» своїх зобов'язань за укладеним договором поставки. Поставку товару за вказаним договором ТОВ «А» не здійснило, в той час як Петро свої зобов'язання за даним договором виконав – оплатив товар в повному обсязі.

Визначте підвідомчість і підсудність даного спору.

В якому порядку спір буде вирішено?

Задача № 2.

Було укладено договір на розрахунково-касове обслуговування, яким передбачено, що у випадку відсутності операцій по рахунку протягом 3 місяців рахунок закривається банком. У банку «Монт» було прийнято розпорядження про закриття рахунка клієнта після відсутності операцій по рахунку протягом 3 місяців, а кошти, що залишалися на рахунку, було направлено за вирахуванням оплати вартості розрахунково-касового обслуговування, яку банк списав на свою користь, на інший рахунок клієнта в іншому банку, про який в банку «Монт» була наявна інформація в справі по відкриттю рахунка. Проте дані грошові кошти з іншого рахунка клієнта в законному порядку були списані на підставі платіжної вимоги в рахунок погашення його боргів. Клієнт звернувся з позовом до банку «Монт» про відшкодування шкоди у розмірі коштів, які було перераховано з рахунка.

Чи має право банк самостійно списувати кошти в рахунок оплати розрахунково-касового обслуговування клієнта?

Якщо банк має право самостійно списувати кошти в рахунок оплати розрахунково-касового обслуговування клієнта, то на яких умовах?

Які умови необхідно виконати банку із метою недопущення спору?

Задача № 3.

Два українських громадянина вирішили організувати бізнес з продажу запчастин для німецьких авто у м. Дніпро. З цією метою вони провели збори, на яких прийняли рішення про створення корпорації «Захід» і підписали установчий договір, передбачивши в ньому внесення кожним учасником по 100 тисяч гривень в якості вкладу в статутний капітал створюваної організації. Для державної реєстрації корпорації «Захід» вони звернулися в Головне управління Міністерства юстиції Дніпропетровської області, яке відмовило їм у проведенні такої процедури.

У якій організаційно-правовій формі може бути створена така організація?

Який документ є установчим для створюваної організації і які положення слід було в ньому прописати?

Які права і обов'язки виникають у засновників організації при її створенні?

Який державний орган і в якому порядку здійснює державну реєстрацію юридичної особи в Україні?

Задача № 4.

Між українським підприємством та китайською компанією був укладений договір, згідно з яким українське підприємство повинно було передати китайській компанії за плату два морських судна на праві володіння і користування на термін 10 років. За умовами укладеного між ними договору спір між сторонами повинен був вирішуватися відповідно до українського права в міжнародному комерційному арбітражі при Торговій палаті м. Стокгольма.

Яке договірні правовідносини виникли між українським підприємством і китайською компанією?

Які джерела правового регулювання, що підлягають застосування в даній задачі?

Чи вправі даний спір розглянути міжнародний комерційний арбітраж при Торговій палаті м. Стокгольма?

Задача № 5.

ПАТ «Кондитерська фабрика» (Білорусь) звернулося до Господарського суду Дніпропетровської області з клопотанням про визнання та примусове виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті Білорусі від 28 травня 2020 р. Відповідно до рішення комерційного арбітражного суду ТОВ «Південь» (Україна) зобов'язане виплатити ПАТ «Кондитерська фабрика» 750 тис. доларів США.

Господарський суд Дніпропетровської області відмовив у задоволенні даного клопотання. У своєму обґрунтуванні він вказав, що оскільки в арбітражному рішенні було зазначено про стягнення боргу в іноземній валюті, а платіжним засобом на території України є гривня, то визнання і приведення у виконання цього рішення буде суперечити публічному порядку України.

Якими міжнародними договорами та нормативними актами регулюється порядок визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень на території України?

В якому порядку іноземні арбітражні рішення приводяться в примусове виконання на території України?

Чи обґрунтовано Господарський суд Дніпропетровської області відмовив у задоволенні клопотання ПАТ «Кондитерська фабрика» (Білорусь)?

15.7. Рекомендована література до теми

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Європейська Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж (Женева, 1961 р.) URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_069.
3. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. ВВР. 2003. № 18-22. ст.144.
4. Митний кодекс України: Закон України №4495-VI від 13.03.2012 р.. *Голос України*. 2012 . № 73.
5. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. ВВР. 2011. № 13-17. ст.112.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. *ВВР України*. 1999. № 40.
7. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України в редакції від 25.04.2008 р. № 959-XII. ВВР. 1991. № 29. ст. 377.
9. Васильєв С. В. Звернення до суду: алгоритм процесуальних дій (господарська юрисдикція) : навчальний посібник. Київ: Алерта, 2021. 416 с.
10. Косінова К. С. Господарсько-правове забезпечення аутсорсингових відносин у національній економіці : монографія. Харків : Право. 2020. 200 с.
11. Віннічук Р. І. Господарсько-правове забезпечення перестраховування та ретроцесії в Україні: монографія. Харків : Право. 2019. 328 с.
12. Голіна О. В. Договори про надання послуг у сфері господарювання: монографія. Харків : Право. 2019. 200 с.
13. Вопросы усиления защиты прав предпринимателей и их законных интересов: Монография / [Коллектив авторов]. Под общ. ред. Г. К. Шушиковой. Акад. правоохр. орг. при Ген. прокуратуре РК. Косшы, 2020. 300 с.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Резворович Кристина Русланівна, завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Юнін Олександр Сергійович, професор кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Юніна Марина Петрівна, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Круглова Ольга Олександрівна, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Ярошенко Артем Сергійович, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Нагорна Олена Олександрівна, викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Навчальне видання

Колектив авторів:

Резворович Кристина Русланівна

Юнін Олександр Сергійович

Юніна Марина Петрівна

Круглова Ольга Олександрівна

Ярошенко Артем Сергійович

Нагорна Олена Олександрівна

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Навчальний практикум

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*
Технічний редактор *Олексенко Н. С.*

Підп. до друку 06.05.21. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура – Times. Папір офсетний. Спосіб друку – плоский.
Ум. друк. арк. 7,6. Обл.-вид. арк. 7,73.
Тираж 50 пр. Зам. № 0521-03/2.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com

